

ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΕΣ ΤΡΥΦΟΝ Ε.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ
ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ ΤΗΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ

Tryphon Euangelides
Ιστορία του Ιωάννου
Καποδιστρίου
Κυβερνήτου της Ελλάδος

*http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=24714473
Ιστορία του Ιωάννου Καποδιστρίου Κυβερνήτου της Ελλάδος:*

Содержание

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ	152
ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'	152
Κонец ознакомительного фрагмента.	174

Tryphon E. Euangelides
Ιστορία του Ιωάννου
Καποδιστρίου
Κυβερνήτου της Ελλάδος

ΤΩ ΕΠΑΞΙΩΣ

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΦΕΡΟΝΤΙ

ΓΕΩΡΓΙΩ Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εξακολουθώντας το ούπερ από διείας προκατηξάμεθα έργον της συγγραφής της Εθνικής Ιστορίας μονογραφικώς, σπείδομεν εις την έκδοσιν της Ιστορίας του πρώτου της νεωτέρας Ελλάδος κυβερνήτου, του αιιδίμου κόμητος Ιωάννου Καποδιστρίου, του ανδρός εκείνου, όστις τας εν Ρωσία τιμάς και μεγαλεία καταλιπών και υπό της χήρας αυτοκρατείρας του αυτοκράτορος πασών των Ρωσιών Αλεξάνδρου (1827) παρακαλούμενος να παραμείνη εν Πετροπόλει, εν ρωσική υπηρεσία, είπε το λόγιον εκείνο, όπερ εν προμετωπίδι του παρόντος έργου προυτάξαμεν: «Δύναμαι κάλλιστα να προσφέρω εις την Ελλάδα το γηραλέον σαρκίον μου».

Την ιστορίαν του Καποδιστρίου διτπώς θεωρούμεν αναγκαίαν· πρώτον μεν, διότι αυτός υπήρξεν ο ανήρ εκείνος, όστις εν τη ελληνική αυτού καταγωγή ετίμησε το Ελληνικόν όνομα, μέγα διαδραματίσας, κατά τας τρεις πρώτας δεκαετηρίδας του προς το τέρμα δολιχοδρομούντος ΙΘ' αιώνος, πρόσωπον, γενόμενος ο διαιτητής της Ευρώπης, ο Βίσμαρκ της εποχής αυτού· δεύτερον δε, διότι αυτόν, πάντων των συγχρόνων Ελλήνων άριστον διπλωμάτην γενόμενον, εξέλεξεν η τρίτη εν Τροιζήνι εθνική συνέλευσις (2 Απριλίου 1827) ως πρώτον της ελευθερουμένης Ελλάδος κυβερνήτην, εις χείρας αυτού εμπιστευθείσα

τους οίακας του υπό της αλλοπροσάλλου διπλωματίας κλυδωνιζομένου εθνικού σκάφους. Και όντως, πόσας αναμνήσεις δεν διεγείρει το όνομα του Καποδιστρίου! Το όνομα του Μπάρμπα-γιάννη, ως απεκάλει τον σεπτόν γέροντα Κυβερνήτην ο ελεύθερος Ελληνικός λαός, όστις νυχθημερόν εν τω εν Αιγίνη εισέτι περισωζομένω μεγάρω της Κυβερνήσεως ειργάζετο υπέρ του εθνικού μεγαλείου, υπέρ της ευρύνσεως των στενών μέχρις αποπνιγμού της αναγεννωμένης Ελλάδος ορίων, άπερ η ανθελληνική διπλωματία των περί τον Μέττερνιχ επέβαλεν αυτή.

Πλείσθ' όσα έχουσι γραφή περί του πρώτου της Ελλάδος κυβερνήτου παρά τε ημετέρων και ξένων και ίσως πολλά άλλα θα γραφώσιν εν τω μέλλοντι, διότι η ιστορία εισέτι δεν εφιλοτέχνησε το αληθινόν και αθάνατον του ανδρός εκείνου μνημείον, όστις πρώτος αυτός έθηκε τα θεμέλια της εν Ελλάδι ελευθέρας πολιτείας, αλλά και δεν ενόμισε πρέπον να οινοχοήση άκρατον την ελευθερίαν προς άνδρας χώρας επί μακρόν ταλαιπωρηθείσης, ής το μεν ήμισυ κατείχετο εισέτι υπό των Τούρκων, το δ' έτερον είχε καταστή έρμαιον εσωτερικών πολέμων και ολεθρίων αντεγκλήσεων.

Ο βίος του Ιωάννου Καποδιστρίου δύναται να διαιρεθί εις τρεις ιδίως περιόδους, καθ' άς ανεφάνη, ανεπτύχθη και ωρίμασεν ο έξοχος εκείνος νους της Ελλάδος. Και εν μεν τη πρώτη υπηρετεί το κρατίδιον, εν ώ εγεννήθη, άρτι ανακύψαντι της μακράς βενετικής δουλείας, εν δε τη δευτέρα, εν τοις ευρωπαϊκοίς συνεδρίοις παρακαθήμενος

παρά τοις διασημοτέροις των πολιτικών και διπλωματικών ανδρών της εποχής, συσκέπτεται περί των τυχόν των λαών, εν δε τη τρίτη δημιουργεί την πολιτικήν Ελλάδα, ἥς πολλοί μεν παρεσκεύασαν την ελευθερίαν και ανεξαρτησίαν αντί πάσης θυσίας, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐδημιούργησεν, ὡς ἐπιτήδειος ἀρχιτέκτων το πολιτικόν οἰκοδόμημα αὐτῆς.

Τοιούτου γενομένου τοῦ κυβερνήτου Καποδιστρίου, καὶ ὡς βάσιν τῆς ἐργασίας ἡμῶν πάσας τας μέχρι τούδε περὶ αὐτοῦ ἐκδεδομένας ἱστορικὰς πραγματείας ἡμετέρων τε καὶ ξένων λαβόντες, προβαίνομεν ἐπὶ τὴν ἐκδοσιν τῆς ἱστορίας τοῦ κυβερνήτου (1828 – 1831), τα μεν ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1828, ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ συντόμως διεξερχόμενοι, τα δε ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἥτοι ἀπὸ τοῦ 1831 μέχρι τῆς ἀντιβασιλείας, ἐν παραρτήματι δια βραχέων διεξιόντες.

Ἔγραφον ἐν Αἰγίνῃ κατ' Αὐγούστον 1893

ΤΡΥΦΩΝ Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

*«Εἴτε ὑπὸ τινος πόλεως ἐπιθυμεῖς τιμᾶσθαι,
τὴν πόλιν ὠφελητέον, εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος
πάσης ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετὴ θανυμάζεσθαι, τὴν
Ἑλλάδα πειρατέον ἐν ποιεῖν».*

[Ξενοφώντας Απομνημονεύματα Β'. 1.]

Πρὶν ἢ περὶ τοῦ πρώτου τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος ἀρχόντος τὸν λόγον ποιησώμεθα, ἀνάγκη νὰ εἰπώμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ τις ἦτο ὁ *Ιωάννης Καποδίστριας*, εἰς ὃν ἡ ἐν Τροιζήνι Γ' Εθνικὴ Συνέλευσις ἐνεπιστεύθη τὰς τύχας τῶν ὑπὸ τοῦ μακροῦ πολέμου καταπεπονημένων Ἑλλήνων καὶ ὁποῖα τις ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος, κατόπιν τοῦ ἐξαετοῦς πολέμου, ἦν ἐκλήθη νὰ κυβερνήσῃ, πρῶτος αὐτὸς Ἕλλην κυβερνήτης μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους γενόμενος.

Ὁ *Ιωάννης Α. Καποδίστριας* ἐγεννήθη ἐν Κερκύρα

τη 31η Ιανουαρίου 1776¹ εν τω παρά την *Σπιανάδαν*, κατά την παραλίαν, κειμένω οικογενειακῶ μεγάρῳ². Πατήρ αὐτοῦ ἦν ὁ *Αντώνιος Μαρίας Καποδίστριας*, μήτηρ δὲ ἡ *Αδαμαντίνη Χριστοδούλου Γονέμη*. Ἡ οικογένεια Καποδιστρίου εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἀναγομένη μέχρις αὐτοῦ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος μ. Χ. Πρόγονός τις αὐτῆς ἀνδραγαθήσας κατὰ τὸ 1250 παρά τῳ αυτοκράτορι τῆς Γερμανίας Φρειδερίκῳ τῳ Β' ἔλαβε τὸν τίτλον καὶ τὴν κομητείαν τῆς *Ιουστινουπόλεως*, τῆς εἰτα ὑπὸ τῶν Βενετῶν ὡς πρωτευούσης καταστάσης τῆς ὑπ' αὐτῶν καταληφθείσης *Ιστρίας*³ «Καποδίστριας» κληθείσης (*Capo d' Istria* =

¹ Πολλοὶ τῶν βιογραφησάντων αὐτὸν ἔτος γεννήσεως τοῦ Καποδιστρίου ὠρίσαν τὸ 1779, ἐνιοὶ δὲ τὸ 1780, ὡς ὁ Κρέμος, ὁ Γούδας καὶ ὁ Κούμας, ἀλλ' ὁ Μάρκος Θεοτόκης ἐν τῳ ἐν ἔτει 1889 ἐκδοθέντι ἔργῳ αὐτοῦ: Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἐν Κεφαλληνίᾳ κτλ. σελ. 195 καὶ ἄλλοι ἀποδέχεται τὸ 1776, ὥτινι καὶ ἡμεῖς ἠκολουθήσαμεν. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ *H. Thiersch, Griechenlands Schicksale, Francfurt à M.* 1863 σελ. 49 λέγει ὅτι ἐγεννήθη τῳ 1772.

² Κατὰ τὰ βιβλία βαπτίσεως τοῦ ἐν Κερκύρα ναοῦ τῆς «Ἀντιβουνιωτίσσης», ὁ Ἰωάννης Α. Καποδίστριας ἐβαπτίσθη τῇ 11 Φεβρουαρ. 1776. Σημειούσθω δ' ὅτι τὸ ὄνομα Καποδίστρια ἢ Καβοδίστρια φέρουσι μέχρι σήμερον πολλαὶ ἐν Κερκύρᾳ οικογένειαι πάσης τάξεως. Ὁ δὲ ιστοριογράφος τῆς Κερκύρας [*Ἀνδρέας Μαρμοράς (Della Historia di Corfù* σελ. 312) ἀπαριθμῶν 112 κερκυραϊκὰς οικογενεῖας συγκαταλέγει μεταξὺ αὐτῶν καὶ τὴν τῶν Καβοδιστρίων (*Cavodistria*).

³ Ἡ Ἰστρία εἶναι ἐπαρχία τῆς Αὐστρίας κειμένη πρὸς τὰ ΝΑ αὐτῆς, ἥτις σχηματίζει μίαν τῶν τριῶν περιφερειῶν τοῦ Κυβερνείου τῶν Μεθορίων καὶ ἀποτελεῖται ἐκ χερσονήσου κειμένης ἐν τῳ μυχώ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἀνέρχεται εἰς 240,000 ψυχῶν πλην δὲ τοῦ Πισίνου πρωτευούσης αὐτῆς ἔχει καὶ τὰς ἐξῆς σημαντικὰς πόλεις: τὴν Πόλαν, τὸ Ροβίνον, τὴν Καποδίστριαν (Ιουστινούπολιν) καὶ τὸ Πίρανον. Κατὰ τὰς

πρωτεύουσα της Ιστρίας). Δύο δε αδελφοί – πιθανόν οι τούτου υιοί – Βίκτωρ και Νικόλαος Βιττόρη (Καποδίστριαι) αφίκοντο τω 1329 ή 1373, κατ' άλλους, εις Κέρκυραν καταδιωκόμενοι παρά του υπερισχύσαντος εν τη πόλει Καποδίστρια κόμματος του *Πατριάρχου της Ακυληίας*, ούτινος επί κεφαλής ίστατο η κραταιά οικογένεια *Γουέρκη*, ήτις, τη αρωγή του πατριάρχου, επεδίωκε την κυριαρχίαν της πόλεως Καποδίστριας⁴. Εν Κερκύρα αποκαταστάντων των δύο τούτων αδελφών, ο Βίκτωρ ενυμφεύθη την μονογενή θυγατέρα του πλουσίου και ευγενούς Κερκυραίου κόμητος *Κονδόκαλη*. εκ του γάμου δε τούτου έλκει το γένος η οικογένεια Βιττόρη η είτα Καποδιστρίου επικληθείσα⁵. Το γένος τούτο τω 1477 προσεγράφη

μαρτυρίας των αρχαίων συγγραφέων (Στράβων, 5,209. – Δίων Κάσσιος 54, 20. – Πτολεμαίος, 3, 1, 27, 28. – Πανσανίας 10, 32, 19. – Στέφανος Βυζάντιος εν λέξει), φαίνεται ότι η Ιστρία κατωκήθη, ως και η γείτων αυτή Ιλλυρία, υπό Πελασγικού τινος φύλου, εξ εκείνων, άπερ κατώκησαν και εν τη κυρίως Ελλάδι.

⁴ Η πόλις Καποδίστρια πρότερον καλουμένη Αίγις, κατά τον Μελέτιον, κατεστράφη, ανοικοδομηθείσα δε υπό του αυτοκράτορος Ιουστίνου απεκλήθη από του ονόματος αυτού Ιουστινούπολις: «Ιουστινούπολις, η οποία τανύν Καποδίστρια καλείται, την ονομασίαν λαβούσα από Ιουστίνου του αυτοκράτορος, όστις ανωκοδόμησε καλουμένην Αιγίδα». Ιδέ Μελετίου Γεωγραφίαν Τόμ. Β'. 137-138 έκδ. Βενετίας 1807. – Κατ' άλλους όμως Ιουστινιανούπολις καλείται (Παρβλ. Ν. Σπηλιάδην, Απομνημονεύματα κτλ. Τομ. γ', σελ. 477 και άλλους). Η Καποδίστρια είναι λίαν οχυρά πόλις, έχει δε και λιμένα ομώνυμον εν τω κόλπω της Τεργέστης. Είναι επισκοπή υπό την δικαιοδοσίαν του Ουδίνου και έχει ωραίαν μητρόπολιν, δημαρχείον και μεγάλας αλυκάς. Άλλοτε υπό τους Βενετούς υπαγομένη ην πρωτεύουσα της Ιστρίας (Capo d' Istria).

⁵ Τινές επί τη ευκαιρία των αποκαλυπτηρίων του εν Κερκύρα ανδριάντος

μεταξύ των ευγενών οικογενειών της Κερκύρας και εν έτει 1689 έλαβε τον τίτλον των ευπατριδών: *Κόμητος*⁶ παρά του Καρόλου Εμμανουήλ, Δουκός της Σαβοΐας και επιτίμου βασιλέως της Κύπρου. Ουτωςί τιμηθείσης της οικογενείας ταύτης⁷, ο Νικόλαος Καποδίστριας μετέβη εις

του Καποδιστρίου (12 Απριλίου 1887) εκ των δημοσιογραφούντων εν Αθήναις (Βασίλειος Ζώτος ο Μολοσσός, εν τη «Νέα Εφημερίδι» της 10 Μαΐου 1887 και εφεξής, ο Θ. Μπόβος αυτόθι, της 12 Μαΐου και εντεύθεν και Αθ. Πετρίδης εν τη «Εφημερίδι» του αυτού μηνός), έγραψαν ότι ο κυβερνήτης κατήγετο εξ Αργυροκάστρου της Ηπείρου, αλλ' οι τοιοῦτοι, ως παρατηρεῖ ο κ. Φρ. Αλβάνας (Αττικόν Ημερολόγιον 1888 σελ. 273) φαίνεται, ότι ηπατήθησαν εκ τούδε: Οι Κερκυραῖοι Γονέμη, εξ ὧν και η μήτηρ του Ιωάννου Καποδιστρίου Αδαμαντίνη, ένεκεν της προς τους Βενετούς υπηρεσίας αυτών έλαβον εις ανταμοιβήν μεγάλην έκτασιν γαιών μετ' επαύλεως και παροικίας σωζομένης μέχρι του 1798 εν τῷ Ηπειρωτικῷ Εξαμιλίῳ, εν Βρύσει και εν Βουθρωτώ. Εκ τούτου λοιπόν υπέλαβον ότι ο Καποδίστριας ήτο ηπειρώτης εκ θηλυγονίας. Αλλ' ουδέν παράδοξον, αφ' ού και η Biographis Générale του Michaud εν λέξει λέγει, ότι ο πατήρ του κυβερνήτου ήτο κρεωπώλης!

⁶ Ο τίτλος οὔτος ανεγνωρίσθη υπό της Βενετικής κυβερνήσεως ως αληθής (vera titola)- ιδέ Αρχεῖον της Γερουσίας Κερκύρας Decreti del Conti 1796. Εκείνο δ' όπερ ο καθηγητής Κάρολος Χοπφ εν τη Εγκυκλοπαιδεία του Ersch-Gruber, εν άρθρῳ Goth, ανέγραψεν ότι ο Ιωάννης Καποδίστριας κατήγετο από των ομωνύμων τιμαριωτικών βαρώνων, φαίνεται, κατά τας εν Κερκύρα χειρογράφους σημειώσεις της γενεαλογίας του Καποδιστρίου και κατά τον Κάρολον Μένδελσον Βαρθόλδυν, όστις συνέγραψεν ιστορίαν του Καποδιστρίου: Graf Johann Kapodistrias, Berlin 1864 επί τη βάσει χειρογράφων πολλών, συχί αληθές. Το Οικόσημον του γένους των Καποδιστρίων αποτελείται εξ αργυράς ασπίδος τεμνομένης διαγωνίως υπό ταινίας ερυθράς, εκ τριών χρυσών αστέρων και εκ σταυρού γεγραμμένου εν δεξιᾷ προς τα άνω της ασπίδος. Ο σταυρός οὔτος είναι των ιπποτών του Αγίου Ιωάννου της Ιερουσαλήμ.

⁷ Παρά Κ.Ν. Σάθα, εν Νεοελληνική Φιλολογία, Αθήναι 1868 σελ. 343

Κωνσταντινούπολιν προς εξαγοράν Ελλήνων αιχμαλώτων, τω δε 1690 ο Γεώργιος, Αλοΐσιος και Σταύρος Καποδίστριαι ηγούμενοι Χειμαρριωτών, ιδία δαπάνη στρατολογηθέντων, αντεπεξήλθον γενναίως κατά των Τούρκων. Βραδύτερον δε (1716) ο Φραγκίσκος και ο Βίκτωρ Καποδίστριαι διεκρίθησαν εν τη πολιορκία της Κερκύρας και τέλος ο Αντώνιος Μαρίας Καποδίστριας πατήρ του Ιωάννου Καποδιστρίου, του δοξάσαντος το γένος αυτών, διάσημος νομολόγος γενόμενος, κατέλαβεν ύψιστα αξιώματα εν Κερκύρα γενόμενος μάλιστα πρεσβευτής της Γερουσίας, σταλείς μετά του Νικολάου Γρεναδίνου Σιγούρου εις Κωνσταντινούπολιν προς επικύρωσιν του νέου Ιονίου συντάγματος υπό της Υψηλής Πύλης. Η πρεσβεία ανεχώρησε λαβούσα ως γραμματέα αυτής τον νεώτατον των υιών του Καποδιστρίου Αυγουστίνον.

Είναι δε περίεργος η υποδοχή, ής ηξιώθησαν οι δύο εκείνοι Έλληνες έκτακτοι απεσταλμένοι της Ιονικής Γερουσίας, κατά την εις Βυζάντιον άφιξιν αυτών προς επικύρωσιν του συμφώνως τη υπό του Σουλτάνου Σελίμ του Γ', του Τσάρου Παύλου και του

αναφέρεται Άγγελός τις Καποδίστριας ως μέλος της Κερκυραϊκής συγκλήτου (1681) εν σελίδι δε 419 και 421 αναφέρονται ως μαθητεύσαντες εν τω εν Παταβίω Γυμνασίω, ο Λαυρέντιος Καποδίστριας Κερκυραίος και ο Ιερώνυμος Καποδίστριας Κερκυραίος. Αναφέρονται δε προσέτι και ο Αντώνιος Καποδίστριας προπάππος του Ιωάννου, όστις τω 1700 εστάλη εκτάκτως παρά της πόλεως Κερκύρας, ίνα συγχαρή τω Πελοποννησιακώ Μοροζίνη, επί ταις κατά των Τούρκων νίκαις αυτού.

βασιλέως της Αγγλίας, 21 Μαρτίου 1800, υπογραφείση συμβάσει γενομένου Συντάγματος. Της επικυρώσεως του *Βυζαντιανού συντάγματος* επικληθέντος γενομένης εν τη Υψηλή Πύλη, ο Σουλτάνος ανέθηκεν αυτοίς, όπως εγχειρίσωσι το *Σύνταγμα* εκείνο προς τον πρόεδρον της Ιονικής γερουσίας ήδη διά του τίτλου *Ηγεμόνος* τιμηθέντος και προσπαθήσωσι να εφαρμοσθή οριστικώς. Λίαν δε συγκινητική υπήρξεν η σκηνή, καθ' ήν ο Αυγουστίνος Καποδίστριας εν θριάμβω έφερε την Ιονικήν σημαίαν, σημαίαν ελευθέρου ελληνικού κρατιδίου, μετά τετρακοσιετή τουρκικήν δουλείαν, από της Υψηλής Πύλης μέχρι του εν Φαναρίω Πατριαρχικού ναού, παρακολουθούμενος υπό των απεσταλμένων και πολλού χριστιανικού πλήθους. Ο Πατριάρχης Νεόφυτος ο Ζ', το δεύτερον τότε πατριαρχεύων, ψαλείσης δοξολογίας, ηυλόγησε την σημαίαν, ήν αύθις αναλαβών ο Αυγουστίνος εν πομπή έφερεν εις το εφ' ου επέβαινον οι απεσταλμένοι πλοίον, όπερ ο ναύαρχος του τουρκικού στόλου εχαιρέτησε δι' είκοσι και ενός κανονοβολισμών⁸.

Κατά την εκ Κωνσταντινουπόλεως της εκτάκτου πρεσβείας εις Κέρκυραν επιστροφήν, ο πατήρ του

⁸ Μήνας τινας μετά την συγκινητικήν διά πάντα Έλληνα τελετήν ταύτην κατέπλευσεν εις Κωνσταντινούπολιν και το πρώτον εμπορικόν πλοίον φέρον την ιονικήν σημαίαν, όπερ προϋπήντησαν, κατά διαταγήν του Σουλτάν Σελίμ του Γ', ο πατριάρχης, ο μέγας διερμηνεύς, οι υπουργοί και ο αρχηγός των σωματοφυλάκων αυτού δωρησαμένου προς το νέον κρατίδιον και τον ετήσιον φόρον, λόγω της επικυριαρχίας, εξ 75,000 γροσίων.

Ιωάννου Καποδιστρίου, διωρίσθη παρά της Υψηλής Πύλης τη 25 Οκτωβρίου 1800 (19 Τζεμάξιουλ Αχήρ 1215) Αυτοκρατορικός επίτροπος μετά του Νικολάου Σιγούρου κόμητος Δεσύλλα προς διοργάνωσιν των Επτά νήσων συμφώνως προς το επιβληθέν Βυζαντιανόν Σύνταγμα. Αλλά περί τούτων μεν άλις· επανέλθωμεν δε εις τον ημέτερον ήρωα.

Ο Ιωάννης Α. Καποδίστριας αυξηθείς την ηλικίαν εσπούδασε το μεν πρώτον εν τοις σχολείοις της Κερκύρας, τοσαύτην δ' επεδείξατο μάθησιν και ευφυίαν, ώστε προσείλκυσε την προσοχήν Κερκυραίου τινός, όστις λέγεται, ειπών: «Κρίμα ότι είναι Έλλην !» Βραδύτερον δε δεκαεπταέτης γενόμενος (1794) απελθών εις Ιταλίαν ενεγράφη εν τοις μητρώοις του Πανεπιστημίου Παταβίου, εν ώ εσπούδασε την ιατρικήν. Περί δε το τέλος του 1797 αποπερατώνσας τας σπουδάς αυτού επέστρεψεν εις Κέρκυραν, περιηγηθείς πρότερον διαφόρους πόλεις της Ιταλίας και επισκεψάμενος τα επισημότερα αυτής Νοσοκομεία. Εν Κερκύρα αποκαταστάς μετήρχετο το επάγγελμα αυτού υπέρ των ενδεών τους εαυτού πόρους διατιθέμενος. Αλλ' ότε επέστρεψεν εις Κέρκυραν ο Ιωάννης, δεν εύρε πλέον την πατρίδα εν ομαλαίς περιστάσεσι. Κατά το έτος 1797 η Κέρκυρα ευρίσκετο εν δειναίς μεταπολιτευτικαίς περιπλοκαίς, διότι οι Δημοκρατικοί Γάλλοι του Ναπολέοντος πολεμούντες την Ενετικήν Αριστοκρατίαν, έθηκαν τέρμα εις την ύπαρξιν

αυτής, και, κυριεύσαντες την Ενετίαν και τας κτήσεις αυτής, ήλθον και εις τας Ιονίους νήσους και εις Κέρκυραν, αίτιοι πολλών κακών γενόμενοι, ζητούντες διά πυρός και σιδήρου να υποτάξωσι και αναγκάσωσι πάντας, μάλιστα δε τους αριστοκρατικούς, οίτινες επί Ενετοκρατίας είχαν προνόμιά τινα, να ασπασθώσι τας δημοκρατικάς αυτών αρχάς. (Συνθήκη του *Κάμπο Φόρμιο*, 17 Οκτωβρίου 1797). Ανηρπάγησαν περιουσίαι, εφυλακίσθησαν αδίκως έντιμοι πολίται, απεγυμνώθησαν ναοί και μοναστήρια, εφονεύθησαν αθώοι πολίται. Μεταξύ των φυλακισθέντων, ήτο και ο πατήρ του Ιωάννου Καποδιστρίου κατηγορούμενος ότι μετ' άλλων αντέπραττε κρυφίως κατά των Γάλλων. Μετά παρέλευσιν δύο ετών (1799) συμμαχήσασαι η Ρωσία και η Τουρκία επολέμησαν από κοινού κατά των Γάλλων, ούς εκδιώξασαι των Ιονίων νήσων, έλαβον αυτάς υπό την κατοχήν και την προστασίαν αυτών. Η Κέρκυρα όμως των εν αυτή Γάλλων μη υποχωρούντων, αλλ' επί τέσσαρας σχεδόν μήνας εναντιουμένων, πολιορκηθείσα τέλος ηναγκάσθη ένεκεν ελλείψεως τροφών, να παραδοθή τοις συμμάχοις. Αρχηγοί των στρατιών των δύο συμμάχων δυνάμεων ήσαν ο ρώσος ναύαρχος *Ουζακώφ* και ο τούρκος ναύαρχος *Κατήρ Μπέης*. Αλλ' εκάτερος αξιών να εξουσιάζη της Κερκύρας, υπέθαλπε μεταξύ των Κερκυραίων την διχόνοιαν, επί ιδία εθνική ωφελεία.

Εν τούτοις, ότε ο ναύαρχος *Ουζακώφ*, αρχηγός

των συνηνωμένων δυνάμεων Τουρκίας και Ρωσίας, μετά την άλωσιν της Κερκύρας, ενησχολήθη εις την διοργάνωσιν του τόπου, ο Ιωάννης Α. Καποδίστριας ήρξατο γινόμενος γνωστότερος. Ο ναύαρχος μάλιστα *Κατήρ Βέης* διώρισεν αυτόν αρχίατρον του Στρατιωτικού Τουρκικού Νοσοκομείου, και ως τοιούτος ανεγνωρίσθη και παρά της προσωρινής Γερουσίας διά θεσπίσματος αυτής (5 Σεπτεμβρίου 1799).

Αι παρά των πρακτόρων του Γαλλικού Διευθυντηρίου συστάσαι νομαρχιακαί και δημοτικά διαχειρίσεις κατηργήθησαν, η δε κυβέρνησις των Ιονίων νήσων ανετέθη εις το συμβούλιον των Ευγενών, ανορθωθέν μεν, ως υπήρχεν επί Ενετών, αλλ' έχον πολύ ευρύτεραν δικαιοδοσίαν, διότι η εν τω συμβουλίω τούτω είσοδος εγένετο μάλλον προσιτή διά μέτρων τεινόντων να καταστήσωσιν ευκολωτέραν την εις το σώμα των ευγενών κατάταξιν πάντων των απολαυόντων υπολήψεως ένεκα της ικανότητος ή του πλούτου αυτών.

Αλλά το πολίτευμα τούτο ήτο προσωρινόν· αι κυβερνήσεις της Ρωσίας και της Πύλης επεφυλάχθησαν το δικαίωμα να ρυθμίσωσιν οριστικώς, εκ συμφώνου, την τύχην των Ιονίων. Εγένετο δε τούτο, ως είπομεν, διά συμβάσεως υπογραφείσης εν Κωνσταντινουπόλει (21 Μαρτίου 1800). Διά της συμβάσεως ταύτης, αι νήσοι Κερκύρας, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου, Λευκάδος, Ιθάκης, Παξών, Κυθήρων, ως και άπασαι αι νήσοι, μικραί και μεγάλαι, κατωκημένοι και ακατοίκητοι, κείμεναι απέναντι

των παραλίων της Πελοποννήσου και της Αλβανίας, απετέλεσαν, υπό το όνομα «*Δημοκρατία των ηνωμένων επτά νήσων*», πολιτείαν κατά πάντα ομοίαν προς την της Ραγούζης, τουτέστιν υποκειμένην τίτλω υποτελείας εις την Υψηλήν Πύλην, αλλά κυβερνωμένην ελευθέρως υπό των προκρίτων της χώρας. Ούτω δε πρώτην ταύτην φοράν η Επτάνησος υπεβλήθη υπό την επικυριαρχίαν της Τουρκίας.

Εν τούτοις, η από 21 Μαρτίου 1800 σύμβασις εδημοσιεύθη και αι διάφοροι νήσοι εξελέξαντο τους αντιπροσώπους αυτών, επιτετραμμένους να υποβάλωσιν εις την επιδοκιμασίαν των αυλών Πετρουπόλεως και Κωνσταντινουπόλεως το προ έτους υπό του Ουζακώφ δημοσιευθέν σύνταγμα. Αλλ' οι αντιπρόσωποι παραβιάζοντες την εντολήν αυτών συνήλθον ίνα συντάξωσιν άλλο σχέδιον συντάγματος πολλώ ήττον φιλελεύθερον του εν ισχύι προσωρινού· διότι πάσα εξουσία δι' αυτού ανετίθετο εις την αρχαίαν αριστοκρατίαν και ουδείς πλέον ηδύνατο να εισχωρήση εις τας τάξεις αυτής, καθότι αι προς τον σκοπόν τούτον παραχωρηθείσαι ευκολίαι ανεκλήθησαν. Το σύνταγμα τούτο παρουσιάσθη εις Κωνσταντινούπολιν ως η ομόθυμος έκφρασις της ευχής των Ιονίων νήσων, επικυρωθέν δε υπό του υπουργού των εξωτερικών (Ρεΐζ – Εφένδης), εκηρύχθη σύνταγμα της πολιτείας και αμέσως εφηρμόσθη (Βυζαντιανόν σύνταγμα). Διοργανωθείσης της τοπικής της Κερκύρας κυβερνήσεως υπό των αυτοκρατορικών επιτρόπων

Καποδιστρίου και Νικολάου Γρεναδίνου Σιγούρου, ο έτερος των αυτοκρατορικών επιτρόπων Αντώνιος Μαρίας Καποδίστριας δικαιούμενος να διορίση αντικαταστάτην προς διοργάνωσιν και των άλλων νήσων, διώρισε τον υιόν αυτού Ιωάννην, όστις μετά την αποπεράτωσιν του έργου επανέκαμψεν εις Κέρκυραν, ένθα εξήσκει το ιατρικόν επάγγελμα. Αύτη είναι η πρώτη, μετά τον διορισμόν αυτού ως αρχιάτρου του στρατιωτικού τουρκικού νοσοκομείου, δημοσία υπηρεσία του ημετέρου Ιωάννου Καποδιστρίου, εν ή έδειξεν ου μόνον ζήλον αλλά και διορατικότητα μεγίστην, τιμήσασαν αυτόν⁹.

Το δημοτικόν όμως κόμμα ηρνήθη να αποδεχθή το σύνταγμα τούτο, όπερ παρέδιδε τας Ιονίους νήσους εις την δεσποτείαν ολιγαρχίας παραπλησίας της Ενετικής αριστοκρατίας. Μεταξύ των δύο κομμάτων εξερράγη εμφύλιος πόλεμος· η Λευκάς, η Ιθάκη και η Κεφαλληνία συνέταξαν ίδια πολιτεύματα. Η Ζάκυνθος προέβη περαιτέρω· απωθήσασα τα στρατεύματα, άπερ κατ' αυτής απέστειλεν η, δυνάμει του βυζαντιανού συντάγματος, ιδρυθείσα κυβέρνησις, απεχωρίσθη της Ιονίου Ομοσπονδίας, αποβαλούσα δε την Ρωσικήν προστασίαν, εξήτησεν εν ετέρα δυνάμει την ελευθερίαν, ής εισέτι δεν είχεν απολαύσει, και τη 7η Φεβρουαρίου 1801, οι Ζακύνθιοι ανεπέτασαν την βρεττανικήν σημαίαν.

⁹ Τα κατά την αποστολήν αυτού ταύτην ιδέ εν εκτάσει εν τω υπό Μάρκου Θεοτόκη εκδοθέντι εν Κερκύρα τω 1889 έργω, ένθ' ανωτέρω.

Επί τοσούτον δε προέβη η αναρχία, ώστε η Γερουσία ηναγκάσθη να συγκαλέση εθνικήν συνέλευσιν. Αύτη συνήλθε κατά Νοέμβριον 1801 και παρεδέξατο σύνταγμα συνάδον προς το δημοκρατικόν πνεύμα. Η μεταξύ αριστοκρατών και δημοκρατών πάλη υπήρξε διαρκής, των μεν υποστηριζόντων το βυζαντιανόν σύνταγμα, των δε το της *Αξιοτίμου* (Onoranda), δι' ἧς επικλήσεως διεκρίνετο η συνέλευσις του 1801.

Τα πολιτικά πραξικοπήματα και αι μεταβολαί διεδέχοντο αλλήλας. Τέλος κατά Σεπτέμβριον 1802, οι Ρώσοι γενόμενοι αποκλειστικοί προστάται της Δημοκρατίας απεφάσισαν να δώσωσι πέρας εις την κατάστασιν ταύτην, ἣν οι πάντες απέστεργον. Προς τούτο δε ἐδόθη ἡδε η ευκαιρία. Η Γερουσία της Δημοκρατίας ωφεληθείσα της ευκαιρίας της εις τον θρόνον αναβάσεως του Αυτοκράτορος πασών των Ρωσιών Αλεξάνδρου Α', απέστειλεν εις Πετρούπολιν ἑκτακτον απεσταλμένον, ὅστις ἐμέλλε πρῶτον μεν να προσφέρῃ τα συγχαρητήρια της Δημοκρατίας, ἔπειτα δε να ζητήσῃ την ἐπάνοδον του ρωσικοῦ στρατοῦ, ὅστις εἶχεν ἀναχωρήσει, συντηρουμένου ἀναλώμασι της Δημοκρατίας. Απεσταλμένος τοιούτος ἐστάλη ο Ζακύνθιος κόμης Γεώργιος Μοτσενίγος, γνωστός τοις Ρώσοις και υἱός του ἄλλοτε πρέσβεως της Ρωσίας ἐν Φλωρεντία και ἐν ἐνεργείᾳ σύμβουλος της Επικρατείας (22 Μαΐου 1801). Ο ἀπεσταλμένος ἀφίκετο εις Μόσχαν, ἔνθα ἔμενεν ο αυτοκράτωρ, προς ὃν παρουσιασθείς ὠνομάσθη

πληρεξούσιος υπουργός της Ρωσίας· παρά τη εν Επτανήσω Πολιτεία και Αρχηγός του αποσταλησομένου επικουρικού στρατού. Ο στρατός ούτος έμελλε να μεταβεί εις Κέρκυραν εκ Νεαπόλεως δι' εξόδων της «Αυτού Σικελιανής Μεγαλειότητος», επειδή όμως αύτη τότε δεν ευρίσκετο εν ευαρέστω οικονομική θέσει, ως εκ τούτου, η άφιξις του στρατού και του Μοτσενίγου παρετάθη μέχρι τέλους Αυγούστου του 1802.

Μόλις αφίκετο εις Κέρκυραν ο επικουρικός στρατός, και η Γερουσία διελύθη και η εξουσία αυτής έμεινε τω ηγεμόνι Σπυρίδωνι Γεωργίω Θεοτόκη, όστις την 1ην Σεπτεμβρίου (1802) διά θεσπίσματος διώρισε τους επτά αντιπροσώπους αυτού εν ταις επτά νήσοις. Επειδή δε η Κεφαλληνία ην εν εξαιρετική θέσει, και μέχρι της εκείσε μεταβάσεως του διορισθέντος αντιπροσώπου, απέστειλε προσωρινόν αντιπρόσωπον τον Ιωάννην Καποδίστριαν, εις όν και ο Μοτσενίγος ως αρχηγός του ρωσικού στρατού ενεπιστεύθη την αρχηγίαν της σταλείσης φρουράς υπό την διοίκησιν του συνταγματάρχου Σωροκίν. Ο Καποδίστριας διέμεινεν εν Κεφαλληνία μέχρι μέσων Οκτωβρίου, και μεταβάς εις Ιθάκην αφίκετο εις Κέρκυραν περί τα τέλη του αυτού μηνός, όπου διέτριβεν ιδιωτεύων μέχρι τέλους Φεβρουαρίου 1803, ότε συνέστη προσωρινή τις Γερουσία, ήτις διώρισεν αυτόν *Γραμματέα της Επικρατείας*, μόλις το εικοστόν έβδομον έτος της ηλικίας άγοντα.

Εν τω μεταξύ όμως ο φιλοτιμότατος εκείνος νέος δεν

κατέτριβε τον πολύτιμον χρόνον αυτού εφ' ἃ μὴ ἔδει, ἀλλ' ἠσχολεῖτο περί πολλῶν τε ἄλλων καὶ περί τῆς ἐλληνοπρεπούς διαπαιδαγωγήσεως τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ὡς ἐκ τῆς μακραιώνου ξενοκρατίας ἀπέστησαν, κατὰ πολλὰ, τῶν πατρίων. Οπαδὸς δ' ὢν τῆς σοφωτάτης θεωρίας ὅτι «ἔπρεπε πρῶτον νὰ μορφωθῶσιν Ἕλληνες καὶ εἶτα νὰ ἰδρυθῇ Ἑλλάς», κατὰ Μάιον τοῦ 1802 συνενωθεὶς μετὰ 10 ἢ 12 συνομηλίκων φίλων, οἱ οἱ βραδύτερον διεκρίθησαν διὰ τὴν παιδείαν αὐτῶν, παρεκίνησε τούτους νὰ συστήσωσι, καὶ συνέστησαν, ἰδιωτικὸν φιλολογικὸν σύλλογον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐταιρίας τῶν φίλων», ἐν τῷ καταστάματι τοῦ οἱοῦ συνερχόμενοι ἐμελέτων καὶ διεσκέπτοντο περί πολλῶν καὶ ὠφελίμων τῇ πατρίδι πραγμάτων, μάλιστα δὲ περί τοῦ τρόπου τῆς ἐπιδόσεως καὶ προαγωγῆς τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων. Ἐκ τοῦ συνεταιρισμοῦ τούτου προήλθεν ὁ μετ' ὀλίγον συστάς καὶ περιώνυμος καταστάς *Ἐθνικὸς Ἰατρικὸς Σύλλογος*, οὗτινος ἡ σύστασις ἀποδίδεται τῷ Καποδίστρια ἐκλεγέντι ἀμέσως καὶ Γραμματεὶ τοῦ Συλλόγου. Ἐνώπιον τοῦ Συλλόγου τούτου ἀνέγνω διάφορα ἐπιστημονικὰ μελετήματα, ἅτινα εἶχε γράψει ἰταλιστί. Σπουδαιότερα δὲ πάντων τούτων ἐκρίθησαν ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων τὸ «*Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν τὸν ὀργανισμοῦ*» ἀναγνωσθέν κατὰ Μάιον τοῦ 1803, καὶ τὸ «*Επὶ τῇ περιπτώσει τοῦ τοκετοῦ Ἰσραηλίδος γεννησάσης ὁμοῦ 5 ἐπταμηνιαία τέκνα,*» ὅπερ ἀνεγνώσθη κατὰ τὸ 1806.

Ἡ τοιαύτη τοῦ νέου Κερκυραίου δραστηριότης καὶ τὸ

άγαν φίλεργον, έδωκαν αυτώ, ως είπομεν, την θέσιν του γραμματέως της Επικρατείας, θέσιν ήτις εθεωρείτο μέγιστον απόκτημα εν ιονίω Πολιτεία.

Πρώτον του Καποδιστρίου μέλημα εν τω νέω υπουργήματι υπήρξεν η διευθέτησις της Γραμματείας της Επικρατείας, συμφώνως προς τον πρό του διορισμού αυτού ψηφισθέντα «*Οργανισμόν της Γραμματείας της Επικρατείας.*» Την δε πρώτην Ιουνίου, επειδή η Γερουσία διά θεσπίσματος αυτής διώρισεν Επιτροπήν, ίνα ακολουθήση τω πληρεξουσίω της Ρωσίας Μοτσενίγω επισκεπτομένω τας νήσους, ής μέλη διωρίσθησαν ο εκ Ζακύνθου Γερουσιαστής Σπυρίδων Ναράντσης, ο Σπυρίδων Βατάλιας ευπαίδευτος πολίτης Κερκυραίος και ο Ύπαρχος εκάστης νήσου, εν ή διέτριβεν ο πληρεξούσιος, ο Καποδίστριας ως Γραμματέύς της Επικρατείας ηκολούθησεν αυτή, ίνα εκτελή παρ' αυτή τα καθήκοντα Γραμματέως της Επικρατείας ως και παρά τη Γερουσία.

Πάνθ' όσα ενήργησαν εν ταις νήσοις η Επιτροπή, ο Καποδίστριας και ο Μοτσενίγος καθυπέβαλον αυτά τη Γερουσία δι' εκτεταμένων εκθέσεων.

Ο δε Καποδίστριας επανελθών εις Κέρκυραν μετά του πληρεξουσίου και της Γερουσιαστικής Επιτροπής εξηκολούθει εκτελών τα καθήκοντα του Γραμματέως της Επικρατείας, ότε τη 12 Νοεμβρίου 1803 ετελεύτησεν ο ηγεμών και η Γερουσία ενετείλατο αύτω να εκφωνήση

τον επικήδειον λόγον, ούτινος η αξία και η εντύπωσης, ήν ενεποίησεν εις το κοινόν, υπήρξε μεγίστη διά τε την ευγλωττίαν και την άλλην οικονομίαν¹⁰.

Ο Καποδίστριας έμεινε Γραμματεύς της Επικρατείας μέχρι της 15 Μαΐου 1806, ότε διεδέξατο αυτόν ο Σπυρίδων Βατάλιας· διότι η Γερουσία διά θεσπίσματος αυτής (7 Απριλίου 1806) διώρισε τον Καποδίστριαν επιτετραμμένον παρά τη Αυλή της Πετροπόλεως, αντί του τότε παραιτηθέντος Δημητρίου Ναράντση Ζακυνθίου, αλλά την 18 Ιουνίου, διά διακοινώσεως του πληρεξουσίου της Ρωσίας, προς την Γερουσίαν, εγνωστοποιεί αυτή, ότι: *«η Αυλή της Πετροπόλεως εδέχετο μεν ευχαρίστως τον διορισμόν του Καποδιστρίου ως διαδόχου του Ναράντση, αλλ' ότι η θέσις αύτη είναι ασυμβίβαστος μετά της του επιτίμου Συμβούλου, ήν ο Αυτοκράτωρ είχεν απονείμει πρότερον προς τον Καποδίστριαν.»*

Συνεπεία της διακοινώσεως ταύτης η Γερουσία απήλλαξε τον Καποδίστριαν της θέσεως ταύτης διά του από 30 Ιουνίου του αυτού έτους θεσπίσματος αυτής, ότε διωρίσθη «Επιθεωρητής των προσωρινών σχολείων της Τενέδου»¹¹, θέσιν, ήν διετήρησε μέχρι της 15ης Μαρτίου 1807, ότε η Γερουσία διά θεσπίσματος επέτρεψεν αύτω

¹⁰ Ο λόγος ούτος εδημοσιεύθη εν Κερκύρα εκ του δημοσίου Τυπογραφείου τω 1883.

¹¹ Περί αυτών ιδέ την ημετέραν Ιστορίαν της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας», Αθήναι 1894, τόμ. Β', σελ. 383-389.

ιδιωτεύοντι ν' απάρη της νήσου προς διάσωσιν της Λευκάδος απειλουμένης υπό του Αλή-Πασά, και διώρισε προσωρινόν επιθεωρητήν, διαρκούσης «της βραχείας απουσίας αυτού», τον Εμμανουήλ Θεοτόκην.

Ανεχώρησεν ο Καποδίστριας μετά πολλών Κερκυραίων περί τα μέσα Μαρτίου¹² διευθυνόμενος εις Λευκάδα και αναλαβών τα της Γερουσίας και του πληρεξουσίου Μοτσενίγου εμπιστευθέντα αύτω υψηλά καθήκοντα, εξετέλεσε τάυτα μετά μεγίστου εθνικού αισθήματος, πατριωτισμού και αυταπαρνήσεως, νυχθημερόν εργαζόμενος μετά των περί αυτόν εν τω *Ιονικό στρατοπέδω*, όπερ συνεκροτείτο εξ Ελλήνων αρματωλών και κλεφτών¹³ εκ τε της Ακαρνανίας, του ηρωικού Σουλίου και της Πελοποννήσου υπέρ του Ιερού αγώνος κατά του Αλή Πασά, υπό των Γάλλων βοηθουμένου, προσδραμόντων. Μεταξύ των ανδρείων εκείνων μαχητών υπήρξαν και οι μετέπειτα εν τω κατά των Τούρκων μεγάλω εθνικώ αγώνι διαπρέψαντες στρατηλάται: ο Οδυσσεύς, ο Βότσαρης, ο Τσόγκας, ο Μακρής, ο Τσαβέλλας, ο Νικήτας, ο Κολοκοτρώνης, οίτινες εθαύμασαν την ανδρείαν και τον άκρον του Καποδιστρίου υπέρ της ελευθερίας ενθουσιασμόν και έκτοτε ήρξαντο να ανορώσιν εν αυτό

¹² Ιδέ την κατά μετάφρασιν ημών «Ιστορίαν του Μεγάλου Ναπολέοντος», Αθήναι 1893, σελ. 452-454.

¹³ Αρχαία Μονή των καθολικών Καπουτσίνων εν Κερκύρα μεταβληθείσα τότε εις Εκπαιδευτήριον.

τον μέλλοντα συναγωνιστήν εν τη μελλούση απελευθερώσει της πατρίδος. Δυστυχώς όμως τας αμοιβαίας ταύτας συμπαθείας των εν Λευκάδι συναγωνιστών διέκοψεν ο μεταξύ Ρωσίας και Γαλλίας πόλεμος, όστις κατέληξεν εις την εν Τίλσιττ συνθήκην¹⁴ (25/7 Ιουλίου 1807).

Διά της Συνθήκης ταύτης η Ρωσία παρεχώραει την προστασίαν της Επτανήσου προς τον Αυτοκράτορα Ναπολέοντα, όστις απέστειλεν εις Κέρκυραν τον αυτού υπασπιστήν αντισυνταγματάρχην Τερριέ (28 Ιουλίου), ίν' αναγγείλη τη Γερουσία την πολιτικήν ταύτην μεταβολήν της Επτανήσου, τη 29 δε Ιουλίου ο Πληρεξούσιος Μοτσενίγος ανήγγειλεν επισήμως τη Γερουσία ότι: *«διά της αυτής Συνθήκης η Πολιτεία της Επτανήσου τίθεται υπό την προστασίαν της Α. Μ. του Αυτοκράτορος Ναπολέοντος και ότι γαλλικός στρατός φρουρήσει τας νήσους»*.

Συνεπεία των συμβάντων τούτων, η Γερουσία εξέδoto (31 Ιουλίου) θέσπισμα, δι' ού διέταττε τον Καποδίστριαν να διαλύση την πολιτοφυλακήν, ν' αποπέμψη τα ναυλωθέντα πλοία, και να καταλίπη την Λευκάδα.

Ο Καποδίστριας επανελθών τη 31 Αυγούστου εκ Λευκάδος παρέμενεν έκτοτε εν Κερκύρα ιδιωτεύων και συχνάζων εις την κατ' εκείνην την εποχήν αυτόθι

¹⁴ Τον Καποδίστριαν ηκολούθουν και οι αξιωματικοί Τιμόθ Απέργης, Ούγγαρος κόμης Βούλγαρις, Βατάλιας και Ριζακάρης, ως καί τινες υπαξιωματικοί και στρατιώται. Γραμματεύς αυτού είχε διορισθή ο Παύλος Πεδεμόντης, προγυμναστής δε των πολιτοφυλάκων πυροβολητών ο λοχαγός του πυροβολικού Πιέρρης

ιδρυθείσαν, ταις ενεργείαις αυτού και βραδύτερον (1824) διοργανισθείσαν υπό του λόρδου Γκίλφορντ «*Ιόνιον Ακαδημίαν*», ἥς μέλη ετύγχανον αὐτός τε και οι αδελφοί αὐτοῦ Βιάρος και Γεώργιος¹⁵, περί τα τέλη δε του ἔτους 1808 ανεχώρησεν εἰς Ρωσίαν, μη στέρξας την υπό του Μεγάλου Ναπολέοντος διά του αντιστρατήγου Καίσαρος Βερτιέ και του Δονζελό προσενεχθείσαν αὐτῷ υπηρεσίαν ἐν τῇ οικείᾳ πατρίδι «ὡς ακροατοῦ ἐν τῷ τῆς Επικρατείας Συμβουλίῳ». Και δεν εἶχεν ἀδίκον ο Καποδίστριας μη αποδεξάμενος την νέαν υπό την γαλλικὴν προστασίαν θέσιν, ἐν ἣ οἱ Γάλλοι υπέσχοντο αὐτῷ λαμπρόν στάδιον διότι διά ταύτης αἱ υπό

¹⁵ Του Καποδιστρίου υπήρχον και ἄλλοι ἀδελφοί: ο Βίκτωρ και ο Αὐγουστίνος· τούτων ο μὲν μετὰ του Γεωργίου εἶχε σπουδάσει την ἀγρονομίαν και την φιλολογίαν, ο δε Βίκτωρ την ἰατρικὴν, ἀλλ' ἀπέθανε προῶπως παθὼν διανοητικὴν διατάραξιν, ο δε Βιάρος ἐγένετο διάσημος νομικός, ὡς και τέσσαρες ἀδελφαί, ὧν αἱ μὲν δύο ἐκάρησαν μοναχαί, αἱ δε ἄλλαι ἐνυμφεύθησαν ἡ μὲν τον Σπυρίδωνα Πολυλάν, ἡ δε τον Νικόλαου Ροδόσταμον. Ὡς βλέπει ο ἀναγνώστης, ἐκ των πέντε υἱῶν του Ἀντωνίου Μαρία Καποδιστρίου οὐδεὶς υπήρξε στρατιωτικός· διότι ἡ μακκιαβελικὴ πολιτικὴ τῆς Βενετίας, ἐξ ἧς κατεστράφη, δεν ἐπέτρεπε τοῖς Ἑλλήσιν, οὐς διά τίτλων ευγενείας και ἄλλων προνομίων καθίστα χειροῆθεις, νὰ σπουδάζωσι τὰ στρατιωτικά, ἵνα μὴ οὕτω καθίστανται ἐπικίνδυνοι αὐτῇ. Ἵνα δε σαγηνεύῃ τοὺς ευγενεῖς, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς νὰ σπουδάζωσιν ἐν τῷ Βενετικῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Παδοῦσης την ἰατρικὴν και νομικὴν, λαμβάνωσι δε τὰ διπλώματα του διδάκτορος μετὰ μεγάλης ευκολίας και σχεδόν ἀνεξετάτως. Οὕτω λοιπόν οἱ Ἕλληνες ἐσπούδαζον θεολογίαν, ἰατρικὴν φιλολογίαν ἢ νομικὴν και ἀγρονομίαν. Ἡ αἰσχρὰ αὕτη πολιτικὴ τῆς Βενετικῆς δημοκρατίας ἐξήτει, πρὸς τοὺς ἄνω, νὰ διαφθείρῃ, ὡς και κατῶρθωσε μέχρι τινός, την γλῶσσαν και τὰ ἤθη των Ἑπτανησίων, ἵνα ἐπιτύχῃ τον εἰς τον καθολικισμόν προσηλυτισμόν των ὀρθοδόξων διά τῆς ἰδρύσεως καθολικῶν ναῶν και ἄλλων καθολικῶν εκπαιδευτηρίων, εἰς ἃ προσείλκυον πολλοὺς.

των Γάλλων εν έτει 1797 εις δημοκρατίαν ανυψωθείσαι
Ιόνιοι νήσοι ήδη διά των γαλλικών και αύθις όπλων
απώλεσαν την εθνικήν αυτών κυβέρνησιν και υπήχθησαν
υπό την γαλλικήν σημαίαν.

Τοιαύτα είναι της αλλοπροσάλλου διπλωματίας τα
τεχνάσματα και ούτως αι τύχαι των λαών κανονίζονται υπό
των ισχυρών της γης!

Όπως ποτ' αν η, ο Καποδίστριας μη ανεχόμενος την
συντελεσθείσαν εν τη πατρίδι πολιτικήν μεταβολήν, προς δε
και διακαιόμενος υπό της θρησκευτικής και πολιτικής της
εποχής κείνης ιδέας, ότι η δεδουλωμένη Ελλάς έμελλε να
σωθή διά των ρωσικών όπλων, απεφάσισε να αναχωρήση
εις Ρωσίαν, οπόθεν, ενόμιζεν, ηδύνατο να υπηρετήση
κάλλιον τη πατρίδι. Ούτω δε, ως έφθημεν ειπόντες, περί τα
τέλη του 1808, ότε ανεχώρησαν παντάπασι και τα ρωσικά
πλοία, ήτοι έν έτος μετά την των Ιονίων νήσων τοις Γάλλοις
υπαγωγήν, καθ' ό ο Καποδίστριας ιδιωτεύων επεδόθη όλως
εις την μελέτην και την σπουδήν, ανεχώρησεν εκ Κερκύρας
και κατ' Ιανουάριον έφθασεν εις την ωραίαν πρωτεύουσαν
πασών των Ρωσιών, εις Πετρούπολιν.

Εκεί προσελήφθη αμέσως ως *σύμβουλος της αυλής*,
εν τω τμήματι του Υπουργείου των Εξωτερικών· υπό
τας διαταγάς του κατά το έτος εκείνο αρχιγραμματέως
της αυτοκρατορίας Ρωμαντσώφ. Ενταύθα διαμείνας επί
διετίαν, έσχε την ευκαιρίαν να μελετήσει καλώς τον
χαρακτήρα του ρωσικού λαού καθ' όλας αυτού τας

διαστάσεις και να βολιδοσκοπήσει τα πνεύματα των εν τοις πράγμασιν, οίτινες εβάδιζον επί τοις ίχνεσι των σχεδίων του Μεγάλου Πέτρου. Εις τούτο δε μεγάλως υπεβोधήθησαν αυτό η ευφυία και η λαμπρά συμπεριφορά του νέου διπλωμάτου, όστις εντός μικρού είχε κατακτήσει τας καρδίας πάντων των αυλικών. Ακριβώς δε κατά το έτος εκείνο (1809), κατά παράδοξον σύμπτωσιν, είχεν εισέλθει εις ρωσικήν υπηρεσίαν καταταχθείς εν τω στρατώ ως ανθυπολοχαγός και ο Αλέξανδρος Υψηλάντης δεκαεξαέτης μόλις, μεθ' ού βραδύτερον τοσούτον συνειργάσθη υπέρ της εθνικής παλιγγενεσίας. Μεγάλως δε ωφέλησε τω Καποδιστρία και η φιλία του Αλεξάνδρου Στούρτσα συναδέλφου αυτού εν τω Υπουργείω των Εξωτερικών, μεγάλην δε έχοντας επιρροήν εν τω πόλει του Πέτρου, χάρις εις την αδελφήν αυτού Ρωξάνην δεσποινίδα της τιμής εν τη αυτοκρατορική αυλή. Διά του Στούρτσα επεξέτεινε τον κύκλον των εν Ρωσία φίλων, ιδίως δ' ηδυνήθη να συστηθή προς τον μέγα τότε ισχύοντα ναύαρχον και Υπουργόν των Ναυτικών Τσιτσακώφ, όστις μεγάλως ευηργέτησε τον Καποδίστριαν, ως θέλομεν ιδεί. Ενταύθα επίσης εγνώρισε και τον είτα γραμματέα αυτού ιδιαίτερον γενόμενον και μέγαν του έθνους ευεργέτην Ιωάννην Δομπόλην ή Τομπόλην, άνδρα ηπειρώτην εκ των άγαν φιλοπατρίδων, μεθ' ού συναπεφάσισε την διάδοσιν της δημοσίας παιδείσεως εν Ελλάδι, ως λέγει αυτός ούτος ο Δομπόλης εν τη διαθήκη

αυτού γραφείση τη (4 Φεβρουαρίου 1849)¹⁶:

«Ότε τω 1809 εγνώρισα τον μακαρίτην κόμητα *Ιωάννην Καποδίστριαν*, υπεσχέθημεν αλλήλοις να μεταχειρισθώμεν παν μέσον προς διάδοσιν της δημοσίας παιδεύσεως εν Ελλάδι. Έκτοτε ο σταθερός σκοπός της ζωής μου υπήρξε να κατορθώσω να εκπληρώσω πρεπόντως την δοθείσαν υπόσχεσιν. Προς τούτο προσεπάθησα ν' αυξήσω τα κεφάλαιά μου ουχί διά κερδοσκοπίας, αλλά διά των κόπων μου και μάλιστα διά μεγάλης οικονομίας. Το συναχθέν μοι κεφάλαιον εκ ρουβλίων αργυρών 285,744, ορίζω εις εκπλήρωσιν της υποσχέσεώς μου, δηλονότι εις διάδοσιν της δημοσίας παιδεύσεως εν Ελλάδι. Τα χρήματα ταύτα κατατεθήσονται επί τόκω εν πιστωτικοίς καταστήμασι της Ρωσίας μέχρι της 1 Ιανουαρίου 1906, αι δε ληφθησόμεναι

¹⁶ Ο Ιωάννης Δομπόλης απέθανεν εν Πετρούπολει τη 28 Οκτωβρίου του 1850 αφήσας διά διαθήκης εις την Αυτοκρατορικήν Τράπεζαν της Ρωσίας ρούβλια αργυρά 285,744, ήτοι φράγκα 1252,274, όπως τη 1 Ιανουαρίου του 1906 το κεφάλαιον και οι τόκοι αυτού αποσταλώσιν εις την Ελλάδα και οικοδομηθή εν τη πρωτευούση αυτής πανεπιστήμιον φέρον την επωνυμίαν «Καποδιστριακόν». Τα χρήματα ταύτα κατετέθησαν την 17 και 28 Ιουλίου 1851 παρά των εκτελεστών της διαθήκης αυτού εν τη Αυτοκρατορική Τραπέξει της Ρωσίας, δι' αυτών δε και των τόκων ηγοράσθησαν ομολογίαι του εν Ρωσία παγίου δανείου των 4 0)0. Το κεφάλαιον μετά των τόκων και του κληροδοτήματος ήτο εν συνόλω κατά την 15 Ιανουαρίου του 1893 φρ. χρυσά 3,777,155,37. Όστε το άνω ποσόν ανατοκιζόμενον επί 4 ο)ο μέχρι του 1906, ότε θα αποσταλή ενταύθα, θα συμποσώται εις 6,000,000 περίπου φράγκων χρυσών. Περί τούτου ιδέ εν εκτάσει την ημετέραν πραγματείαν εν τη «Νέα Εφημερίδι» της 20 Μαΐου 1894, δι' ής συμπληρούμεν τ' εν τη «Ακροπόλει» της 11ης του αυτού μηνός, γραφέντα. Πρβλ. και «Ακρόπολιν» της 19 Μαΐου και της 30ής, εν ή έγραψε συμπληρωτικά τινα ο ανεψιός του Δομπόλη.

ομολογίαί της καταθέσεως ταύτης τηρηθήσονται εν τῷ Υπουργείῳ των Εξωτερικῶν (τῆς Ρωσίας). Εἰς τὴν ορισθεῖσαν εποχὴν, δηλονότι τῷ 1906, ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις θέλει φροντίσει νὰ συνεννοηθεῖ μετὰ τῆς ἐλληνικῆς πρὸς μεταφορὰν εἰς τὴν Ἑλλάδα ολοκλήρου τοῦ κεφαλαίου τούτου μετὰ καὶ τῶν τόκων πρὸς ἀνίδρυσιν ἐν Αθήναις ἢ ἐν οιαδήποτε ἄλλῃ πόλει, ἥτις ἔσται πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος τῷ 1906, Πανεπιστημίου ονομασθησομένου «*Καποδιστριακοῦ*». Εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Πανεπιστημίου τούτου μετὰ παρεκκλησίου ὀρθοδόξου, βιβλιοθήκης καὶ τινων ἐπιστημονικῶν συλλογῶν ὀρίζω το 1)⁴ ἢ το πολὺ το 1)³ τοῦ ὅλου κεφαλαίου τοῦ ἀθροισθησομένου μέχρι τῆς 1 Ἰανουαρίου 1906, τὰ δε ὑπόλοιπα 3)⁴ ἢ 2)³ προσδιορίζω εἰς αγοράν ἀκινήτων ἐν Ἑλλάδι, τῶν ὁποίων τὰ εἰσοδήματα χρησιμεύσουσιν ἀνεξαιρέτως εἰς συντήρησιν τῶν καθηγητῶν, τῶν σπουδαστῶν καὶ ἐν γένει ολοκλήρου τοῦ «*Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου*». Το χρυσούν ὠρολόγιον τοῦ Κυβερνήτου μετὰ τῶν ἐμβλημάτων καὶ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς πόλεως Γενεύης δωρηθέν μοι ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν τοῦ μακαρίτου κόμητος Ἰωάννου Καποδιστρίου, ὡς καὶ ἡ χρυσὴ ταμβακοθήκη, δωρηθεῖσα μοι ὑπὸ τοῦ κόμητος Αὐγουστίνου Καποδιστρίου, νὰ φυλαχθῶσιν ἐν τῷ Υπουργείῳ των Εξωτερικῶν (τῆς Ρωσίας) μέχρι τῆς ἀποστολῆς τοῦ κεφαλαίου μου εἰς τὴν Ἑλλάδα, τότε δε συναποσταλώσι καὶ κατατεθῶσιν ἐν τῇ συλλογῇ τῶν περιέργων ἀντικειμένων τοῦ

«Καποδιστριακού Πανεπιστημίου».

Εν τούτοις δύο παρήλθον από της εν Ρωσία αποκαταστάσεως αυτού έτη και ο Έλλην διπλωμάτης βαρυνθείς τον απράγμονα εκείνον βίον εξήτησε την θέσιν συμβούλου εν τη εν Βραζηλία αυτοκρατορική αποστολή, αλλά χάρις τω Στούρτσα αντί της εις το έτερον ημισφαίριον απομακρύνσεως κατώρθωσε μετά διετίαν (1811) να διορισθή υπεράριθμος υπάλληλος της εν Βιέννη ρωσικής πρεσβείας, διευθυνομένης υπό του βαρώνου Στάκκελβεργ, ένθα ηυδοκίμησε μεγάλως¹⁷. Μετά έν έτος (1812) διωρίσθη εν τη ρωσική στρατιά των παραδουναβίων ηγεμονιών διευθυντής του διπλωματικού γραφείου. Εις την νέαν ταύτην θέσιν προσεκλήθη υπό του διαδεξαμένου τον εν ταις ηγεμονίαις στρατηγόν Κουτούζωφ ναυάρχου Τσιτσακώφ, γνόντος, ως είδομεν, την διπλωματικήν δεινότητα του Έλληνος διπλωμάτου, ευθύς άμα τω πρώτη συναντήσει αυτού μετά του Αλεξάνδρου Στούρτσα. Ο Καποδίστριας έφθασεν εις Βουκουρέστιον και εμφανισθείς προς τον Τσιτσακώφ παρουσίασεν αυτό

¹⁷ Ο Γερμανός διπλωμάτης Στάκκελβεργ το κατ' αρχάς εδέξατο ψυχρώς τον Καποδίστριαν, ως υπεράριθμον ακόλουθον της πρεσβείας μη ζητηθέντα και εφέρετο προς αυτόν καχυπόπτως, νομίζων ότι αφίκετο εις Βιέννην έχων μυστικήν τινα αποστολήν, αλλά βραδύτερον συνειδώς το λάθος και την διπλωματικήν επιτηδειότητα του Έλληνος διπλωμάτου αναγνώρισας, ηγάπησε και εξετίμησεν αυτόν μεγάλως και διώρισεν αυτόν εν τη διεξαγωγή των την Τουρκίαν και τους Χριστιανούς της Ανατολής αφορώντων ζητημάτων, άπερ διεκπεραιούμενα απεστέλλοντο εις Πετρούπολιν υπό του Στάκκελβεργ κατονομάζοντος εν τοις εγγράφοις τον Καποδίστριαν ως συγγραφέα αυτών.

Υπόμνημα περιέχον πληροφορίας περί των χωρών, ἃς διήλασεν ἀπὸ Βιέννης μέχρι Βουκουρεστίου. Το νέον τούτο δείγμα της ευφυίας αὐτοῦ κατέστησεν αὐτὸν ἀγαπητότερον παρὰ τῷ ναυάρχῳ. Μετ' οὐ πολὺ ὁμως, της Κρήνης ἐπελθούσης μεταξύ Ρωσίας καὶ Τουρκίας, ὁ Τσιτσακῶφ διετάχθη νὰ συνενωθῇ πρὸς τὴν μεγάλην τῶν συμμάχων στρατιάν. Ὁ Καποδίστριας ἀπεφάσισε νὰ ἀκολουθήσῃ τῷ προστάτῃ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπέτρεψεν αὐτόν, εἰπὼν ὅτι ὁ ἀποχωρισμὸς ὡς ἐκ της εἰς ξένας χώρας μεταθέσεως ἦτο ἀναπόφευκτος. Συνεστήθη ὁμως πατρικῶς ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν νέον ἀρχηγὸν κόμητα Βαρκλαί Δετολλύ ἐνώπιον πάντων τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ἐπιτελείου ὡς νέος ευφυὴς καὶ δραστήριος, κατὰ πάντα δυνάμενος νὰ υπηρετήσῃ εὐδοκίμως παρ' αὐτῷ. Ἐν τούτοις ὁ Καποδίστριας κεκμηκῶς ἐκ τῶν καμάτων της ἐκστρατείας τοῦ 1812, καθ' ἣν ἐπεδείξατο ζήλον ἐν τῇ υπηρεσίᾳ ἀνυπέρβλητον, ἀκολουθὼν τῷ στρατῷ ὡς ἄλλος πιστὸς στρατιώτης, ἀσθενήσας παρέμεινεν ἐν Βρόνβεργ νοσηλευόμενος. Εὐτυχῶς ἐν βραχεί ἀνακτησάμενος τὴν κλονηθεῖσαν πρὸς στιγμὴν υγείαν, μετέβη εἰς Σέφφενβουργ ἐδρὰν τοῦ στρατοπέδου τοῦ Βαρκλαί Δετολλύ, ὅστις ἐδέξατο αὐτόν εὐμενῶς καὶ ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν ἥν καὶ παρὰ τῷ Τσιτσακῶφ ἐξετέλει υπηρεσίαν.

Ἐντεύθεν ἡ τύχη τοῦ Καποδιστρίου μεταβάλλεται ἐπὶ τα κρείττω. Ἡ διπλωματικὴ ικανότης, ἣν ἐπεδείξατο πρότερόν τε διατηρῶν τὴν πολιτικὴν ἀλληλογραφίαν

μεταξύ Βιέννης, Κωνσταντινουπόλεως, Σερβίας και των ανωτάτων συμβουλίων των Παραδουναβίων ηγεμονιών, και νυν εν τη μετά του Βαρκλαί Δετολλύ αποστολή, διήγειρε την προσοχήν του αυτοκράτορος Αλεξάνδρου, όστις αμείβων τας υπηρεσίας του Καποδιστρίου ωνόμασεν αυτόν *πραγματικόν σύμβουλον της Επικρατείας* και εξέφρασεν αυτόν την υψηλήν ευαρέσκειαν αυτού.

Νυν μάλιστα, ότε ο Δετολλύ μετέβη εις την επί του Μάιν Φραγκφούρτην, εδόθη ευκαιρία εις το κατόπιν ευρύ στάδιον του Έλληνος διπλωμάτου. Μετά την κατά του Ναπολέοντος, ούτινος τας στρατιάς διεσκόρπισαν οι ηνωμένοι στρατοί, πάλιν, ο αυτοκράτωρ Αλέξανδρος αφικόμενος εις Φραγκφούρτην έπηξεν αυτόθι το στρατόπεδον. Εντεύθεν εξεδόθη τη 30η Νοεμβρίου 1813 η περιβόητος προκήρυξις προς το Γαλλικόν έθνος, δι' ής οι Γάλλοι προσεκαλούντο να χωρίσωσι τα εαυτών συμφέροντα των του Ναπολέοντος. Ο Βαρκλαί Δετολλύ αφίκετο ίνα συγχαρή τω κυρίω αυτού επί ταις νίκαις, ότε μεταξύ ομιλών ο αυτοκράτωρ εξέφρασε την επιθυμίαν να έχη διπλωμάτην τινά πεπειραμένον και ικανόν δυνάμενον να διαπραγματευθεί μετά των ελβετικών τοπαρχιών και να αποσπάση αυτάς της μετά του Ναπολέοντος συμπράξεως.

Ο στρατηγός αντί παντός άλλου συνέστησε τω αυτοκράτορι τον ημέτερον Καποδίστριαν, όστις, καθά αυτός τε έγνω και κατά τας συστάσεις του ναυάρχου Τσιτσακώφ, ήτο δραστηριώτατος και εν τη επιτελέσει των

δυσχερεστάτων διπλωματικών αποστολών. Ο αυτοκράτωρ ακούσας ταύτα και εκ φήμης γινώσκων τον Έλληνα διπλωμάτην, εδέξατο την σύστασιν επειπών: «*Καλώς, αποστείλατε αυτόν παρ' εμοί, διότι θέλω να γνωρίσω αυτόν και προσωπικώς*»¹⁸.

Ο στρατηγός ανήγγειλε τω Καποδιστρία την επιθυμίαν του αυτοκράτορος, ο δε επί τη απροσδοκήτῳ ταύτῃ διαταγή σπεύσας παρουσιάσθη προς τον Αλέξανδρον ευσεβάστως. Ο Τσάρος εκπλαγείς ἐπὶ ταις μεγίσταις αρεταῖς του διευθυντοῦ της πολιτικῆς αλληλογραφίας του κόμητος Δετολλύ, συνεπάθησε προς τον Καποδίστριαν, ὃν διέταξε να εξακολουθήσῃ την υπηρεσίαν ἐν τῷ ἰδίῳ γενικῷ στρατοπέδῳ, παρὰ τῷ ἄρτι τον Ρωμαντσῶφ διαδεξαμένῳ ὑπουργῷ των Εξωτερικῶν κόμητι Νέσσελροδ. Ο Καποδίστριας καὶ ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ θέσει δὲν ἐφάνη κατώτερος των του Αυτοκράτορος προσδοκιῶν· τουναντίον μάλιστα ἐπεδείξατο ἱκανότητα διπλωματικὴν τοιαύτην, ὥστε πασῶν των εἰς αὐτόν ἀνατεθεισῶν ἀκανθῶδων υποθέσεων την λύσιν διεξήγεν ὑπὲρ του ὑψηλοῦ κυρίου αὐτοῦ. Οὕτως, ὅτε βραδύτερον τῷ 1814 ἡ εἰρήνη ἀποκατέστη ἐν ἀπάσῃ σχεδόν τῇ Εὐρώπῃ, ὁ Τσάρος ὠνόμασε τον Καποδίστριαν *ἐκτακτον ἀπεσταλμένον* καὶ *πληρεξούσιον ὑπουργόν* παρὰ τῇ Ελβετικῇ ὁμοσπονδίᾳ

¹⁸ Αναλυτικότερον τα κατὰ την διάλεξιν ταυ αυτοκράτορος, Βαρκλαί Δετολλύ καὶ Καποδιστρίου ἰδέ παρὰ τῷ Demetrio Adriotti, *La Vita di Giovanni Conte Capodistria*, Corfù 1859, σελ. 21-24.

μετά της λεπτῆς αποστολῆς να συμφιλιώσῃ προς ἀλλήλα τα ἀπὸ τοῦ 1803 διεστῶτα κόμματα ἐν Ελβετία, τῇ χώρᾳ ταύτῃ τῆς κατ' ἐξοχὴν ἐλευθερίας. Ὁ Καποδίστριας διέγραψε τὸ σχέδιον τῶν μελλουσῶν ἐνεργειῶν καὶ υποβαλὼν αὐτὸ τῷ Τσάρῳ, ἔσχε τὸ εὐτύχημα νὰ ἐγκρίνῃ αὐτὸ ὁλοσχερῶς ὁ ὑψηλὸς αὐτοῦ κύριος. Ὁ Ἕλλην διπλωμάτης ἀνεχώρησεν εἰς Ελβετίαν. Φθὰς εἰς Ζυρίχην ἐπελήφθη τῆς ἀκανθώθους ἀποστολῆς αὐτοῦ, ἔχων συνεργάτην τὸν ἱππότην *Λεβζέλτερν*. Τοσοῦτον δὲ ευφυῶς ἐνήργησεν, ὥστε κατέστησε δυνατὴν τὴν ουδετερότητα τῆς Ελβετίας, ἀλλ' αἴφνης ὁ συνεργάτης αὐτοῦ λαμβάνει διαταγὰς νὰ ζητήσωσι παρὰ τῆς ὁμοσπονδίας ἄδειαν ἐλευθέρας διαβάσεως τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων. Ἡ εἶδησις αὕτη κατεθορύβησε τὸν Καποδίστριαν φωρῶμενον οὕτω ψευδόμενον, ἀλλ' ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτοῦ περινοίᾳ, παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ αυτοκράτορος, υπέγραψε τὴν διακοίνωσιν τοῦ *Λεβζέλτερν* καὶ εὐθύς ἀνεχώρησε μεταβαίνων εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Τσάρου. Μετ' οὐ πολὺ τὰ αὐστριακὰ στρατεύματα διήλθον τὸν Ρήνον, ὁ δὲ Καποδίστριας παρέστη πρὸς τὸν αυτοκράτορα ὡς ἔνοχος παραβάσεως μὲν τοῦ γράμματος, οὐχὶ ὅμως καὶ τοῦ πνεύματος τῶν οδηγιῶν αὐτοῦ. Ὡς ἐκ τούτου δὲ, ἐγκριθέντος τοῦ εὐστόχου καὶ ἀξιοπρεποῦς τῆς διαγωγῆς τοῦ Ἕλληνος διπλωμάτου, ἀπεστάλη καὶ αὐθις εἰς Ελβετίαν, ἔνθα μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας διεξήγαγε τὰ τῆς διπλωματικωτάτης ἀποστολῆς, ὥστε ἐφείλκυσε τὴν γενικὴν τῶν Ελβετῶν εὐγνωμοσύνην,

δύο δε ἡ κατ' ἄλλους τρεις εκ των ομοσπόνδων πόλεων η Γενεύη, η Βω και η Λωζάνη, ἵνα την προς αὐτόν ευγνωμοσύνην διατρανώσωσιν, ἔδωκαν αὐτῷ τῷ 1815 δικαίωμα πολίτου της Ελβετίας διὰ τοῦ ἐξῆς διπλώματος:

«Τῷ προσφιλεστάτῳ καὶ τετιμημένῳ συμπολίτῃ, πιστῷ συμβούλῳ τοῦ μεγάλου Αυτοκράτορος Αλεξάνδρου, τῷ τιμώντι την ἀπελευθερωθεῖσαν Επτάνησον, τῷ ευγενεῖ ἀπογόνῳ των Φαιάκων, τῷ ὑπὸ της Αθηνάς ἐμπνευσθέντι τοῦ εὖ πράττειν καὶ την σοφίαν, ἀπονέμεμεν τοῦ δίπλωμα τούτο, εἰς μνήμην της νέας αὐτοῦ πατρίδος»¹⁹.

Περαιώσας την ἐν Ελβετία ἀποστολήν αὐτοῦ ὁ Καποδίστριας ἀνεκλήθη ὑπὸ τοῦ Τσάρου, ὅπως λάβῃ μέρος ἐν ταῖς συνεδρίαις τοῦ ἐν Βιέννῃ συγκληθέντος συνεδρίου. Ἐκτοτε δε τοῦ ὀνόματι τοῦ περιφανοῦς Ἑλλήνος διπλωμάτου Καποδιστρίου πασίγνωστον καταστάν ἀνά τον ευρωπαϊκόν κόσμον συνδέεται μετὰ της ιστορίας των ἀπὸ της εποχῆς ταύτης μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ συνυπογραφεισῶν συμβάσεων καὶ συνθηκῶν των

¹⁹ Το δίπλωμα τούτο ἀπεστάλη τῷ κόμητι Καποδιστρίᾳ ἐντὸς χρυσῆς πυξίδος ἀπλουστάτης μὲν ἀλλὰ φερούσης γεγλυμμένην την θέσιν της Γενεύης μετὰ της λίμνης καὶ των πέριξ. Τα δ' ἄνω γράμματα ἦσαν γεγλυμμένα ἐν τῷ βυθῷ της πυξίδος ἐλληνιστί. Επειδὴ ὅμως δὲν ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν την πρωτότυπον ἐπιγραφὴν, μεταφράσαντες ἐδημοσιεύσαμεν αὐτὴν ἀνωτέρω ἐκ της «Εφημερίδος των Συζητήσεων» των Παρισίων της 16 Ἰανουαρίου 1817. Σημειούσθω δ' ὅτι την τιμὴν ταύτην ἐθεώρησε μεγίστην τοῦ βίου αὐτοῦ ὁ Καποδίστριας καὶ αἰέποτε ὑπογραφόμενος ἐν ταῖς συνθήκαις καὶ συμβάσεσιν, ἂς ἐν ὀνόματι τοῦ Τσάρου συνήπτε μετὰ των διαφόρων ευρωπαϊκῶν χωρῶν, μετὰξὺ των πολλῶν τίτλων προσετίθει καὶ ὅτι ἦτο πολίτης της Γενεύης κτλ.

διαφόρων κρατών της Αγίας Συμμαχίας των αφορωσών την ευρωπαϊκὴν ισορροπίαν. Το ἐν Βιέννῃ Συνέδριον συνεκλήθη. Τα βλέμματα της Ευρώπης ἦσαν προσηλωμένα εἰς τὴν μεγαλοπρεπὴ ταύτην σύνοδον, ἥτις ἤρξατο τῶν συνεδριῶν αὐτῆς τὴν 1 Νοεμβρίου 1814 καὶ ἐπελάβετο τοῦ δυσχεροῦς ἔργου τῆς ρυθμίσεως τῶν ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν ὅλην διαταραχθέντων πραγμάτων τῆς Ευρώπης. Ἡ τύχη πολλῶν ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων προὔκειτο νὰ ὁρισθῇ· αἱ ἀξιώσεις, εὐχαί καὶ ἐλπίδες τῶν ἐθνῶν καὶ ἡγεμόνων, ιδίως τῶν στερηθέντων τῆς κυριαρχικῆς ἐξουσίας αὐτῶν, οἵτινες οὐδεμίαν ἔλαβον ἀποζημίωσιν νὰ πληρωθῶσι, νὰ διαταχθῶσι τὰ πρὸς θεραπείαν τῶν ἀνεωγμένων πληγῶν· νὰ τεθῶσι βάσεις εἰς κρείττονα καὶ μᾶλλον πρὸς τὸν χρόνον ἀνάλογα πολιτεύματα καὶ νὰ συσφιγχθῶσι στενότερον καὶ ἐπωφελέστερον οἱ μεταξύ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων καὶ οἱ μεταξύ διαφόρων ἐθνῶν δεσμοί. Εἰς λύσιν λοιπὸν τοιούτων δυσκόλων προβλημάτων συνήλθον ἐν Βιέννῃ οἱ αυτοκράτορες τῆς *Ρωσίας* καὶ *Αυστρίας*, οἱ βασιλεῖς τῆς *Πρωσσίας*, *Δανίας*, *Βαυαρίας* καὶ *Βυρτεμβέργης* καὶ πλήθος ὑποδεεστέρων ἡγεμόνων, πλείους τῶν ὁποίων οὐδέποτε ἄλλοτε εἶδον ἐπὶ ταυτῷ συνηγμένους· συν τούτοις δὲ καὶ οἱ πρωτεύοντες πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Ευρώπης, ἐν οἷς διέπρεπον ὁ πρίγκηψ Μέντερνιχ, ὁ Γάλλος Ταλλεϋράνδ, ὁ Ρώσος Νέσσελροδ, ὁ πρίγκηψ Ραζουμόφσκη μετὰ τῶν συμβοηθῶν αὐτοῦ κόμητος Ἰωάννου Καποδιστρίου καὶ τοῦ Ἄρδενμπεργ, ὁ Πρώσσος Ἀλέξανδρος Οὐμβολδ, ὁ Ἀγγλος

δουξ Ουέλλιγκτων, ο Δανός Βερνστόρφ, ο Βάγερν, ο Βαυαρός στρατηγός Βρεδ, ο κόμης Μύνστερ και άλλοι. Αι μυστικά διαπραγματεύσεις περιεπλάκησαν τα μέγιστα και αι δυσκολίαι συνεσωρεύθησαν ότε, προκειμένου να συμφωνήσωσι περί των πρώτων βάσεων του νέου πολιτικού οικοδομήματος, ήρξαντο να επικρατώσιν εν τη συνόδω *φιλαυτία*, *πλεονεξία* και *διαφωνία*. Η επήρεια του Ταλλεϋράνδ εντός αυτής ην τα μάλιστα ολεθρία. Καθ' υπαγόρευσιν αυτού το κυριώτερον υποκείμενον των έργων και σκέψεων αυτής εγένετο ουχί η ελευθερία και η παραγωγή της ευδαιμονίας των εθνών, αλλ' η αποκατάστασις και το απεριόριστον των ηγεμονικών οίκων, κατά την υπ' αυτού επινοηθείσαν αρχήν της *νομιμότητος*. Αι διαπραγματεύσεις προέβαινον βραδέως και απεφασίσθη μόνον η αποζημίωσις της Αυστρίας, η αποκατάστασις του βασιλείου των Κάτω Χωρών, υπό την αραυσικήν δυναστείαν, η αύξησις της Σαρδηνίας διά της Γενούης, η προαγωγή του Αννοβέρου εις βασίλειον και η αναγνώρισις της Κρακοβίας ως ελευθέρας πόλεως. Τας μεγίστας δε δυσκολίας απετέλουν αι απαιτήσεις της Πρωσσίας και της Ρωσίας των κυριωτέρων προμάχων της ελευθερίας της Ευρώπης, εξ ών εκείνη μεν εξήτει την Σαξωνίαν, αύτη δε την Πολωνίαν.

Εν τω συνεδρίω τούτω κατεδείχθησαν όντως άπασαι αι διπλωματικάί αρεταί του ημετέρου Καποδιστρίου. Ούτος ζητών να φανή άξιος της εμπιστοσύνης του Τσάρου,

ουδαμῶς επαύσατο προσέχων τον νουν εις τα υπό της πολιτικής του Μέττερνιχ τεκταινόμενα, εναντίον των οποίων αντεπεξήρχετο επιτηδειότατα· ουδ' επί στιγμὴν ἔλειψε να συνηγορή υπέρ των υποθέσεων της Ελβετίας μετά του ενδόξου βαρώνου Στάιν και των άλλων της Γερμανίας πρέσβων. Τοσαύτην δ' επεδείξατο ευφυίαν εν τη περιστάσει ταύτη, ὥστε υπέδειξε τῷ συνεδρίῳ την ἀνάγκην, ὅπως αἱ διάφοροι συνθήκαι επικυρώνονται ευθύς αμέσως μετά την αποδοχὴν των βάσεων των συμφωνιῶν και να μη μένωσιν ανεπικύρωτοι μέχρι της αποπερατώσεως του συνεδρίου, ὅτε ἐμελλον πάσαι αἱ πράξεις να επικυρώνονται. Την πρότασιν ταύτην του Ἑλλήνος διπλωμάτου τινὲς μεν ἀντέκρουσαν, ἀλλ' οἱ ηγεμόνες· ἀπεδέξαντο αὐτήν, χάρις δε τῷ Καποδιστρία, ὅτε ὁ Ναπολέων φυγὼν ἐκ της νήσου Ἑλβας ἀπεβιβάζετο εἰς τον κόλπον Ζουάν παρὰ τας Κάννας (1η Μαρτίου 1815), αἱ κυριώτεραι συνθήκαι του συνεδρίου της Βιέννης ευρέθησαν επικεκυρωμέναι.

Μεταξύ των πολλῶν, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, ζητημάτων, ἅτινα ἀπησχόλησαν την προσοχὴν του Βιενναίου συνεδρίου, ἦν και τὸ *Επτανησιακὸν Ζήτημα*, ὅπερ κατ' ἐξοχὴν ἐνδιέφερε και τον Ἑλληνα, Κερκυραῖον διπλωμάτην Καποδίστριαν.

Ἡ Ἰόνιος Γερουσία ἐν ἐγγράφῳ αὐτῆς πρὸς αὐτὸν ἀποσταλέντι τῇ 9)21 Μαΐου 1814 ἔλεγε τάδε:

«*Ἡ Ἀγγλία ἐπιτεθείσα κατέλαβέ τινας τῶν νήσων· ἀλλ' οἰαδήποτε υπήρξεν ἡ τυχαία των συμβάντων ἐπήρεια, ἡ*

Γερουσία δεν έπαυσε θεωρούσα τας διαφόρους ταύτας της χώρας κατοχάς ως απλώς στρατιωτικές, επιβληθείσας υπό των περιστάσεων και υπ' ουδεμίαν έποψιν διαφερούσας των ταυτοχρόνως εις τα άλλα της Ευρώπης μέρη ληφθέντων προσωρινών μέτρων. Η Γερουσία έσχε πάντοτε την πεποίθησιν, ότι μετά το τέλος του πολέμου, η χώρα αυτής ήθελε κενωθή και αποδοθή, ως αι των άλλων εθνών. «Μετά τα εν Γαλλία συμβάντα, καθ' ήν στιγμήν πρόκειται να συγκροτηθή γενική σύνοδος, ίνα συζητήση και διαρρυθμίση τα συμφέροντα της Ευρώπης απάσης, και ίνα προσδιορίση τας βάσεις μονίμου ειρήνης, η Γερουσία, εν ονόματι του επτανησιακού έθνους, διακηρύττει ενώπιον των συμμάχων δυνάμεων, ότι ο μόνος σκοπός αυτού είναι: «α' Να αναγνωρισθή επισήμως η Δημοκρατία της Επτανήσου ανεξάρτητος και ελευθέρα πάσης οιασδήποτε υποτελείας. «β' Να ενωθώσι και συσσωματωθώσι μετά της Δημοκρατίας αι άλλοτε Ενετικάί πόλεις Πρέβεζα, Πάργα και Βόνιτσα, προς δε η περιφέρεια Βουθρωτού, συν τοις επί της τουρκικής ηπείρου εξαρτήμασιν αυτών. «Είναι αντάξιον της δικαιοσύνης και της γενναιότητος των Ευρωπαϊκών δυνάμεων να διατηρήσωσι την πολιτικήν ύπαρξιν λαού εξησθενημένου μεν εκ των περιπετειών, ών εγένετο έρμαιον, αλλ' ουδόλως την καταγωγήν αυτού διαψεύδοντος».

Ο Καποδίστριας παρουσίασε το υπόμνημα τούτο προς τον αυτοκράτορα Αλέξανδρον, ικετευόμενον υπό των

Ιονίων να υποστηρίξει την υπόθεσιν αυτών παρά τοις άλλοις μονάρχαις.

Η θέσις όμως και τα σχέδια του ηγεμόνος τούτου δεν ήσαν πλέον, τω 1814, οποία κατά το 1805 και 1806. Ο πόλεμος του 1812, η φοβερά πάλη εν ή τέλος κατέβαλε την ισχύν του Ναπολέοντος, είχαν εξαντλήσει τας δυνάμεις της Ρωσικής αυτοκρατορίας. Δεν διελογίζετο πλέον να εξεγείρη τους Έλληνας και να εφορμήση κατά της Τουρκίας· όθεν η προστασία των Ιονίων νήσων ήτο του λοιπού αδιάφορος διά την πολιτικήν αυτού. Αφ' ετέρου δε οι πόθοι αυτού διηυθύνοντο αλλαχού. Εγλίχετο της Πολωνίας, και ίνα απολαύση αυτής, ήτο έτοιμος να ποιήση απείρους παραχωρήσεις προς την Αυστρίαν και την Αγγλίαν.

Η απαίτησις των Ιονίων λοιπόν έφθανεν εν στιγμαίς αντιξόοις, η δε παρ' αυτών ζητουμένη υποστήριξις δεν έμελλε να δοθή κατεσπευσμένως. Ο Καποδίστριας προσεπάθησε, διά της παρ' αυτού προς την Γερουσίαν Κερκύρας δοθείσης απαντήσεως, να υποκρύψη όσον οίον τε την ψυχρότητα του κυρίου αυτού γράψας αυτή: «Εάν υπάρχει τι δυνάμενον να γλυκάνη την τύχην του μακράν της πατρίδος του ζώντος, είναι βεβαίως η ευτυχία του εργάζεσθαι δι' αυτήν, και η ελπίς του ν' αξιωθή της επιδοκμασίας αυτής· τα αισθήματα ταύτα, κύριοι, μετά της υπάρξεώς μου συνταυτιζόμενα, με συνετήρησαν και με συντηρούσιν αφ' ής ημέρας διάγω μακράν υμών. Εκρίνατε πρόπον να τιμήσητε αυτά, αναθέντες μοι διά

των γραμμάτων υμών τα συμφέροντα της πατρίδος. Η προς υμάς ευγνωμοσύνη μου εξισούται προς τον ζήλον και την αφοσίωσίν μου υπέρ της τιμής της γενετείρας ημών γης, μεθ' ἧς συνδέονται αι προσφιλέστεραι αναμνήσεις μου, αι γλυκύτεραι των ελπίδων μου και τα ιερώτερα καθήκοντά μου. Ο μεγάλθυμος Ηγεμών, όστις ηυδόκησε να με έχη υπό την εύνοιαν αυτού, εκορύφωσε τας ευεργεσίας, επιτρέψας μοι να εκπληρώσω τας διαταγάς υμών και να γίνω συγχρόνως παρά τοις συμμάχοις Αυτού το όργανον της ευμενείας, εν η Αυτοκρατορική Αυτού Μεγαλειότης εις την ημετέραν πατρίδα επεδαψίλευσεν».

Αλλ' η Αγγλία είχεν εξ ολοκλήρου ρίψει το προσωπεύον· δεν ωμίλει πλέον περί της ανεξαρτησίας και της ελευθερίας των Ιονίων νήσων. Ως επιχείρημα δε έχουσα την εν Τίλσιτ συνθήκην, ήτις κατήργησε την Δημοκρατίαν, ηξίου την άνευ όρων κατοχήν της χώρας αυτής, τίτλω κατακτήσεως²⁰. Ήρξαντο διαπραγματεύσεις· διακοινώσεις, πρωτόκολλα και σχέδια συνθηκών αντηλλάγησαν. Αλλ' η εν Βιέννη συνθήκη αφήκεν άλυτον το ζήτημα των Ιονίων νήσων· πριν ή όμως η σύνοδος διαλυθή, τη 30 Μαΐου 1815, οι πληρεξούσιοι της Ρωσίας προύτειναν:

²⁰ Κατά Φεβρουάριον του 1809 ο εν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτής της Αγγλίας εκήρυττεν επισήμως ότι: «εις τα όμματα της Βρεττανικής κυβερνήσεως, αποποιηθείς ν' αναγνωρίση την εν Τίλσιτ συνθήκην, η σύμβαις της 21 Μαρτίου 1800, επομένως η ανεξαρτησία της Επτανήσου, ουδέποτε έπαυσεν ισχύουσα». Όρα Revue des deux Mondes, 1 Avril: Les Iles Ionniennes, par Saint-Marc Girardin.

«Αι Ιόνιοι νήσοι και τα εν τω θαλάσση και επί της αντικρύς ηπείρου εξαρτήματα αυτών, οία η Πάργα και αι λοιπαί περιφέρειαι, να εγκατασταθώσιν εκ νέου κράτος ελεύθερον υπό την επωνυμίαν Δημοκρατία της Επτανήσου· επειδή δε, αφ' ενός μεν τα όπλα της Αυτού Μεγαλ. ηλευθέρωσαν έξ των νήσων, αφ' ετέρου δε συνεπεία της εν Παρισίοις συνθήκης η Κέρκυρα (η πρωτίστη νήσος) απεσπάσθη ωσαύτως της γαλλικής δεσποτείας, αι συνυπογράψασαι την εν Σιωμόν συνθήκην δυνάμεις, τουτέστιν η Μεγάλη Βρετανία, η Αυστρία, η Ρωσία και η Πρωσσία, να επιφυλάξωσιν εαυταίς το δικαίωμα του να αποδεχθώσιν εκ συμφώνου, μετά τον παρόντα πόλεμον, τα καταλληλότερα μέτρα όπως εξασφαλισθή η εσωτερική ησυχία της ειρηνένης δημοκρατίας, προστατευθή δε και εγγυηθή η ελευθερία και η ανεξαρτησία αυτής».

Αλλ' εις το σχέδιον τούτο των Ρώσων πληρεξουσίων η Αυστρία αντέταξε νέαν αξίωσιν, υποστηριζομένην και υπό της Αγγλίας. Κατ' αυτήν, αι Ιόνιοι Νήσοι μετά των εξαρτημάτων αυτών, Βουθρωτού, Πάργας, Πρεβέζης και Βονίτσης, αποτελέσασαι μέρος της Ενετικής Επικρατείας, δεν ηδύναντο ν' ανήκωσιν άλλω τινί ειμή τω διαδεξαμένω τα της Ενετικής Δημοκρατίας δικαιώματα, ήγουν τω Αυτοκράτορι της Αυστρίας Φραγκίσκω. Όφειλον επομένως να τεθώσιν υπό την προστασίαν αυτού. Ο Αυτοκράτωρ, άλλως τε, υπεχρεούτο να διατηρήση τας ελευθερίας και τους νόμους του τόπου, ονομαστί δε την ελευθερίαν της

θηρσκευτικής λατρείας και του εμπορίου, εις ἣν υπήρχον κατάστασιν κατά τας ἐν Ἑπτανήσῳ ἰσχυούσας θεσμοθεσίας. Τέλος, προσέθετον οἱ Αὐστριακοὶ πληρεξούσιοι, ὅτι ὡς πρὸς τὰ ληφθησόμενα μέτρα διὰ τὴν εκπλήρωσιν τῶν ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως δοθεισῶν υποσχέσεων, ὁ Αὐτοκράτωρ ἤθελε σπεύσει νὰ συνεννοηθῇ ἐν προκειμένῳ μετὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Ἀλλ' ἡ ἀξιώσις αὕτη τῆς Αὐστρίας ἦτο πάντῃ ἀνυπόστατος· διότι ἡ τε σύμβασις τῆς Κωνσταντινουπόλεως (21 Μαρτίου 1800) καὶ αἱ ἐν Ἀμβιανῷ καὶ Τίλσιτ συνθήκαι εἶχον πρὸ πολλοῦ ἀποχωρίσει τὰς Ἰονίους νήσους τῶν ἄλλων Ἑνετικῶν κτήσεων. Ἡ Αὐστρία ὁμῶς ἔχουσα τὸ πλεονέκτημα νὰ ἐπιφέρῃ τὴν περὶ ἀπαραδέκτου ἔνστασιν κατὰ τῶν προτάσεων τῆς Ρωσίας, ὑπεστηρίχθη προθύμως ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας. Πλὴν, μετὰ μικρόν, ἡ αὐστριακὴ πρότασις ἐτέθη ἐκτὸς συζητήσεως, ἡ δὲ Ἀγγλία ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῆς Αὐστρίας ἤγειρε τὰς ἀληθεῖς αὐτῆς ἀξιώσεις.

Ἐν τούτοις, ἐφθασεν εἰς Βιέννην υπόμνημα, ἀγνώστου εἰσέτι πηγῆς, ἀπόρροια πιθανῶς τῶν ἐν ταῖς νήσοις εὐαρίθμων φίλων τῆς ἀγγλικῆς δεσποτείας, διὰ τοῦ οὐοίου ἐξεφράζετο: «*ἐν ὀνόματι τοῦ ὅλου Ἰονίου λαοῦ*», ὁ πόθος τοῦ διαμεῖναι ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας. Τοσαύτην δὲ πίστιν ἔδωκεν εἰς αὐτό ἡ Σύνοδος, ὥστε οἱ Ρῶσοι πληρεξούσιοι ἐπὶ τέλους ἐδήλωσαν «*ὅ,τι ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, κύριον σκοπὸν προθέμενος νὰ πράξῃ υπέρ τῶν Ἰονίων ὅ,τι εἰς τὴν νησιωτικὴν αὐτῶν θέσιν ἦτο μάλλον*

ωφέλιμον και αρμόδιον, ενόμιζεν ότι ὠφείλε να υποστηρίξῃ την παρ' αὐτῶν εκδηλωθεῖσαν ευχήν του διαμείναι υπό την αγγλικήν προστασίαν».

Της δηλώσεως ταύτης γενομένης τη εσπέρα της 4 Ιουνίου 1815, εν τη τελευταία της Συνόδου συνεδριάσει, συνεφωνήθη να αναβληθῇ πάσα οριστική απόφασις μέχρι της προσεχούς συνελεύσεως των πληρεξουσίων εν Παρισίοις.

Επαναληφθεισών τέλος των διαπραγματεύσεων κατ' Αύγουστον 1815, μετά την μάχην του Βαρτελώ και την δευτέραν εις Γαλλίαν είσοδον των συμμάχων, η αμοιβαία θέσις των διαφόρων δυνάμεων δεν ήτο πλέον η αὐτή. Ἐνεκα της επιτυχίας των αγγλικῶν ὀπλων οι αντιπρόσωποι της βρεταννικῆς κυβερνήσεως υπερίσχουν εν ταις συζητήσεσιν. Ἦλλαξαν τόνον, και ηύξησαν απαιτήσεις αὐτῶν. Τη δε 4 Αυγούστου, οι Ἄγγλοι προύτειναν τοις πληρεξουσίοις των ἄλλων δυνάμεων το εξῆς σχέδιον συνθήκης:

«Αἱ νῆσοι της Κερκύρας, Ζακύνθου, Κεφαλληνίας, Παξῶν, Λευκάδος, Ιθάκης και Κυθήρων, μετά των εξαρτημάτων αὐτῶν, συμπεριλαμβανομένων ὅλων των, είτε ἐπὶ της ηπείρου, είτε αλλαχού, ὅπως δῆποτε εις τας νήσους ταύτας ανηκόντων τόπων, θέλουσι κατέχεσθαι και κρατεῖσθαι διὰ παντός υπό της Αυτοῦ Βρεττανικῆς Μεγαλειότητος και υπό των κληρονόμων και διαδόχων αὐτῆς, οἵτινες θέλουσιν εκ αὐτῶν ἐξασκεῖ πλήρη και ἀπεριόριστον κυριαρχίαν. Ἡ Αυτοῦ Βρεττανική

Μεγαλειότης, εκ συμφώνου μετά των προκρίτων των νήσων τούτων και των άνω μνησθέντων εξαρτημάτων αυτών, υπόσχεται να εγκαθιδρύση πολίτευμα εγγυώμενον τοις λαοίς τούτοις την ελευθέραν εξάσκησιν της θρησκείας αυτών, την προσήκουσαν αστικήν ελευθερίαν και το ακώλυτον του εμπορίου. Επειδή δε όλα τα προς κυβέρνησιν των ειρημένων νήσων και των εξαρτημάτων αυτών έξοδα και τα προς συντήρησιν της προσδιορισθησομένης να προστατεύη αυτάς φρουράς θέλουν είσθαι εις βάρος των κατοίκων, η Αυτού Μεγαλειότης ο Βασιλεύς του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρεττανίας και της Ιρλανδίας υπόσχεται να παραχωρήση τοις μνησθείσι κατοίκοις τα αυτά εμπορικά προνόμια, άτινα απολαύουσι και οι λοιποί της Αυτού Μεγαλειότητος υπήκοοι, επιφυλαττόμενος να εκδώση προς το τέλος τούτο, και εφ' όσον η ανάγκη το απαιτήση, κανονισμούς ικανούς να συναρμολογήσωσι την θέσιν και τα προνόμια αυτών προς τους νόμους της βρεττανικής Αυτοκρατορίας.»

Η αξίωσις αύτη ήτο υπέρογκος, οι δε πληρεξούσιοι της Ρωσίας, εν οίς και ο ημέτερος Καποδίστριας, ηρνήθησαν να αποδεχθώσιν αυτήν. Η αποποίησης αυτών, άλλως τε, δεν ηρείδετο επί των δικαίων και των ευχών του Ιονίου λαού, αλλά μόνον επί πολιτικών λόγων της ευρωπαϊκής ισορροπίας, επί του φόβου του να παραδώσωσι την Κέρκυραν αποκλειστικώς εις τας χείρας των Άγγλων. Αντέταξαν δε τάδε: «Αν ήναι αδιαφιλονείκητον, έλεγον,

ὅτι ἐξ τῶν Ἰονίων νήσων κατελήφθησαν ὑπὸ μόνων τῶν ἀγγλικῶν ὀπλῶν, τουλάχιστον καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν νήσον Κέρκυραν, εἶναι βέβαιον ὅτι, κατὰ τοὺς ὅρους τῶν ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Σιωμόν συνομολογηθεῖσάν συνθηκῶν τοῦ 1814, αὕτη ὀφείλε νὰ παραδοθῇ εἰς τὰς συμμάχους δυνάμεις συλλήβδην. Ἄρα, ἡ Κέρκυρα, ὑπὸ τὴν στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν ἐποψιν εἶναι μία τῶν φοβερωτέρων θέσεων τῆς Ευρώπης· εθεωρήθη δὲ πάντοτε ὡς τὸ προπύργιον τὸν Ἀδριατικὸν πελάγους, καὶ ἡ πρωτεύουσα τῶν Ἰονίων νήσων».

Συνεπεία τῆς διακοινώσεως ταύτης, οἱ Ρῶσοι πληρεξούσιοι συντάξαντες σχέδιον συνθήκης, ἐπέδωκαν αὐτὸ τοῖς πράκτορι τῶν ἄλλων κυβερνήσεων (8 Σεπτεμβρίου) Δι' αὐτοῦ αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἐκηρύττοντο «ελευθέραι καὶ ανεξάρτητοι» ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας. Ἡ ἐσωτερικὴ κυβέρνησις καὶ διαχείρισις τῶν νήσων ἀπεδίδετο εἰς τὸ Ἰόνιον ἔθνος· ἡ δὲ προστάτις δύναμις, ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ πληρεξουσίου ὑπουργοῦ, ὀφείλε μόνον, ἐπὶ τὰ πρῶτα δέκα ἔτη, νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐκ τοῦ πλησίον ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Ἑπτανήσου υποθέσεων, νὰ φροντίσῃ δὲ ὅπως διὰ τῆς ἀμέσου αὐτοῦ ἐπιρροῆς διοργανωθῇ ἡ μηχανὴ τῆς νέας κυβερνήσεως. Ἐπὶ τέλους τὸ ὑπὸ τῆς Ρωσίας προταθὲν σχέδιον υπερίσχυσεν. Ἐχρησίμευσε δὲ ὡς βάσις τῆς ἀπὸ 9 Νοεμβρίου 1815 ἐν Παρισίοις υπογραφείσης συνθήκης, δι' ἣς ἐρρυθμίσθη ὀριστικῶς ἡ τύχη τῶν Ἰονίων.

Εν τη Συνθήκη ταύτη εκηρύττετο μεν η Επτάνησος «Κράτος ελεύθερον και ανεξάρτητον», αλλά την ανεξαρτησίαν αυτής εκόλαζον άρθρα τινά καθιερώσαντα τον θεσμόν εκείνον τον και εν τω Συντάγματι του έτους 1806 εισαχθέντα, τουτέστι την επέμβασιν της προστάτιδος Δυνάμεως εν τω σχηματισμώ του Συντάγματος και της Νομοθεσίας, δικαιουμένης επίσης να επαγρυπνή επί της γενικής εσωτερικής διοικήσεως του Κράτους και να διορίζει τον Πρόεδρον. Ωσαύτως δε η Συνθήκη εκείνη διελάμβανεν ότι «η στρατιωτική δύναμις του Ηνωμένου Κράτους έσται και αύτη υπό τας διαταγάς του αρχηγού του αγγλικού στρατού». Οι τοιούτοι θεσμοί, εννοείται ότι απήρεσκον τοις πλείστοις των Επτανησίων και την γνώμην ταύτην της πλειονότητας συνεμερίζετο και ο υπογράψας την συνθήκην Καποδίστριας, όστις μετά ενδεκαετή εκ της πατρίδος αυτού απουσίαν επανελθών εις Κέρκυραν τη 10 Ιουνίου 1819 προς επίσκεψιν του γέροντος πατρός και των συγγενών, παρετήρησεν εκ του πλησίον ότι το δοθέν παρά της Αγγλίας Σύνταγμα εβασίζετο επί εσφαλμένης ερμηνείας της Συνθήκης, δι' ό απέστειλε προς το αγγλικόν υπουργείον υπόμνημα υποστηριχθέν και παρά του ρωσικού υπουργείου περί της ορθής ερμηνείας της Συνθήκης· αλλ' ο Άγγλος αρμοστής Μαίτλανδ, υπερήσπισεν εαυτόν και τα της συνθήκης ενώπιον υπουργού, διά του εις Λονδίνον σταλέντος επιτρόπου αυτού Ιωάννου Καπάδοκα. Του αρμοστού Μαίτλανδ δικαιωθέντος, το τερατώδες εκείνο

Σύνταγμα ίσχυσεν εν Επτανήσω, ως είχε, μέχρι του 1849.

Η εν Παρισίοις υπογραφείσα τω 20 Νοεμβρίου 1815 Συνθήκη, εν ή περιλαμβάνοντο πάσαι αι επανορθωτικάι συνομολογήσεις, είναι κατ' εξοχήν έργον του ημετέρου διπλωμάτου Καποδιστρίου, επιδείξαντος εν τη περιστάσει ταύτη ακάματον όντως καρτερίαν και σπανίαν περίνοιαν, δι' άς ο Τσάρος διώρισεν αυτόν γραμματέα της Επικρατείας. Επειδή δε ο αυτοκράτωρ Αλέξανδρος είχε πλέον πίστιν εις τας πολιτικάς συνθήκας και αυτάς τας διπλωματικώτατα συνωμολογημένας, απεφάσισε να ιδρύση την επικληθείσαν *ιεράν συμμαχίαν*. Και όντως οι της Ευρώπης βασιλείς, οίτινες κατά τον κατά του Ναπολέοντος πόλεμον εξείχον των άλλων, ως ο Αλέξανδρος της Ρωσίας, ο Φραγκίσκος της Αυστρίας και ο Γουλιέλμος της Πρωσσίας, εννοήσαντες, μετά την καταπολέμησιν της πολλών κακών αιτίας επαναστάσεως, ότι υψηλότερα τις δύναμις προΐστατο αυτών παρήγορος και αρωγός, και εκ της επιγνώσεως ταύτης εμπνεόμενοι και συγχρόνως χάριτας προς τον Ύψιστον οφείλοντες, διενοήθησαν, κατ' εισήγησιν ιδίως του υπό την οδηγίαν της θρησκομανούς κυρίας Κρύδενερ²¹ διατελούντος Αλεξάνδρου, την μεγαλουργόν γνώμην της συστάσεως *ευρωπαϊκού δεσμού*, έχοντος ως βάσιν ουχί την άστατον ανθρωπίνην πολιτικήν, αλλά την εξ ουρανού, την στηριζομένην επί της χριστιανικής θρησκείας. Της

²¹ Ιδέ Ch. Eynard, La vie de Madame de Krüdener, Paris 1849. Πρβλ. Αικατερίνης Ζάρκου, Η μυθιστορία εν Αττικό Ημερολογίω του 1884 σελ. 357- 368.

συμμαχίας ταύτης τους όρους εσχεδιάσεν, ως λέγεται, ο αυτοκράτωρ Αλέξανδρος διά μολυβδίδος ιδία χειρί, βραδύτερον δε ο Καποδίστριας κατέστρωσεν αυτήν πανομοιούτως, εξέφρασεν όμως απαισιοδοξίαν τινά περί της επιτυχίας αυτής. Εντεύθεν η συμμαχία αύτη κλεισθείσα τη 26 Σεπτεμβρίου του 1815 ωνομάσθη *ιερά συμμαχία*. Μετέσχον δε ταύτης *Ρωσία, Αυστρία και Πρωσσία*, απέσχον δε *Αγγλία, Βόρειος Αμερική, Γαλλία και Παπικόν Κράτος*. Και η μεν Αγγλία και Αμερική απέσχον, διότι εν αύτη διέβλεπον την *αυταρχίαν*, ξένην ούσαν του πολιτεύματος αυτών· η δε Γαλλία, διότι εκεί η βουλή ήν η πολιτεία και ουχί έν πρόσωπον· ο δε πάπας, διότι πλην εαυτού ουδείς άλλος ηδύνατο να η ο φύλαξ της θείας αληθείας· ουδείς άρα άλλος κατά τον πάπαν ηδύνατο να η αρχηγός επί της γης συμμαχίας ιεράς. Αλλ' η Γαλλία επί τέλους τω 1818 επί τη αποχωρήσει του συμμαχικού στρατού εκ Παρισίων μετέσχε της ιεράς συμμαχίας βουλήσει και ενεργεία του Λουδοβίκου του ΙΗ'. Ούτω δε απέσχον της ιεράς συμμαχίας μέχρι τέλους ο πάπας και η Αγγλία. Και οι μεν ηγεμόνες της συμμαχίας ταύτης εξήτουν υπό το πρόσχημα της ιερότητος την αμοιβαίαν κραταίωσιν των θρόνων αυτών τουναντίον δε οι λαοί ηβούλοντο ν' απολαύσωσιν ελευθεριών μειζόνων κατά της αυταρχίας των ηγεμόνων. Εντεύθεν κατά τους χρόνους τούτους προέκυψαν κατά το παράδειγμα του συνταγματικού της Αγγλίας πολιτεύματος διάφοροι φατρίαι ή τα κοινώς λεγόμενα κόμματα, τα μεν

μάλλον αριστοκρατικά υπέρ εαυτών και των αρχόντων, τα δε δημοκρατικά υπέρ του λαού. Ανθρακείς δε (καρβονάροι), ριζοσπάσται, φιλελεύθεροι και οι τούτων αντίδοξοι συντηρητικοί, δουλόφρονες και ει τις τούτοις όμοιος, είναι διάφοροι φατρίαί προσκείμεναι αι μεν τοις αριστοκρατικοίς, αι δε τοις δημοκρατικοίς. Εκ των αγώνων δε των φατριών τούτων προς αλλήλας και ιδία των δημοκρατικών προς τους άρχοντας προήλθον αι πολιτικά μεταβολαί αρξάμεναι αμέσως από της ιδρύσεως της ιεράς συμμαχίας· διότι οι λαοί εν τη συμμαχία ταύτη, ως είρηται, διέβλεπον την ροπήν των αρχόντων εις κραταίωσιν της εξουσίας αυτών επί βλάβη της ελευθερίας των αρχομένων. Συμπολίτευσις άρα υπέρ των αρχόντων και του καθεστώτος εν γένει και αντιπολίτευσις υπέρ του λαού και πάσης πολιτικής κινήσεως είναι η στρόφιγξ, περί ήν γοργότερον στρέφονται πάντες οι πολιτικοί αγώνες από της ιδρύσεως της ιεράς συμμαχίας. Ο σκοπός λοιπόν αυτής περί κοινής δήθεν συμπράξεως οικτρώς απέτυχεν, οι δε λαοί, έκαστος το επ' αυτόν, ανεπτύχθησαν πολιτικώς ως ηδύνατο έκαστος, ως η πατρίς ημών, η Ελλάς.

Αλλά μεθ' όλον τον θρίαμβον, όν ήρατο ο Καποδίστριας εν τε τω συνεδρίω της Βιέννης και τω δευτέρω συνεδρίω των Παρισίων, όστις δύναται να θεωρηθεί ο πρώτος πολιτικός θρίαμβος του ανδρός, δεν ηδύνατο να ησυχάση, αν δεν συνετέλει και υπέρ της ελληνικής της τε πνευματικής και πολιτικής παλιγγενεσίας, εφ' ώ και ενήργησε μεγάλως,

ως λέγει ο Α. Σούτσος εν τη *Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως* (σελ. 12) παρά τη αγία Συμμαχία, όπως επέλθη αρωγός τη εν Αθήναις τω 1814 ιδρυθείση «*Εταιρία των Φιλομούσων*», ής σκοπός ην η ανά το ελληνικόν διάδοσις της παιδείας. Της εταιρίας ταύτης εγένετο και αυτός μέλος ένθερμον. Δεν είναι όμως ωρισμένως βέβαιον, αν εμυήθη και εις τα της εν έτει 1814 εν Οδησσώ ιδρυθείσης *Φιλικής Εταιρίας*· εάν όμως κρίνωμεν εκ του αδελφού αυτού Βιάρου, όστις κατά Φιλήμονα²² ήτο μεμνημένος, εκ του ότι έδρα της εταιρίας ην η Ρωσία και ότι ο Καποδίστριας κατήλθεν εις Κέρκυραν κατά τας αρχάς του 1819 ουχί μόνον χάριν της υγείας, δυνάμεθα να εικάσωμεν ότι και ο Ιωάννης Καποδίστριας ην μεμνημένος εις τα των Φιλικών.

Όπως ποτ' αν η, ο Καποδίστριας μεγάλως συνετέλεσε, διά θέσεως ήν κατείχεν, εις την Ελληνικήν επανάστασιν, χάριν της οποίας, ως θέλομεν ιδεί, κατέλιπε και την εν Ρωσία υψίστην θέσιν αυτού.

Ο Έλλην διπλωμάτης μετά την εν Παρισίοις συνθήκην, των βασιλέων και των άλλων διπλωματών απελθόντων εις τα ίδια, διετάχθη υπό του Τσάρου να απέλθη εις Πετρούπολιν. Εις μάτην ηγωνίσθη να μεταπείση τον αυτοκράτορα, ότι ωφελιμώτερον ήθέλεν υπηρετήσει την Ρωσίαν εν τω εξωτερικώ ή εν τω εσωτερικώ. Ο Αλέξανδρος επέμενε και ο Καποδίστριας ανεχώρησεν εις Πετρούπολιν. Μετά την των Παρισίων ειρήνην η Ρωσία είχε φθάσει

²² Ιδέ Δοκίμιον Ελλ. Ιστορίας Τόμ. Α' σελ. 395.

εις το άκρον άωτον της ισχύος και της πολιτικής και διπλωματικής αυτής επί της Ευρώπης επιρροής, ο δε Καποδίστριας του πανισχύρου Τσάρου έχων την υψηλήν εύνοιαν διέτριβεν εν τη πρωτευούση της Ρωσίας ασχολούμενος εν τοις περί της ευρωπαϊκής ειρήνης σχεδίοις από κοινού μετά του υπουργού των Εξωτερικών κόμητος Νέσελροδ, ανδρός χρηστού και αβρόφρονος, μεγάλην ενδείξαντος εκτίμησιν των έργων του συνεργάτου αυτού Καποδιστρίου. Ο Έλλην διπλωμάτης εν τη μετριοφροσύνη αυτού έφερε τον τίτλον βοηθού ή υφυπουργού των Εξωτερικών. Αυτός μετά του Νέσελροδ είχαν την πολιτικήν αλληλογραφίαν μεθ' όλων των ανακτοβουλιών του κόσμου· δις δε της εβδομάδος συνειργάζοντο μετά του Τσάρου, όστις ιδιαιτέραν τρέφων στοργήν προς τον Καποδίστριαν ενεπιστεύθη αυτώ και τας υποθέσεις της νέας κτήσεως της Ρωσίας, της Βεσσαραβίας, ήν κατέστησε χώραν ευνομουμένην, και της Πολωνίας. Ιδιαιτέρας δε μνείας αξία του Καποδιστρίου είναι η προς την Γαλλίαν ενδειχθείσα συμπάθεια, ενεργήσαντος όπως ελαττωθή ο εξ 150,000 ανδρών συμμαχικός στρατός της κατοχής της Γαλλίας, ήτις επεβαρύνετο ως εκ τούτου μεγάλως, σύναμα δε όπως μειωθώσιν αι υπό της Γαλλίας οφειλόμεναι αποζημιώσεις τη μικτή των συμμάχων δυνάμεων επιτροπή κατά 600,000,000 και πλέον. Βραδύτερον δε, ότε συνεκλήθη το εν Ακυϊσγράνω συνέδριον κατ' Οκτώβριον του 1818, θέλομεν ίδει ότι αυτός είπερ τις και άλλος ειργάσθη υπέρ της γνώμης,

ὅπως τα συμμαχικά της κατοχής της Γαλλίας στρατεύματα αναχωρήσωσιν εκ του Γαλλικού εδάφους.

Τοιαύτη ἦτο η ισχύς του Ἑλληνος διπλωμάτου και τοιαύτη η υψηλή θέσις, ἣν κατέσχεν εν Ρωσία. Τούτο ὁμως δεν ἔβλεπον μετ' ευχαριστήσεως οι Ρώσοι και εφθόνουν τους Ἑλληνας ως παραγκωνίζοντας τους ιθαγενείς. Τον φυσικόν τούτον φθόνον φοβούμενος και ο Καποδίστριας απέστερξεν ὅπως και ο κατά το 1816 εις Πετρούπολιν μεταβάς αδελφός αυτού Βιάρος Καποδίστριας λάβη θέσιν τινά εν τη αυλή προσφερομένην υπό του αυτοκράτορος ειπών τῷ Βιάρῳ: «*Αν συ αποφασίσῃς τούτο, ἐγὼ αὖριον δίδω τὴν παραίτησίν μου, διότι, ἐπιθυμῶ νὰ γίνωμεν οὐ μόνον ἡμεῖς οἱ δύο ἀδελφοί, ἀλλὰ και ἅπαντες οἱ ἐν Ρωσίᾳ Ἕλληνες ἀντικείμενον φθόνου ἐκ μέρους τῶν Ρώσων, και ἀπολέσῃ οὕτω τὸ ἔθνος ἡμῶν ἐν ἄσυχρον, πολλάκις ἐν ἀνάγκῃ χρησιμεύσαν αὐτῷ*». Ο Βιάρος ἐπείσθη και τὴν ἐπαύριον ἀπήλθεν ἐσπευσμένως ἐκ Πετρουπόλεως. Πράγματι η Ρωσία αείποτε μεν παρέσχεν ἱκανὴν φιλοξενίαν και προστασίαν τοῖς ἐῖς τὸ Κράτος αὐτῆς προσφεύγουσιν ὁμογενέσι, τινὰς μάλιστα τούτων περιέθαλψε και ευηργέτησεν ἐξόχως. Μετὰ δε τὴν ἀποκατάστασι τοῦ Καποδιστρίου ἐν Ρωσίᾳ η ευμενὴς διάθεσις τῆς ὁμοδόξου ταύτης δυνάμεως, ὑπὲρ τῶν ἐῖς τὸ κράτος αὐτῆς καταφευγόντων Ἑλλήνων ἡύξησε μεγάλως. Ἰδιαιτέραν ὁμως ευμένειαν ἔδειξε κατὰ τὸ 1818 τοῖς ἐν Μαριανουπόλει προ χρόνων ἐκρωσισθείσι

σχεδόν ομογενέσιν, επιδαψιλεύσασα αυτοίς επικερδή τινα προνόμια. Οι Μαριανουπολίται, γινώσκοντες, ότι τα προνόμια τὰυτα παρεχωρήθησαν τη συνηγορία του Καποδιστρίου, έπεμψαν προς αυτόν πρεσβείαν ίνα εκφράση μεν την ευγνωμοσύνην αυτών, προσφέρη δε σύναμα και ποσόν τι χρημάτων, ως υλικόν τεκμήριον ευγνωμοσύνης, αλλ' ο Καποδίστριας έμεινεν αμετάπειστος να δεχθεί το δώρον επιμενόντων δε των Μαριανουπολιτών και θεωρούντων τούτο ως προσβολήν, ο Καποδίστριας ηρώτησέ τινας της επιτροπής, αν ηννόουν την μητρικήν γλώσσαν, την ελληνικήν. Επί τη αρνητική δε απαντήσει ανέκραξε: «Δέχομαι το δώρον, αλλ' υπό τον όρον να καταθέσητε τα χρήματα τὰυτα παρά τινι Τραπεζή και διά των τόκων να διατηρήτε του λοιπού εν τη πόλει διδάσκαλον διδάσκοντα την μητρικήν γλώσσαν· διότι είναι αίσχος, Έλληνες όντες την καταγωγήν και το φρόνημα, ν' αγνοήτε την ευγενεστέραν του κόσμου γλώσσαν, ήν διδάσκονται ήδη και πολλοί αλλόφυλοι.»

Τοιούτος ην ο Καποδίστριας και τοιαύτην επιρροήν είχεν επί των συγχρόνων πολιτικών γεγονότων, ών διαιτητής εκλήθη πλειστάκις. Συνελθόντων δε βραδύτερον των ηγεμόνων της Ευρώπης, κατ' Οκτώβριον του 1818, εν Ακвисγράνω (Aix la Chapelle), ίνα αποφασίσωσι τα περί της περαιτέρω κατοχής της Γαλλίας διά στρατευμάτων συμμαχικών, ο Καποδίστριας ηκολούθησε τω αυτοκράτορι ως ιδιαίτερος αυτού σύμβουλος και

διευθυντής του αυτοκρατορικού γραφείου, εν ώ τοσαύτη πλησμονή εργασίας επεσωρεύθη, ώστε πλην των σπουδαίων διπλωματικών υποθέσεων, εστάλησαν προς τον αυτοκράτορα και οκτώ χιλιάδες ιδιαίτεροι αναφοραί και απαιτήσεις, εις άς ώφειλε να απαντήσει ο Καποδίστριας. Ο Έλλην διπλωμάτης διά να δύνηται να αποπερατοί την συσσωρευθείσαν πολλήν εργασίαν, ηναγκάσθη να μεταλλάξη βίον ουδαμώς μεταβαίνων εις συναναστροφάς, ως πρότερον, και από της 23 Σεπτεμβρίου μέχρι της 22 Νοεμβρίου 1818 εκοιμάτο κατά τας δύο μετά το μεσονύκτιον και ηγείρετο περί την 6 π. μ. ώραν. Ήτο λοιπόν πολύ φυσικόν ως εκ της υπερανθρώπου ταύτης εργασίας να ίδη μετ' ου πολύ την υγείαν κλονουμένην. Εν τω συνεδρίω παρήσαν ο Τσάρος, ο αυτοκράτωρ της Αυστρίας, ο βασιλεύς της Πρωσσίας, ως πληρεξούσιοι των μεγάλων δυνάμεθα, ο Ουέλιγκτων και ο της Γαλλίας δουξ Ρισελιέ και άλλοι πράκτορες των δευτερευόντων κρατιδίων. Εν αυτώ ο Καποδίστριας ην της γνώμης, ήτις και εγένετο δεκτή, όπως τα στρατεύματα της κατοχής της Γαλλίας αποχωρήσωσιν. Οι στρατοί ανεχώρησαν, ο δε δουξ Ρισελιέ, κατά πρότασιν του βασιλέως της Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΗ' έσπευσε να προσφέρει ευγνωμονών ποσότητά τινα χρημάτων, αλλ' ο Καποδίστριας δεν εδέξατο την πρότασιν, επειπών ότι τα μεν χρήματα δεν δέχεται, παρακαλεί όμως τον βασιλέα να δώση αυτώ ανά έν σώμα εκ των διπλών εν ταις βιβλιοθήκαις των Παρισίων βιβλίων, όπως δι' αυτών ιδρύση βιβλιοθήκας

εν Ελλάδι: «*Το περιττόν σας, είπε, θα γείνη κεφάλαιον της βιβλιοθήκης, ήν επιθυμώ να συστήσω εν τη πατρίδι μου*».

Οποία η αφιλοχρηματία και οποιός ο πατριωτισμός του ανδρός! Και όμως ουδ' αύτη η μικρά αίτησις του Καποδιστρίου εξεπληρώθη υπό της υπ' αυτού σωθείσης Γαλλίας, ως εκ της εν τω μεταξύ πτώσεως του υπουργείου Ρισελιέ· ο δε Καποδίστριας ουδέ καν ηξίωσε την πλήρωσιν αυτής. Τοιαύτην λεπτότητα είχεν ο Έλλην εκείνος διπλωμάτης!

Διαλυθέντος του εν Ακυΐσγράνω συνεδρίου, ο μεν Τσάρος απήλθεν εις Πετρούπολιν, ο δε Καποδίστριας μετέβη εις Μόναχον προς επίσκεψιν του βασιλέως της Βαυαρίας Μαξιμιλιανού Ιωσήφ και επίλυσιν της μεταξύ Βαυαρίας και Βάδης αναφυείσης οροθετικής διαφοράς.

Εκ Μονάχου μετέβη εις Βιέννην, προς συνάντησιν του εκείσε μεταβάντος επίσης Τσάρου. Ήτο πλέον καταβεβλημένος εκ των πολλών εργασιών και εκ των συνεδρίων ο Καποδίστριας. Η τοσαύτη εργασία και προγενέστεραι ουκ ολίγαι κακουχίαι εν εκστρατείαις και αδιαλείπτοις διπλωματικαίς μερίμναις, εκλόνησαν σπουδαίως την υγείαν αυτού, και ηνάγκασαν αυτόν να αιτήσηται άδειαν απουσίας, ίνα φροντίση περί της υγείας, ήν δεν ίσχυσαν να επαναφέρωσι τα διάσημα ιαματικά λουτρά του Κάρλσβαδ και επισκεφθή τον γέροντα πατέρα αυτού. Ο αυτοκράτωρ συγκατένευσε μεν μετά λύπης ν' αποχωρισθή, έστω και προσωρινώς, τοιούτου συμβούλου,

ἀλλ' εἰς ἐνδειξίν τῃς πρὸς αὐτὸν τιμῆς καὶ ἐκτιμήσεως, ἔδωκεν αὐτῷ τὴν δετὴν αὐτόγραφον πρὸς τὸν πατέρα ἐπιστολὴν καὶ τιμαλφὴ δῶρα:

Πρὸς τὸν Κόμητα

Ἀντώνιον Μαρίαν Καποδίστριαν

**Ἱππότην τοῦ τάγματος τοῦ
Ἀγ. Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ**

«Ὁ παρ' ἐμοὶ ἀπὸ πολλῶν μεν ἐτῶν, ἀλλὰ μετ' αὐξούσης αἰέποτε ἀμοιβαίας ευχαριστήσεως υπηρετῶν υἱὸς υμῶν ἐπεφορτίσθη ὅπως ἐγχειρίσῃ ὑμῖν τὴν δετὴν ἐπιστολὴν. Καὶ ἡ μεν ἔλευσις αὐτοῦ θέλει ευχαριστήσῃ βεβαίως τὴν πατρικὴν υμῶν στοργήν, ἀλλ' ἡ ἐμὴ ευχαρίστησις εἶναι νὰ μοι πέμψῃτε καὶ αὐτίς ὅσον τάχος τὸν υἱὸν ἀναρρώσαντα ὑπὸ τὸν πάτριον οὐρανόν. Θέλει γίνῃ δε, ἐλπίζω, διερμηνεύς των ὑπὲρ υμῶν αἰσθημάτων μου καὶ θὰ σας ἀνακοινώσῃ τὴν ἣν εἶχον ευχαρίστησιν νὰ ἴδω παρ' ἐμοὶ καὶ τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ. Τούτο δε παρέχει ὑμῖν τὸ ἀλάνθαστον τεκμήριον τῆς ἐμῆς ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας υμῶν εὐνοίας.

«Περιστάσεις ευνοϊκαί δεν μοι επιτρέπουν να παράσχω υμίν πλείονα δείγματα της προσωπικής μου υπολήψεως, αλλά παρακαλώ υμᾶς να δεχθῆτε την ὅσον ειλικρινή τόσον και περιπαθῆ διαβεβαίωσιν αὐτῆς.

Εν Βιέννῃ τῇ 10)22 Δεκεμβρίου 1818

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.»

Ἡ εἰς Κέρκυραν αὐτῇ μετάβασις τοῦ Καποδιστρίου διήγειρε τὰς υποψίας τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ Μέττερνιχ καὶ τῆς Ἀγγλίας, ἥτις εφοβείτο τὴν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι ἐπιρροήν τοῦ ἐξόχου τῆς Ρωσίας διπλωμάτου. Ἐπὶ τούτῳ δε, τοῦ Καποδιστρίου τὴν Ἰταλίαν περιηγουμένου, ἡ μυστικὴ τῆς Αὐστρίας ἀστυνομία ἐτέθη ἐπὶ τὰ ἴχνη αὐτοῦ²³. Οὐχ ἦπτον οὐ κόμης καταλιπὼν τῇ 3)25 Ἰανουαρίου τὴν Βενετίαν τὴ συνοδιά των φίλων αὐτοῦ Δ. Νεράντζη καὶ Α. Μουστοξύδου ἔλαβε τὴν εἰς Ρώμην καὶ Νεάπολιν ἀγούσαν, ὁπόθεν μετ' οὐ πολὺ, κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Μαρτίου 1819²⁴, ἀφίκετο εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα αὐτοῦ, τὴν περίφημον νῆσον των Φαιάκων, τὴν ἀνθοστεφὴ Κέρκυραν.

Τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ ἐγκαρδίως ἐχαιρέτησαν οἱ οἰκεῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ἀλλ' οἱ Ἀγγλοὶ ἐβλεπον αὐτόν

²³ Ἰδὲ τὸ ἰταλιστὶ γεγραμμένον ἔργον: Carte Secrete atti ufficiali della Polizia Austriaca in Italia, Capolago, 1851, τόμ. Α', σελ. 186 καὶ ἐφεξῆς.

²⁴ Ἰδὲ τὴν ἐφημερίδα: Gazzetta degli Stati Uniti delle Isole Ionie τῆς 13 Μαρτίου 1819.

υπόπτως, και περιδεχθέντες αυτόν μετά φαινομενικής τινος προσηνείας και είτα, κατά την αναχώρησιν αυτού, προσενεγκόντες αυτό αγγλικήν φρεγάταν. Εν τη πατρίδι μόνον επί τρεις μήνας έμεινεν ο Καποδίστριας· και τούτους δεν εδαπάνησεν εις μάτην· τουναντίον μάλιστα ημέρα σχεδόν δεν παρήρχετο να μη πράξη τι είτε υπέρ της ιδιαιτέρας πατρίδος, είτε υπέρ του δυστυχούς έθνους, είτε και υπέρ του Κράτους, όπερ πιστώς εξυπηρετεί. Συχνάκις ελάμβανεν εκ Πετρουπόλεως έγγραφα εμπιστευτικά του αυτοκράτορος· άπαξ μάλιστα εκόμισεν αυτά ο Κ. Παπαρρηγόπουλος άλλοτε δε ηρωτάτο παρά διαφόρων μελών της Φιλικής Εταιρίας περί των τότε διαδιδομένων και άλλοτε ηνωχλείτο, ως είπομεν, και παρ' αυτού του Αλή πασά να μεσιτεύση υπέρ αυτού προς τον αυτοκράτορα, ίνα σώση αυτόν από της οργής του Σουλτάνου, ή να συνδράμη αυτόν όπως κηρυχθή ανεξάρτητος. Εκ τοιαύτης δέ τινος ευνοϊκής περιστάσεως μάλιστα ωφελήθη ο Καποδίστριας, ίνα απαλλάξη εκ των φυλακών του Αλή Πασά την διάσημον οικογένειαν του εξ Άρτης Μόστρα.

Οι οπλαρχηγοί, οι άλλως καπεταναίοι λεγόμενοι των κλεφτών και των αρματωλών, μαθόντες την άφιξιν αυτού έσπευσαν όπως συγχαρώσι τω Καποδιστρία, αναχωρούντες δε ελάμβανεν έκαστος μεθ' εαυτού και έν αντίγραφον της προς τον πατέρα του Καποδιστρίου φιλόφρονος αυτογράφου επιστολής του Τσάρου, ήν επεδείκνυν τοις απανταχού Έλλησιν ως δείγμα της μεγάλης εκτιμήσεως,

ής απήλαυνεν ο Καποδίστριας παρά τω Αλεξάνδρῳ της Ρωσίας. Ως γνωστόν δε κατὰ την εποχὴν ἐκείνην, οἱ ἀπόστολοι τῆς «*Φιλικῆς Εταιρίας*» περιέτρεχον τὴν Ἀνατολήν πρὸς διάδοσιν τῶν δοξασιῶν αὐτῆς καὶ προπαρασκευὴν τοῦ ἀγώνος. Καὶ δὲν εἶναι μὲν ἐπισημῶς ἀποδεδειγμένον, ὡς εἴπομεν, ἀν' ἦτο τότε μεμνημένος ὁ Καποδίστριας· ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν ὅτι μέχρι τῆς εποχῆς ἐκείνης ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἠγνόει τὴν ὑπαρξίν μυστικῆς εταιρίας, ἐν τῷ Κράτει αὐτῆς τῷ 1814 σχηματισθείσης καὶ πολλοὺς τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ υπαλλήλων αὐτῆς εταίρους ἀριθμούσης. Καὶ ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις λοιπὸν καὶ ὁ Καποδίστριας εἰνῶσκον τὰ τεκταινόμενα τότε ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ πολὺ πιθανόν ὁ διπλωμάτης οὗτος νὰ μὴ ἦλθεν εἰς Κέρκυραν μόνον χάριν τῆς πασχούσης υγείας. Ἄλλως καὶ ὁ αἰφνίδιος αὐτοῦ καὶ κρύφιος ἐκπλους καὶ ὁ μέγας κύκλος πρὸς ἐπάνοδον εἰς Πετροῦπολιν ὃν ἔκαμε, παριστῶσι πιθανωτέραν τὴν εἰκασίαν ταύτην. Ὁ βιογράφος τοῦ Καποδιστρίου Βρετὸς λέγει ὅτι: «ἵνα μὴ προξενήσῃ λύπην εἰς τὸν πατέρα τοῦ ἐπέβη κρυφίως ἐπὶ ἀγγλικῆς φρεγάτας τεθείσης ὑπὸ τας διαταγὰς αὐτοῦ, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν, ἀντὶ τῆς Νεαπόλεως, ὅπου εἶχε προαποφασισθῇ νὰ θεραπευθῇ διὰ μεταλλικῶν υδάτων. Ἐκ Βενετίας μετέβη εἰς Βαρλέτταν καὶ εἶτα εἰς Βαλδάνιαν (τόπον παρὰ τὴν Βιτσέντσαν), ἐνθα διέτριψεν ἐπὶ μῆνα χρώμενος τοῖς μεταλλικοῖς ὕδασι τοῦ Ρεκοάρου. Ἐνταύθα διήγε βίον ιδιώτου, ἀλλ'

ειργάζετο όμως δραστηριώτατα έχων παρ' εαυτώ τον γραμματέα Μύλλερ, τον Μουστοξύδην και τον Ροδόσταμον. Οι Αυστριακοί όμως κατάσκοποι, ούς ο Μέττερνιχ κατόπιν του κόμητος απέστελλε, νυχθημερόν παρακολουθούν τα διαβήματα του ανδρός, όν παντοιοτρόπως εξήτουν να διακωμωδήσωσιν αποκαλούντες την διαγωγήν του Καποδιστρίου «αγυρτείαν» και άλλα κατ' αυτού εκτοξεύοντες υβρεολόγια.

Εν τούτοις, ο Καποδίστριας ανακτησάμενος τας δυνάμεις ανεχώρησε διά Παρισίους, όπου έφθασε τη 10 Ιουλίου και κατέλυσεν εν τω μεγάρω του αυτόθι πρέσβεως της Ρωσίας Πότσο-Διβόργο. Η είδησις όμως της αφίξεως αυτού προξένησε μεγίστην αίσθησιν εν τοις διπλωματικοίς κύκλοις της μεγαλουπόλεως της Γαλλίας. Ενταύθα διαμείνας έσχε πολλές και πολυώρους συνεντεύξεις μετά του βασιλέως Λουδοβίκου ΙΗ' και των υπουργών αυτού, «και, πλην του διπλωματικού σώματος, ουδένα σχεδόν έβλεπεν ένεκα της υγείας αυτού», έγγραφεν ο «Χρόνος» του Λονδίνου. Πολλάκις δε και μυστικάς συνεντεύξεις έσχε τότε και μετά του Δουκός Ρισελιέ, μετά του Κόμητος Μολέ και μετά του Πότσο – Διβόργο. Μετά μηνιαίαν περίπου διαμονήν εν Παρισίοις ανεχώρησεν εις Λονδίνον τη 12 Αυγούστου. Ενταύθα επίσης περί τον μήνα διατρίψας ησχολήθη περί του Ιονικού ζητήματος, περί ού εν τοις έμπροσθεν είπομεν. Αλλ' εις ουδέν ευνοϊκόν κατέληξεν αποτέλεσμα. Εκ Λονδίνου διά ρωσικής

φρεγάτας, ανεχώρησε διά Κοπεγχάγης εις Δάντσικ (2 Οκτωβρίου), εκείθεν δε εις Βαρσοβίαν, ένθα διέτριβεν ο αυτοκράτωρ ένεκεν των εργασιών της Πολωνικής Διαίτης. Ο αυτοκράτωρ εδέξατο τον Έλληνα διπλωμάτην ευμενέστατα και ηρώτησεν αυτόν περί των κατά την απουσίαν αυτού. Ο Καποδίστριας περιέγραψε ζωηρώς και πραγματικώς τα κατά την περιοδείαν εν Ευρώπη και ιδίως τα εν Ιταλία, Γαλλία και Αγγλία, άπερ εις τοσαύτην τον αυτοκράτορα πασών των Ρωσιών ενέβαλον αθυμίαν, ώστε την τοσαύτην αυτού τέως προς τας φιλελευθέρους ιδέας τάσιν εις άγαν συντηρητικόν πνεύμα μετέτρεψαν. Εξ όσων παρά του Καποδιστρίου ήκουσεν, εσχημάτισε την ιδέαν, ότι η διατήρησις της ειρήνης δεν ήτο εφικτή.

Αλλ' ήλπιζεν εισέτι επί την τετραπλήν συμμαχίαν, και ενόμιζεν ότι, δι' αυτής, θα ηδύνατο να κατορθώση ό,τι οι καιροί ήτο αδύνατον. Εστενοχωρείτο δε μεγάλως βλέπων την Πολωνίαν αφηνιάζουσαν, και μη θέλουσαν να δεχθεί και αυτές ακόμη τας ευεργεσίας αυτού. Έβλεπε λοιπόν, ημέρα τη ημέρα, αποτυγχανούσας τας ευγενείς προσπάθειας αυτού, και, απογοητευόμενος, ήρχισεν, ως είπομεν, ν' αποκλίνη εις το αντίθετον σημείον, ήτοι εις την άκραν απολυτοφροσύνην και εις την άκραν αυταρχίαν, κατά το σύστημα των παλαιών μοναρχιών. Ηγάπα μεν την ειρήνην, αλλ' ηγάπα επίσης και την δικαιοσύνην και την πρόοδον, και εξ αυτών προσεδόκα την σωτηρίαν της μητρός Ελλάδος. Μεθ' όλην όμως την προς τας γνώμας

του αυτοκράτορος διάστασιν, ο αυτοκράτωρ ουδέ στιγμήν επαύσατο τιμών τον Έλληνα διπλωμάτην ως και πρότερον, αλλά δεν εισηκούετο, ως άλλοτε, παρ' αυτού.

Τω 1820 συνέβη μεγάλη στρατιωτική επανάστασις εν Μαδρίτη, ής αποτελέσματα υπήρξαν η αιχμαλωσία του αδυνάτου βασιλέως Φερδινάνδου, αναγνωρίσαντος βιαίως την νέαν εγκαθίδρυσιν του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος (Κορτών). Αι αποτελούσαι την τετραπλήν συμμαχίαν Δυνάμεις, εκτός της Ρωσίας, αντί να οργισθώσιν επί τω ακούσματι, ως η Ρωσία ήλπιζε, χαριεντιζόμεναι, συνεχάρησαν τω Φερδινάνδω, επί τη σωτηρία.

Συγχρόνως σχεδόν ανεκηρύχθη το συνταγματικόν πολίτευμα και εν Νεαπόλει. Ο Μέττερνιχ εταράχθη μεγάλως, και ηθέλησε να πέμψη στρατόν εις βοήθειαν της βασιλικής οικογενείας της Νεαπόλεως· αναθεματίζουσα ό,τι την προτεραίαν είχεν εγκρίνει, η πονηρά διπλωματία και πάλιν κατέφυγεν εις τον συνήθη ιατρόν. Και πάλιν προυκλήθη συνδιάσκεψις. Η Ευρώπη εθεωρήθη ως νοσούσα βαρέως, και τόσον, όσον, ως ο αββάς δε Πραδ έλεγε, τα ιατρικά συμβούλια επολλαπλασιάζοντο. Ταις δυσχερείαις ταύταις προσετίθετο, ιδίως εν Ρωσία, και άλλη τις, ανησυχούσα μεγάλως την ευρωπαϊκήν ισορροπίαν. Από πολλού ο Πάπας είχεν επιτείνει τας περί προσηλυτισμού προσπάθειας εν τω Ρωσία διά των Ιησουιτών, γην και θάλασσαν κινούντων ίνα ένα ποιήσωνται προσήλυτον. Και είχαν μεν επί Πέτρου του Μεγάλου εκδιωχθή, αλλά πάλιν

επανήλθον τολμηρότεροι επί Παύλου του Α'. Ηναγκάσθη λοιπόν νυν και ο Αλέξανδρος να διατάξη εκ Ρωσίας απέλασιν αυτών. Ο Καποδίστριας, όστις είχε μείνει πάντη ξένος των θρησκευτικών τούτων ερίδων, διετάχθη του αυτοκράτορος να δικαιολογήση προς την παπικήν κυβέρνησιν το αυστηρόν αυτό μέτρον. Αυτός ο ίδιος μάλιστα, από του 1816, είχεν επιφορτισθή την διεξαγωγήν των διαπραγματεύσεων περί της εξομαλύνσεως των εν Ρωσία σχέσεων της Ρωμαϊκής Εκκλησίας, και ιδίως μάλιστα περί των σχέσεων αυτής μετά της εκκλησίας της Πολωνίας. Τα αναπτυχθέντα εν ταις διαπραγματεύσεσιν αυταίς ζητήματα ήσαν ακανθώδη, και όμως ο Έλλην διπλωμάτης διά την άκραν δεξιότητα δι' ής εις πέρας ήγαγε την δυσχερεστάτην υπόθεσιν, κατορθώσας να επιτευχθεί πλήρης συνεννόησις μεταξύ της ρωσικής κυβερνήσεως και της παπικής εθαυμάσθη δικαίως. Εν τούτοις, τα εν Ιταλία απησχόλουν την Αυστρίαν αποστείλασαν δύο μεγάλα στρατιωτικά σώματα προς τα σύνορα, η δε Ρωσία επίσης εφαινέτο ζητούσα ευκαιρίαν να επέμβη, αλλά περιμένουσα εν τω μεταξύ να ίδη οποία τα αποτελέσματα της Εθνικής συνελεύσεως, ήν ο γέρων Φερδινάνδος των δύο Σικελιών είχε συγκαλέσει.

Η Αυστρία όμως σπεύδουσα υπεχρέωσε τους άλλους ηγεμόνας της Αγίας Συμμαχίας να συνέλθωσιν εις συνέδριον. Η πόλις αυστριακής Σιλεσίας Τρόππαου ωρίσθη ως τόπος συνεντεύξεως, και εκεί συνήλθον εκ νέου οι

ηγεμόνες και οι διπλωμάται, εν οίς και οι δύο αντίζηλοι ο Καποδίστριας και ο Μέττερνιχ. Ο Καποδίστριας δεν ησύχαζεν όπως προκαλέση τας υπό του Αλεξάνδρου ελπιζομένας συνεπείας της *Ιεράς Συμμαχίας*, αλλ' εις μάτην. Ὅ,τι απ' αρχῆς εφρόνει περί αὐτῆς, τούτο και συνέβη. Ο Μέττερνιχ υποστηριζόμενος υπό των λοιπών διπλωματών, παρέστησεν ως απειλητικὴν κατὰ της ευρωπαϊκῆς ειρήνης την επανάστασιν της Νεαπόλεως.

Και η μεν Αυστρία εἶχε δίκαιον, ἀλλὰ, προκειμένου να ἐπέμβωσι πάσαι αι Δυνάμεις, ἀπὸ κοινού, εις την υπόθεσιν της Νεαπόλεως, ο Καποδίστριας ἀντέτεινε, λέγων, ὅτι η Ρωσία δεν ἔπρεπε να περιπλακῇ εις υπόθεσιν ὅλως ξένην των συμφερόντων αὐτῆς. Επρότεινε δε να προκληθῇ η μεσολάβησις του Πάπα, και η πρότασις ἐγένετο ἀποδεκτὴ. Αλλ' ο Πάπας, ἐμβρόντητος ἐκ του ἐπαναστατικοῦ πνεύματος, ἀπεποιήθη. Τότε ο Τσάρος, φοβούμενος μη συντελέσῃ εις την ἐξασθένησιν της *Ιεράς Συμμαχίας*, διὰ της ἠθικῆς ἀποχωρήσεως αὐτοῦ, υπεσχέθη σύμπραξιν προς τον αυτοκράτορα της Αυστρίας. Ο βασιλεὺς της Νεαπόλεως προσεκλήθη εις Λάυβαχ, και ἐκεῖ μετέβησαν ἐπίσης και οι σύμμαχοι ἡγεμόνες και οι διπλωμάται αὐτῶν, ὅπως συσκεφθῶσι περί των μελλόντων γενέσθαι.

Η ἐπανάστασις της Νεαπόλεως κατεστάλη τάχιστα. Αλλ' ἄλλη ἐν τῷ μεταξύ ἐξερράγη· ἡ ἐν Τουρίνω. Ἐνῶ δε χρόνῳ οι σύμμαχοι και οι διπλωμάται,

προσηλωμένους είχαν τους οφθαλμούς επί την Ιταλίαν, και η συνδιάσκεψις ενησχολείτο πώς να εξεύρη τρόπους κατευνάσεως του επαναστατικού πνεύματος του λαού, του αναπτυχθέντος εν ταις ιταλικαίς ιδίως χώραις, ταχυδρόμος απροσδόκητος φέρει τοις συνδιασκεπτομένοις την είδησιν της ενάρξεως της Ελληνικής επαναστάσεως εν Δακία υπό του *Αλεξάνδρου Υψηλάντου*. Ο αυτοκράτωρ Αλέξανδρος εταράχθη μεγάλως· διότι ο Υψηλάντης ήτο ιδιαίτερος υπασπιστής αυτού. Τούτο ενοχοποιεί την ρωσικήν πολιτικήν. Και ο μεν αυτοκράτωρ απεδοκίμασε την διαγωγήν αυτού, ο δε Καποδίστριας εγένετο αντικείμενον υπονοιών, κακολογίας και μίσους. Επιμελώς δε εφρόντισεν, όπως μη ο αυτοκράτωρ συμπεριλάβη εν τη οργή και το τυραννούμενον Ελληνικόν έθνος, και όπως αναβάλη πάσαν οριστικήν απόφασιν μέχρι της εις την Ρωσίαν επανόδου όπου θα ήτο ελεύθερος ξένων επιρροών. Όταν δε και η Πελοπόννησος επανέστη, τότε πλέον η μανία των αντιπάλων του Καποδιστρίου υπερέβη παν όριον, και αι κατ' αυτού πανουργίαι έφθασαν μέχρις εχθρότητος. Το στάδιον της κακεντρεχείας υπήρξεν ομαλώτατον. Συγχρόνως σχεδόν τη επαναστάσει της Ισπανίας, της Νεαπόλεως, του Τουρίνου, τη εξάψει των πνευμάτων καθ' όλην την Ιταλίαν, τη δολοφονία του δουκός του Βερρύ, ταις αντιρρήσεσι του Καποδιστρίου κατά της *προτάσεως περί κοινών αναγκαστικών μέτρων κατά της Νεαπόλεως*, συνέβη αφ' ενός μεν η επανάστασις του Υψηλάντου εν

Δακία, αφ' ετέρου δε και η της Πελοποννήσου. Πάσαι αύται αι απροσδόκητοι συμπτώσεις καθίστων πιθανήν την ενοχήν του Έλληνος διπλωμάτου της Ρωσίας, και μάλιστα εις τα όμματα του Μέττερνιχ, φθονούντος αυτόν εμπαιθώς διά τε την φημιζομένην ικανότητα και διά τον εντιμότατον χαρακτήρα, υπόπτειον δε ότι, ενόσω ο Έλλην ούτος απελάμβανε της ευνοίας του Τσάρου, η λοιπή Ευρώπη δεν θα ηδύνατο να διαθέση, ως αύτη εδόκει, τα της Τουρκίας. Γνωστός δε είναι ο κατά την εποχήν εκείνην *μισορρωσισμός* απάσης της Ευρώπης, έχων κυρίως την πηγήν εν τοις διαφημιζομένοις σχεδίοις του Μεγάλου Πέτρου και της Αικατερίνης της Β'.

Ούτως εχόντων των πραγμάτων, διελύθη η εν Λάυβαχ συνδιάσκεψις, βασιλείς δε και διπλωμάται απήλθον έκαστος εις τα ίδια, τεθλιμμένοι διά τα παρόντα και ανήσυχoi διά τα μέλλοντα.

Κλείσαντες ενταύθα τα της εν Λάυβαχ συνδιασκέψεως σκοπούσης, ως είδομεν, την κατάσβεσιν του αναπτυχθέντος φιλελευθέρου των ευρωπαϊκών λαών πνεύματος και την περιστολήν των εν Ιταλία και αλλαχού εκραγισμών στάσεων, σπεύδομεν να είπωμεν ολίγα τινά περί της Ελληνικής επαναστάσεως, ήτις τοιαύτην επί του ήρωος ημών έσχεν επίδρασιν, ώστε εγκατέλιπε την εν Ρωσία υψηλήν αυτού θέσιν, ίνα ως ιδιώτης δυνηθή επί μάλλον να φανή χρήσιμος τω μεγάλω εθνικώ αγώνι.

Ήδη αρχομένων των μέσων της δευτέρας δεκαετηρίδος

του προς το τέρμα αυτού δολιχοδρομούντος ΙΘ' αιώνας, ενθουσιώδης οργασμός κατείχε τα πνεύματα των Ελλήνων· οι θούριοι του εθνομάρτυρος Ρήγα, υπό των Αυστριακών τοις Τούρκοις παραδοθέντος και ευρόντος εν Βελιγραδίω αλγεινόν τον θάνατον, εφέροντο ανά τα στόματα πάντων και ενέπνεον ακράτητον ενθουσιασμόν· βιβλία και φυλλάδια υπό των λογίων εξεδίδοντο καλούντα τους Έλληνας εις τα όπλα, μία φωνή πανταχού ηκούετο, ως εγερτήριον σάλπισμα, καλούσα πάντα Έλληνα εις ένδοξον υπέρ πατρίδος αγώνα. Ουδέν το παράδοξον επομένως εάν τω 1814 τρεις Έλληνες εν Οδησώ, άνδρες πρακτικοί και θαρραλέοι, απεφάσισαν την ιδρύσιν εταιρίας προς κατήχησιν των σπουδαιοτέρων ανδρών, διοργάνωσιν ενιαίου κινήματος και συγκέντρωσιν της διευθύνσεως αυτού. Οι άνδρες ούτοι είναι ο *Τσακάλωφ*, ο *Σκουφάς* και ο *Ξάνθος*, οίτινες ίδρυσαν την *Εταιρίαν των Φιλικών*.

Του χρόνου προϊόντος, προσετέθησαν και άλλοι φιλοπάτριδες άνδρες, μετά πάροδον δ' έξ ετών από της ιδρύσεως αυτής, η εταιρία κατώρθωσε να έχη μέλη άνδρας εξέχοντας, ως τον κρεμασθέντα πατριάρχην *Γρηγόριον* τον *Ε'*, τον *Αλέξανδρον Υψηλάντην*, τον άρχοντα της Μάνης *Πετρόβην Μαυρομιχάλην*, τον ηγεμόνα της Βλαχίας *Μιχαήλ Σούτσον*, τον *Αλέξανδρον Μαυροκορδάτον*, τον ημέτερον υφυπουργόν των Εξωτερικών της Ρωσίας κόμητα *Ιωάννην Καποδίστριαν* και άλλους. Εν ταις επαρχίαις είχαν συστηθή εφορείαι και επιτροπαί, απόστολοι διέτρεχον

πάσας τας χώρας του Ελληνισμού ως κήρυκες της ελευθερίας και η εγγραφή των μεμνημένων πανταχού οσημέραι ηύξανεν. Επιτυχώς δ' οι εταίροι διέδιδον, ότι δρώσι κατά τας οδηγίας αποκρύφου και μυστηριώδους τινός «*Αρχής*», αφίνοντες να υπονοήται ο αυτοκράτωρ της Ρωσίας *Αλέξανδρος ο Α'*, υπεδείκνυν δε δι' όλων των μέσων ότι σοβαρά επικουρία επελεύσεται άνωθεν άμα τη ενάρξει του αγώνος.

Και ιδρύθη μεν η *Φιλική Εταιρία* και ειργάζετο όσον ην δραστηρίως προς προπαρασκευήν των πνευμάτων διά τον μέλλοντα αγώνα, αλλ' έλειπεν ο αρχηγός αυτής και ως τοιούτον εξήτησαν τον Καποδίστριαν. Επί τούτω δε εστάλη εις Πετρούπολιν ο *Καμαρινός* φέρων γράμματα του Μαυρομιχάλη αποκαλύπτοντα τα της Εταιρίας, αλλ' ο Καποδίστριας δεν εδέξατο την αρχηγίαν ειπών ότι υπουργός ων της Ρωσίας δεν ηδύνατο να πράξη άλλως, αλλ' ούτε καν να συμμετάσχη του μέλλοντος κινήματος. Ο *Καμαρινός* απήλθεν άπρακτος, μετ' ου πολύ δε απεστάλη ο *Ξάνθος*, αλλά και ούτος ουδέν ηδυνήθη να πράξη, του Καποδιστρίου επιμένοντος εν τη αρνήσει. Τέλος απετάθησαν προς τον υπασπιστήν του Τσάρου *Αλέξανδρον Υψηλάντην*, παρακαλούντες αυτόν να δεχθή την αρχηγίαν, αλλά και ούτος το μεν πρώτον ηρνήθη διά τον αυτόν οίον και Καποδίστριας λόγον, τέλος όμως ενέδωκε, του Έλληнос διπλωμάτου ειπόντος αυτώ: «*αρκεί η εμφάνισις ολίγων χιλιάδων επαναστατών κατά την Ελλάδα, όπως η Ρωσία*

συνδράμη εκ των ενόντων», και εδέξατο την αρχηγίαν.

Τη 24 Απριλίου 1820 ο Αλέξανδρος Υψηλάντης ανεκηρύσσετο *αρχηγός της Φιλικής Εταιρίας* και μετά πάροdon εννέα μηνών, η προπαρασκευή των πνευμάτων είχε συντελεσθή καθ' άπασαν την έκτασιν των ελληνικών χωρών και η εν Πελοποννήσω έκρηξις της επαναστάσεως από στιγμής εις στιγμήν ανεμένετο, κατήρξατο του αγώνος μετά των δύο αδελφών αυτού *Νικολάου και Δημητρίου Υψηλάντων*. και στρατιωτικού τινος σώματος κρύφα συγκεντρωθέντος επί του ρωσικού εδάφους, και διελθών τον Προύτον τη 22 Φεβρουαρίου του 1821 εξέδωκε προκήρυξιν προς τους εν Μολδαυία και Βλαχία Έλληνας και λοιπούς Χριστιανούς καλών πάντας υπό τα όπλα:

Έλληνες!

«Ιδού μετά τόσων αιώνων οδύνας απλώνει ο Φοίνιξ της Ελλάδος μεγαλοπρεπώς τας πτέρυγας του και προσκαλεί υπό την σκιάν αυτού τα γνήσια και ευπειθή τέκνα της! Ιδού η φίλη ημών πατρίς Ελλάς ανυψώνει μετά θριάμβου τας προπατορικάς της σημαίας. Ο Μωρέας, η Ήπειρος, η Θεσσαλία, η Σερβία, η Βουλγαρία, τα νησία του αρχιπελάγους, εν ενί λόγω η Ελλάς άπασα έπιασε τα όπλα διά να αποτινάξη τον βαρύν ζυγόν των βαρβάρων και ενατενίζουσα το μόνον νικητήριο όπλον των ορθοδόξων, τον τίμιον, λέγω, και ζωοποιόν Σταυρόν, κράζει μεγαλοφώνως υπό την προστασίαν μεγάλης και κραταιάς Δυνάμεως: εν τούτω τω σημείω νικώμεν, ζήτω η ελευθερία!

Και εις τας δύο ταύτας φιλικάς μας επαρχίας σχηματίζεται σώμα πολυάριθμον ανδρείων συμπατριωτών διά να τρέξη εις τα ιερὸν ἔδαφος της φήλης ημῶν πατρίδος. Ὅθεν ὅσοι εὐχονται να ονομασθῶσι σωτήρες της Ελλάδος και εἶναι διεσκορπισμένοι εις διάφορα καντιλίκια, ας τρέξωσιν εις τους δρόμους, όπου ακούουσιν ὅτι διαβαίνει το σώμα τούτο διά να συνενωθῶσι με τους συναδέλφους των. Ὅσοι ὁμως γνήσιοι Ἕλληνες εἶναι ἄξιοι να πιάσωσι τα ὅπλα και μολοντούτο να γίνωσιν αδιάφοροι, ας ηξεύρωσιν ὅτι θέλουσιν επισύρει εις τον εαυτὸν των την μεγάλην ατιμίαν και ὅτι η πατρίς τους θεωρεῖ ως νόθους και αναξίους του ελληνικοῦ ονόματος!»

Ἀλλ' ἐκεῖ μεν η Επανάστασις κατεστάλη εν τη γενέσει, καταστραφέντος του *ιεροῦ λόχου* εν Δραγατσανίῳ, ἀλλ' ὁμως περί τον αὐτὸν ακριβῶς χρόνον, καθ' ὃν ο Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐνήργει εν Μολδοβλαχία, εν Πελοποννήσῳ, η ελληνικὴ ἐπανάστασις ἐκηρύσσετο. Την 23 Μαρτίου οἱ κάτοικοι των Πατρῶν προέβαινον εις το πρῶτον αὐτῶν ἐπαναστατικὸν κίνημα. Οἱ Τούρκοι θέντες πυρ εις την οἰκίαν ενός των ἀρχόντων της πόλεως του Παπαδιαμαντοπούλου ἐκλείσθησαν εν τῷ πύργῳ της πόλεως. Οἱ Ἕλληνες κατῴρθωσαν να κατασβέσωσι το πυρ, ἀνύψωσαν την σημαίαν του Σταυροῦ ἐφ' ὅλων των τεμενῶν, ἐπτακόσιοι δε χωρικοὶ ὑπὸ την ὁδηγίαν του μητροπολίτου Πατρῶν *Γερμανοῦ*, ἐνέκλεισαν καταδιώξαντες τους Τούρκους εις το φρούριον. Τη

αυτή ημέρα ο *Πετρόβης Μαυρομιχάλης* κατελάμβανε τας Καλάμας. Ταυτοχρόνως οι Τούρκοι χωρικοί των πεδιάδων κατεδιώκοντο υπό των Χριστιανών, η Σπαρτιάτις *Κωνσταντίνα Ζαχαριά* ύψωσε λευκήν σημαίαν μετά κυανού σταυρού και προσεκάλει άνδρας και γυναίκας εις εκδίκησιν κατά των τυράννων, ηγουμένη δε πολλών κατέλαβε το παρά τον Ευρώταν Λεοντάριον και κατέστρεψε τα τεμένη· το Νησίον και τα πλησιόχωρα υψούσι την σημαίαν της επανάστασεως· η άνω Αρκαδία συνταράσσεται υπό της γενναίας φωνής του φιλοπάτριδος *Κανέλλου Δηλιγιάννη*, ευπατρίδου της χώρας, όστις εκδιώκει τους Τούρκους εκ της κοιλάδος του Αλφειού καταλαβών την Καρύταιναν· οι Οθωμανοί των Καλαβρύτων εγκαταλείπουνι τας εστίας και αναχωρούσιν· ο *Γερμανός* ευλογεί την σημαίαν της επανάστασεως τη 25 Μαρτίου 1821 ημέρα ορισθείση υπό της Φιλικής εταιρίας διά την έναρξιν του αγώνος, και τη επαύριον (26 Μαρτίου), ο αυτός μετά του Προκοπίου επισκόπου Καλαβρύτων και των αρχόντων Ανδρέου Ζαΐμη, Ανδρέου Λόντου, Παπαδιαμαντοπούλου και Σωτηράκη υπογράψαντες επιδίδουσι δήλωσιν προς τους εν Πάτραις προξένους των Δυνάμεων κηρύττουσαν ότι: «Οι Έλληνες μη δυνάμενοι πλέον να υποφέρωσι την αύξουσαν τυραννίαν των Τούρκων απεφάσισαν ν' αποθάνωσιν ή ν' αποτινάξωσι τον ζυγόν αυτών και λαμβάνουσι τα όπλα προς διεκδίκησιν των δικαίων αυτών, πεποιθότες ότι αι χριστιανικά Δυνάμεις της Ευρώπης θ' αναγνωρίσωσι το δίκαιον

του αγώνος των και θα παράσχωσιν αυτοίς πάσαν επικουρίαν, αναμνησκόμενοι τας υπό των προπατόρων των παρασχομένας τη ανθρωπότητι εκδουλεύσεις».

Εν τω μεταξύ όμως, οι Τούρκοι όπως καταβάλωσι την Ελληνικήν επανάστασιν απηγγόνιζον τον Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως *Γρηγόριον τον Ε'* και άλλους επισκόπους και προύχοντας, και άνευ διακρίσεως ηλικίας ή φύλου, ενόπλων ή αόπλων, αθώων ή πταιστών, κατέσφαζον αναριθμήτους Πελοποννησίους και άλλα πολλά φρικώδη διέπραττον. Ο Καποδίστριας αδυνατών πλέον να μένη απαθής θεατής τσσούτων και τοιούτων σκληροτήτων, εναντίον αδελφών Ελλήνων διαπραττομένων, κατώρθωσε να πείση τον Αλέξανδρον αν ουχί να ευνοήση την επανάστασιν μεταβάλλων γνώμην, τουλάχιστον να επιτρέψη αυτό την συνταξιν Υπουργικής διακοινώσεως προς την Πύλην, διά της οποίας να διαταχθή αύτη, ίνα ποιήται διάκρισιν μεταξύ αθώων και υποκινητών της επαναστάσεως. Πράγματι δε επεδόθη τότε παρά του εν Κωνσταντινουπόλει Ρώσου Πρέσβεως Κόμητος *Στρογανώφ* προς το Διβάνιον, η από 8 Ιουλίου 1821 διακοίνωσις, ήτις διαλαμβάνουσα τα κατά της Τουρκίας παράπονα της Ρωσίας, ειδοποιεί συγχρόνως την άμεσον εκ Κωνσταντινουπόλεως του Ρώσου Πρέσβεως αναχώρησιν, εν ή περιπτώσει δεν εδίδετο παρά του Διβανίου εντός οκταήμερου προθεσμίας απάντησις. Επειδή όμως το Διβάνιον αφήκε να παρέλθη η ταχθείσα προθεσμία, ο

Στρογανώφ αφείξ το Βυζάντιον ανεχώρησεν εις Οδησσόν.

Μετ' ολίγον δ' ο πρίγκηψ Μέττερνιχ και ο Λόρδος Καστελρή, επιθυμούντες ίνα η Αυστρία και η Αγγλία εξασφαλίσωσι την επιρροήν αυτών εν τη Ανατολή και αφ' ετέρου δώσωσι καιρόν τη Τουρκία να εξοντώση τους αγωνιζομένους Έλληνας, ούς ο πρώτος των δύο διπλωματών ωνόμαζε «*Ταραχοποιούς*», προεσχεδίασαν νέον συνέδριον εν Βιέννη, μέλλον να ενασχοληθή περί των πραγμάτων της Ανατολής, και ιδίως των Ελληνικών. Βεβαιούται δε ότι, τότε, προς τον παραστήσαντα τω Μέττερνιχ τα εν Ελλάδι γινόμενα υπό φιλανθρωπικήν έποψιν και ειπόντ' αυτώ περί των εμποδίων, ά προέβαλλεν εις τα Ελληνικά πράγματα, ότι διηκόλυνεν ούτω τους Τούρκους να εξαφανίσωσι το Ελληνικόν έθνος, ούτος απήντησεν αποτόμως, ότι: «*ο θάνατος ενός ή δύο εκατομμυρίων ανθρώπων ολίγον ζημιώνει τον κόσμον*», και «*ότι η διατήρησις της ειρήνης είναι μάλλον αναγκαία*».

Τοιαύτη ήτο η πολιτική του Αυστριακού Μέττερνιχ, συμπαράσύραντος και την Αγγλίαν. Ευτυχώς η Ελληνική επανάστασις ήρξατο εν χρόνοις ευνοϊκοίς· εις ταύτην δε προέβησαν θαρραλέως, άμα ως οι Έλληνες είδον ψευδομένας εν τω συνεδρίω της Βιέννης (1814 – 1815) τας παρά της Ευρώπης προσδοκίας αυτών. Ενθαρρυνόμενοι δε υπό των επαγγελιών του Αυτοκράτορος της Ρωσίας, παρεσκεύαζον κίνημα, στηριζόμενον επί των ιδίων αυτών δυνάμεων. Την έκρηξιν δ' αυτού επέσπευσεν επεισόδιον,

στενώτατα συνδεόμενον προς την Ελληνικήν επανάστασιν, ἦτοι ἡ ἀπὸ τοῦ Σουλτάνου ἀποστασία τοῦ σατράπου τῶν Ἰωαννίνων *Αλή πασά*. Ὁ σατράπης οὗτος, οὐ το αλλοπρόσαλλον καὶ ἡ θηριωδία εἰσὶν ἐκ τῶν σπανιωτάτων παραδειγμάτων τῆς παγκοσμίου Ἱστορίας, ἐνῷ κατ' ἀρχάς αὐστηρότατα κατέστειλεν ἐξέγερσιν τινὰ τῶν ἐν Ἠπείρῳ αρματωλῶν, ἵνα οὕτως ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ *Διβανίου*, ἀναθέσαντος εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων, περιεποιήθη κατόπιν τὸ ἐλληνικὸν στοιχεῖον, ἔνεκα τῶν ιδίων ανταρτικῶν αὐτοῦ κατὰ τῆς κυβερνήσεως σχεδίων, καὶ ἐνεθάρρυνε τὰς ἐλπίδας τῶν Ἑλλήνων. Ὅτε δὲ ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις, ἀπολέσασα τὴν ἀπομονήν ἔπαυσε τὸν σατράπην, καὶ προεκήρυξε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, προσκαλέσασα τοὺς Χριστιανούς ἵνα ἐκδικηθῶσιν ἀντὶ τῶν τόσων βιαιοπραγιῶν, ἅς παρ' αὐτοῦ ἐδοκίμασαν, καὶ συντελέσωσιν εἰς τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ, ὁ πονηρὸς Ἀλῆς κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἐκολάκευσεν αὐτίς τοὺς Ἕλληνας, υποσχεθεὶς σύμπραξιν καὶ συμμαχίαν. Καὶ πράγματι αἱ ἐπαγγελίαι αὗται ἐδελέασαν τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες λησμονήσαντες τὰς ἀνεκδιηγήτους βασάνους, ἅς υπέστησαν ὑπ' αὐτοῦ ἠνώθησαν μετὰ τοῦ σατράπου καὶ ἡ επανάστασις ὥς ταχύ πυρ ἐξηπλώθη ἀπὸ τῆς Πίνδου μέχρι τοῦ Ταϋγέτου. Ὁ Ἀλῆς ὅμως δὲν ἐσώθη διὰ τῆς συμμαχίας, καθότι οἱ Σουλιῶται, καὶ οἱ λοιποὶ Ἠπειρώται ἐγκαταλειφθέντες ὑπ' αὐτοῦ, σωθέντος τοῦ πρώτου τῇ συνδρομῇ αὐτῶν, ἐγκατέλιπον καὶ οὗτοι ἐκείνον εἰς τὴν

ιδίαν τύχην και οι απεσταλμένοι της Υψηλής Πύλης εκόμισαν επί τέλους την κεφαλήν του αποστάτου Αλή Πασά προς τον Σουλτάνον.

Συγχρόνως δε σχεδόν προς την Πελοπόννησον εξηγέρθησαν και η Ανατολική Ελλάς και αι νήσοι, μετ' ολίγον δε η Δυτική Ελλάς, ούτως ώστε, ότε εν αρχή του 1822 παρεδόθη το τελευταίον ο Αλή πασάς και έμεινε διαθέσιμος ο πολεμών αυτώ οθωμανικός στρατός, η Ελληνική επανάστασις ου μόνον είχεν οπωσούν ασφαλισθή διά των εν Βαλτετσίω και περί τας Θερμοπύλες μαχών και της πυρπολήσεως οθωμανικού δικρότου εν Ερισσώ της Μιτυλήνης και της αλώσεως της Μονεμβασίας, της Πύλου και της Τριπόλεως, αλλά και η προσωρινή Κυβέρνησις συγκροτήσασα την πρώτην Εθνικήν των Ελλήνων Συνέλευσιν εν Επιδαύρω, είχεν ανακηρύξει δι' αυτής (1 Ιανουαρίου 1822) *«ενώπιον Θεού και ανθρώπων την πολιτικήν του Ελληνικού έθνους ύπαρξιν και ανεξαρτησίαν»*.

Οι *Κλέφται* κατήρχοντο εκ των βουνών της Θεσσαλίας και της Ηπείρου, οι δε ναυτικοί κάτοικοι των νήσων Σπετσών, Ύδρας και Ψαρρών μετέβαλλον τα σκάφη αυτών από εμπορικών εις πολεμικά. Οι Τούρκοι προσεπάθησαν παντί σθένει να καταστείλωσι την επανάστασιν· οι δε Έλληνες αισθανόμενοι το άνισον της πάλης είχαν απευθυνθή προς τας χριστιανικάς αυλάς, επιζητούντες την προστασίαν αυτών, αλλ' οι βασιλείς, φοβούμενοι

την επικράτησιν των ανατρεπτικών ιδεών, εκώφευον εις τας επικλήσεις ταύτας· και αυτός δ' ο Αλέξανδρος της Ρωσίας υπείκων εις τας συμβουλάς του Νέσσελροδ και του ανθελληνικωτάτου αντιπάλου του Καποδιστρίου Αυστριακού *Μέττερνιχ*, ηρνήθη πάσαν υποστήριξιν εκείνοις, ούς αυτός είχαν εξωθήσει εις την επανάστασιν. Αλλ' ο επιβλαβέστατος εχθρός των Ελλήνων και το κυριώτερον αίτιον των διαφόρων αυτών αποτυχιών ήν η διηνεκής διχόνοια, η μεταξύ των αρχηγών υφισταμένη, η διόλου του μακρού, αλλ' ηρωικού εκείνου αγώνος, ως μη ώφελε, παρατηρηθείσα.

Κατά την εποχήν ταύτην· άρχεται δυστυχώς σειρά όλη θλίψεων και δοκιμασιών διά τον Καποδίστριαν. Το επαναστατικόν κίνημα του Αλεξάνδρου Υψηλάντου εγένετο, ως είδομεν, από των ρωσικών μεθορίων, οι πάντες δε απέδωκαν αυτό εις την Ρωσίαν, και εθαύμαζον πώς ήτο δυνατόν Δύναμις συνδεθείσα, προ μικρού, διά της *Ιεράς Συμμαχίας*, να υποτρέφη και υποκινή επαναστάσεις. Η θέσις της τε Ρωσίας και ιδίως του Καποδιστρίου κατέστη τότε δυσχερεστάτη και μετά συντριβής καρδιάς ηναγκάσθη ο φιλόπατρις Καποδίστριας να υπογράψη την επίσημον αποδοκιμασίαν του κινήματος του Υψηλάντου. Αλλ' ούτε τότε ούτε η μετ' ου πολύ εξέγερσις σύμπαντος του χριστιανικού στοιχείου κατά του τουρκικού επήρκεσαν το παράπαν να πείσωσι την Δύσιν ότι ο ελληνικός αγών και αν δεν προπαρεσκευάζετο διά της «*Φιλικής Εταιρίας*»

ἦτο αναπόφευκτος σύγκρουσις τοῦ καταδεδουλωμένου χριστιανικοῦ πρὸς τοῦ τουρκικόν στοιχείον, ἡ ἄλλαις λέξεσι διαμάχη, ἦν καὶ ἂν ἤθελε, δὲν ἠδύνατο νὰ καταπνίξη ἡ Ρωσία, ἦν δὴθεν ἐνόμιζον ὅτι υπέθαλπε τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν.

Τότε ὁ εὐσυνείδητος Καποδίστριας, καίπερ εὐνοούμενος αἰέποτε τοῦ Τσάρου, ἵνα ἀπαλλάξῃ τὴν Ρωσίαν τῆς μομφῆς, ὅτε δι' αὐτοῦ συνδαυλίζει τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἔσπευσε νὰ υποβάλῃ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ πάσης ἐπισήμου υπηρεσίας ἐν τῇ Ρωσικῇ αυτοκρατορίᾳ, ἐθυσίασε τὴν δόξαν καὶ τὸ μέλλον αὐτοῦ χάριν τῆς πατρίδος. Ὁ αυτοκράτωρ τὴν μὲν παραίτησιν τοῦ Καποδιστρίου δὲν ἀπεδέξατο, ἀλλ' ἔδωκεν αὐτῷ ἀπεριόριστοι ἄδειαν ἀπουσίας, ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὸ ἐξωτερικόν πρὸς ἀνάρρωσιν. Δύο μῆνας πρὸ τῆς εἰς Βιέννην μεταβάσεως τοῦ Τσάρου, ὅτε τὰ μέγιστα ἠυχαιστήθη ὁ Μέττερνιχ ἰδὼν τὸν Ἀλέξανδρον μόνον ἄνευ τοῦ Ἑλλήνος διπλωμάτου καὶ ἐκείθεν εἰς τὸ ἐν Βερώνη συνέδριον, ἦτοι κατ' Αὐγούστον τοῦ 1822, ὁ Καποδίστριας παρέστη, κατὰ τὸ σῶνθηες, ἐν τῷ υπουργικῷ συμβουλίῳ, ἐν ᾧ ὁ Τσάρος ἐγνώρισε τοῖς περὶ αὐτὸν τὴν πορείαν, ἦν υπηγόρευσαν αὐτῷ αἱ περιστάσεις. Ὁ Τσάρος ἐν τῷ συμβουλίῳ τούτῳ στραφεῖς πρὸς τὸν Καποδίστριαν ἀνέθετο αὐτῷ τὴν σύνταξιν υπομνήματος περὶ τῆς νέας πολιτικῆς τῆς αυτοκρατορικῆς κυβερνήσεως. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Καποδίστριας ουδεμίαν ἔφερεν ἀντίρρησιν, ἀλλ' ἐξερχομένων τῶν υπουργῶν ἐκ τοῦ

συμβουλίου, απηυθύνθη προς ένα εξ αυτών, λέγων: «Η Ὑμετέρα ἐξοχότης θα ευαρεσθηθῇ να με αναπληρώσῃ ἐν τῇ ἐργασία, περί ἧς μοι ἐποιήσατο λόγον ὁ αυτοκράτωρ». Ὁ υπουργὸς ἀκούσας ταῦτα ἐξεπλάγη, ὁ δὲ Καποδίστριας ἐξηκολούθησε λέγων: «Θέλω ἐξηγήσει πρὸς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τοὺς λόγους τοὺς υπαγορεύσαντάς μοι τὴν ἀποποίησιν ταύτην»· καὶ παραχρῆμα ἐζήτησε παρὰ τοῦ αυτοκράτορος ἀκρόασιν ἰδιαιτέραν. Οὗτος ἠκροάσατο αὐτοῦ ἐπὶ μίαν ὥραν λαλούντα, σudaμῶς διακόψας τὸν Καποδίστριαν. Ὡμίλησε δὲ μετὰ τοσαύτης παρρησίας, ὥστε ὁ αυτοκράτωρ ἐμείνεν ἐκθαμβος, καὶ, ἐγερθεὶς, εἶπεν αὐτῷ: «Ἄν ἤμην Καποδίστριας, ἠθέλον ἴσως αποφασίσῃ, ὡς συ ἀπεφάσισες περί σεαυτοῦ, ἀλλ' ὡς αυτοκράτωρ, καὶ συ θα ἀπεφάσιζας να βαδίσῃς τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἐγὼ οφείλω να προτιμήσω. Ἐντοσοῦτώ, μὴ παύσῃς να παρευρίσκησαι ἐν τοῖς υπουργικοῖς συμβουλίοις, ἐνασχολήθητι δὲ περί των ἤδη ἀρξαμένων υποθέσεων, καὶ ἔσο βέβαιος ὅτι δὲν θα ζητήσωσι παρὰ σου πράγματα ἀπάδοντα εἰς τὰς πεποιθήσεις σου». Καὶ πράγματι, ἐξηκολούθησεν ἐπὶ δύο ἔτι μῆνας, Αὐγούστον καὶ Σεπτέμβριον, παρευρισκόμενος ἐν τοῖς υπουργικοῖς συμβουλίοις, μετὰ τὴν περαίωσιν δὲ των ἤδη ἀρξαμένων ἐργασιῶν, ἐπανέλαβε τὴν αἴτησιν αὐτοῦ περί τῆς ἀπὸ τῆς ρωσικῆς υπηρεσίας ὀριστικῆς παραιτήσεως καὶ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ περί τῆς εἰς Γενεύην, ἧς ἦτο ἐπίτιμος πολίτης, μεταβάσεως. Ὁ Ἀλέξανδρος συνήνεσε, καὶ ἐναγκαλιζόμενος αὐτόν, εἶπεν: «Ἀγαπητέ

μου κόμη, η υπόληψίς μου θα σε συνοδεύση και μακράν της ρωσικής υπηρεσίας, αλλά δεν δύναμαι να δεχθώ την παραίτησίν σου». Ένεκα της θελήσεως ταύτης του αυτοκράτορος, ο Καποδίστριας, κατά τα τέσσαρα έτη της εν Γενεύη διατριβής ετήρησεν, εν Πετρουπόλει, το μέγαρον εν ώ κατώκει, υπουργός ων. Ο Καποδίστριας ανεχώρησεν εκ Πετρουπόλεως, ίνα μη διαταράξη την εν έτει 1815 εν Παρισίοις υπογραφείσαν ειρήνην, μετέβη εις Εμς και απήλθεν εις Γενεύην της Ελβετίας. Καθ' όλον το τετραετές διάστημα της εν Γενεύη διαμονής, δεν ενησχολήθη περί άλλο τι ή περί παντός ό,τι συντελεστικόν εις την ελληνικήν ανεξαρτησίαν, εις την περίθαλψιν των εν Ευρώπη καταφυγουσών ελληνικών οικογενειών ό,τι εις την εκπαίδευσιν των τέκνων αυτών. Ποτέ δεν επειράθη, κατά το διάστημα τούτο, να προσεγγίση και πάλιν τον αυτοκράτορα, και, μεθ' όλην την προς αυτόν ειλικρινή αφοσίωσιν, δεν έγγραφεν αυτό ουδεμίαν άλλην επιστολήν, ή μόνον τας συνήθεις συγχαρητηρίους επί ταις εορταίς της αυτοκρατορικής οικογενείας. Ήτο δε αδύνατον ρώσος υπάλληλος να διαβή της Γενεύης, και να μη επισκεφθή αυτόν, ως αν ήτο εισέτι εν ενεργία υπουργός της Ρωσίας. «Εν Γενεύη, ως λέγει η συγγραφεύς Καρλότα Δε – Στώρ, κατώκει εις δύο μικρά δωμάτια ευτελούς τινος οικίας κατέναντι του μεγάρου Εϋνάρδου· έξη μετά της μεγαλειτέρας οικονομίας, εργαζόμενος από πρωίας μέχρι πέραν του μεσονυκτίου προς διέγερσιν της συμπαθείας της

Δύσεως υπέρ των ηρωικῶς μαχομένων τέκνων της Ελλάδος. Ημέραν τινά οικογενειακῆς συναναστροφῆς μοι εἶπε: «Σας φαίνεται ἴσως παράδοξον, Κυρία, το να κατοικῶ οὕτως ενταύθα, ἀλλ' εικάζετε, ὅτι ἐφ' ὅσον κρούω τας θύρας των Δυνάμεων να ἐλεήσωσι τους πεινῶντας και σφαζομένους ἀδελφούς μου, δεν μοι ἐπιτρέπεται να δαπανῶ, συν τῷ υπηρέτῃ μου, πλειότερα των πέντε φράγκων την ἡμέραν»· και τα δάκρυα ἀμέσως ὕγραναν τους οφθαλμούς του»²⁵.

Οὕτω δε ζων εν Γενεύῃ ο Καποδίστριας, οὐδέποτε διέλαθε την προσοχὴν οὔτε της Ευρώπης οὔτε των αγωνιζομένων συμπατριωτῶν αὐτοῦ. Και σύμπαντα μεν τα φιλελληνικά κομητάτα της Δύσεως ἀπ' αὐτοῦ σχεδόν ἐλάμβανον τας ἐμπνεύσεις εἴτε προς σύστασιν, εἴτε προς χρήσιν των δωρημάτων, εἴτε προς διευθέτησιν των ενεργειῶν αὐτῶν, ὧν κοινὴ ἑδρα, κατὰ σύστασιν του Καποδιστρίου, υπήρξαν οἱ Παρίσιοι. Οὕτως εἰργάζετο, εν τῷ ταπεινῷ ἐκείνῳ οἰκίσκῳ ο πρῶην υπουργὸς της Ρωσίας, ο διὰ τας φιλελευθέρους ἀρχάς «ἐλευθερωτῆς και υπερασπιστῆς των ἐλευθεριῶν της Ευρώπης» αποκληθεῖς.

Εν τούτοις, ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἐξηκολούθει, αἱ νίκαι και αἱ ἥτται των ἀντιπάλων ἰσοφάριζον ἀλλήλαις τῷ 1823 και οὐδεὶς ἠδύνατο να προΐδῃ την ἑκβασιν του ἱεροῦ ἀγώνος. Ἡ μεν Ἀγγλία ἐδείκνυτο ἐχθρὰ τοῖς Ἑλλησιν, ἡ δ' Αὐστρία ἀναφανδὸν ἐβοήθει τοῖς πολεμίοις αὐτῶν, ἀλλ' ἡ Ρωσία δεν ἐπαύετο ἐγκαρδιούσα τους Χριστιανούς, ἔστω

²⁵ Ἰδέ La Nouvelle Minerve, τόμ. XI σελ. 480.

και διά κενών υποσχέσεων, έχουσα στρατόν εξ 100,000 ανδρών παρατεταγμένον παρά τα τουρκικά μεθόρια. Πλην ο Σουλτάν Μαχμούτ, διά των ενθαρρύνσεων Δυνάμεών τινων, και μάλιστα της Αυστρίας, παρεχούσης αυτώ παντοειδείς προμηθείας, εσχημάτισε στερράν απόφασιν ὅπως, μεθ' ὅλην την παρά τω λαῷ και τοις Γενιτσάροις διαχυθείσαν αθυμίαν, παλαίση μέχρις εσχάτων κατά των απηυδηκότων Ελλήνων, χάρις δε τη μεσιτεία της Αγγλίας και Αυστρίας εὔρε πολύτιμον σύμμαχον ἐκείνον, ὃν ως ἐχθρόν ὑπώπτευε τέως, ἦτοι τον σατράπην της Αιγύπτου *Μεχμέτ Αλήν*.

Ο Μεχμέτ Αλής κατείχε θέσιν ανεξαρτήτου ηγεμόνος ἐν Αιγύπτῳ και διά της ἐκτάκτου δραστηριότητος αὐτοῦ ἐπέτυχε να εἰσαγάγῃ τάξιν τινά ἐν τη χώρα ἐκείνῃ, τη στερουμένη ἄχρι τούδε παντός πολιτικοῦ διοργανισμοῦ. Διά των Γάλλων αξιωματικῶν, οὐς μεγάλως περιεποιήθη, εσχημάτισε κατ' ευρωπαϊκόν πρότυπον, ἰσχυρόν στρατόν, διά δε των ἐν τοις γαλλικοῖς νεωρίοις ἀγοραζομένων πλοίων συνεκρότησε στόλον ἀξιόμαχον, τα πρὸς συντήρησιν τούτων ἀπαιτούμενα χρήματα ποριζόμενος ἐκ καταθλιπτικῆς φορολογίας των υπηκόων του. Τούτον λοιπόν τον σύμμαχον ἔσπευδε να προσοικειωθῇ ο Σουλτάν Μαχμούτ, ἀποτρέπων μὲν ἀπὸ της ἰδίας αὐτοῦ ἐπικρατείας την ἀκόρεστον φιλοδοξίαν ἐκείνου ἀντιτάσσων δε τας σημαντικὰς ἐκείνου δυνάμεις κατὰ των Ελλήνων· πρὸς ζωηροτέραν δε ἀνάφλεξιν της

φιλοδοξίας του Αιγυπτίου σατράπου προσήνεγκεν αυτό το πασαλίκιον της Πελοποννήσου, επί τω ὄρω ὁμως μετά την κατάκτησιν αὐτῆς (1824). Ο Μεχμέτ Αλῆς δεξάμενος το ἔργον, το μεγαλύναν την φήμην και την περιωπὴν αὐτοῦ, ἔπεμψε τον υἱόν Ιβραήμ μετά στρατοῦ ἐκ 17,000 ἀνδρῶν εἰς Πελοπόννησον· ἀλλὰ καθ' οδόν ο σύμμαχος τουρκο – αιγυπτιακός στόλος συναντηθεὶς ὑπὸ του Ἑλληνοῦ ναυάρχου *Μιαούλη* διεσκορπίσθη, ματαιωθείσης οὕτω της ἐκστρατείας. Το ἐπιόν ἔτος (1825) ο Ιβραήμ υπήρξεν ευτυχέστερος, δυνηθεὶς ν' ἀποβιβάσῃ εἰς Μεθώνην στρατόν. Ἡ πειθαρχία και ο ευρωπαϊκός διοργανισμός των Αιγυπτίων και ἡ ἀριθμητικὴ ὑπεροχὴ του συμμαχικοῦ στρατοῦ ἀφ' ἐνός, ἡ ἐξακολουθοῦσα δε διχόνοια, ὡς εἵπομεν, των Ελλήνων οπλαρχηγῶν και αἱ ἐξ Ευρώπης ἀποθαρρυντικαὶ εἰδήσεις ἀφ' ἐτέρου, ἐπήνεγκον διαφόρους ἀποτυχίας των Ελλήνων, ἀπολεσάντων βαθμηδόν διαφόρους οχυράς θέσεις της Πελοποννήσου· κατὰ θάλασσαν ὁμως ἐξηκολούθουν νικῶντες οἱ στόλαρχοι των Ελλήνων, ἀντισταθμίζοντες πῶς τας ἐπὶ της ξηρᾶς συμφοράς.

Ἐν τούτοις, ἡ ἐπιμονὴ και ἐγκαρτέρησις των Ελλήνων ἀφ' ἐνός, ἀφ' ἐτέρου δε αἱ ἐνέργειαι του θύματος της μεττερνιχείου πολιτικῆς, του Καποδιστρίου, ἤρξαντο κλονοῦσαι την ἀδιαφορίαν των ευρωπαϊκῶν κυβερνήσεων και ἐκκαίουσαι τας συμπαθείας των λαῶν, και δύο μεγάλαι δυνάμεις ἡ Ρωσία και ἡ Ἀγγλία, ἐπὶ τέλους, ἐπελήφθησαν

του έργου της μεσιτείας μεταξύ του Σουλτάνου και των επαναστατών Ελλήνων. Ήδη δ' αποθανόντος του αυτοκράτορος *Αλεξάνδρου*, ο νέος αυτοκράτωρ της Ρωσίας *Νικόλαος*, ανήρ αποφασιστικός και δραστήριος, δεν ηκολούθησε την μετριοπαθή πολιτικήν του πατρός [αδελφού] αυτού, αλλά διεκαίετο υπό του πόθου του να πραγματοποιήσας εντολάς του προγόνου αυτού *Πέτρου του Μεγάλου* και εθεώρει τους Έλληνας ως αφορμήν καταλήλου επεμβάσεως εις τα της Τουρκίας, ής τινος εξήτει τον διαμελισμόν. Ο Καποδίστριας βλέπων ότι τα των Ελλήνων έβαινον οπωσούν καλώς, δι' επιστολών επιτυχών έπεισεν, ως είπομεν, την μεγάλην ψυχήν του εκ των Ουίγων πρωθυπουργού της Αγγλίας *Γεωργίου Κάνιγγ* να συμπαθήση προς τον ελληνικόν αγώνα και εντός μικρού υπεγράφη πρωτόκολλον εν Πετρούπολει μεταξύ Αγγλίας και Ρωσίας, το περίφημον πρωτόκολλον της 4 Απριλίου 1826, πρώτον τούτο περί των Ελληνικών πραγμάτων. Αντί πάσης δ' αναλύσεως αυτού παρέχομεν αυτό τούτο το πρωτόκολλον έχον ώδε:

Π ρ ω τ ό κ ο λ λ ο ν

**περί των πραγμάτων της Ελλάδος,
υπογραφέν εν Πετρουπόλει**

την 23 Μαρτίου (4 Απριλίου) 1826 μεταξύ Ρωσίας

και της Μεγάλης Βρετανίας

«Η Βρετανική Α. Μ., επειδή παρεκλήθη παρά των Ελλήνων να μεσολαβήση εις την μεταξύ αυτών και της Οθωμανικής Πύλης συνδιαλλαγήν, αφ' ού επρόβαλεν εις την ρηθείσαν Δύναμιν την μεσιτείαν της, επιθυμούσα να συμφωνήση μετά της Α. Μ. του Αυτοκράτορος πασών των Ρωσιών περί των επί τούτω μέτρων της Κυβερνήσεώς της, επιθυμίαν την οποίαν επίσης έχει και η Αυτοκρατορική Α. Μ. να καταπαύση ο κατά την Ελλάδα και το Αιγαίον πέλαγος πόλεμος διά συμβιβασμού αρμόζοντος εις τας αρχάς της θρησκείας, της δικαιοσύνης και της φιλανθρωπίας·

«Οι υποφαινόμενοι ώρισαν:

«Α') Ο εις την Πύλην προβληθησόμενος συμβιβασμός, εάν η Κυβέρνησις αύτη δεχθή την προταθείσαν μεσιτείαν, σκοπόν έχει να σχετίση τους Έλληνας προς την Οθωμανικήν Πύλην ως ακολούθως:

«Η Ελλάς θέλει εξαρτάσθαι από την Πύλην, και οι Έλληνες θέλουν πληρόνει εις αυτήν ετήσιον φόρον, το ποσόν του οποίου θέλει προσδιορισθή διά κοινής συγκαταθέσεως. Θέλουν κυβερνώνται από αρχάς, τας οποίας θέλουν διορίζει οι ίδιοι, αλλ' εις τον διορισμόν των η Πύλη θέλει ενασκει κάποιαν επίδρασιν.

«Εις τοιαύτην κατάστασιν, οι Έλληνες θέλουν απολαμβάνει τελείαν ελευθερίαν συνειδήσεως, ολόκληρον ελευθερίαν εμπορίου, και θέλουν κανονίζει αφοριστικώς την εσωτερικήν αυτών κυβέρνησιν.

«Διά να εκτελεσθή δε πλήρης διαχώρισις μεταξύ των ατόμων των δύο εθνών και να εμποδισθούν αι συγκρούσεις, συνέπεια άφευκτος τόσον μακροχρονίου πολέμου, οι Έλληνες θέλουν αγοράσει τας εις την ήπειρον και εις τας νήσους της Ελλάδος κειμένας τουρκικάς κτήσεις.

«Β') Αφ' ού γίνη δεκτή η αρχή της μεταξύ Οθωμανών και Ελλήνων μεσιτείας, κατά συνέπειαν των επί τούτω γενομένων εν Κωνσταντινουπόλει παρά του πρέσβεως της Βρεττανικής Α. Μ. διαβημάτων, η Αυτοκρατορική Α. Μ. θέλει μεταχειρισθή καθ' όλας τας περιστάσεις την επιρροήν της διά να επιταχύνη τον σκοπόν της μεσιτείας ταύτης. Ο δε τρόπος και ο χρόνος καθ' όν η Αυτοκρατορική Α.

Μ. θέλει συμμεθέξει εις τας μετέπειτα με την Οθωμανικήν Πύλην διαπραγματεύσεις, αίτινες θέλουν είναι η συνέπεια ταύτης της μεσιτείας, θέλουν προσδιορισθή ακολούθως με την συγκατάθεσιν των Κυβερνήσεων της Βρεττανικής Αυτοκρατορικής Α. Μεγαλειότητος.

«Γ') Οψέποτε η Πύλη δεν δεχθή την παρά της Βρεττανικής «Α. Μ προταθείσαν ες αυτήν μεσιτείαν, οποιαδήποτε και αν ήθελεν είναι η φύσις των προς την Τουρκικήν Κυβέρνησιν σχέσεων της Βρεττανικής Α. Μ., η Βρεττανική και Αυτοκρατορική Α. Μ. θέλουν φυλάξει πάντοτε τους εις το άρθρ. Α' του παρόντος πρωτοκόλλου παραδεχθέντες όρους του συμβιβασμού, ως βάσιν οποιασδήποτε συνδιαλλαγής μεταξύ της Πύλης και των Ελλήνων, και δεν θέλουν παραβλέψει καμμίαν αρμοδίαν ευκαιρίαν να μεταχειρισθούν την προς τα δύο διαμαχόμενα μέρη επιρροήν των, διά να κατορθώσουν την συνδιαλλαγήν κατά τας ανωτέρω βάσεις.

«Δ') Η Βρεττανική και η Αυτοκρατορική Α. Μ. επιφυλάττονται να παραδεχθούν μετέπειτα τα αναγκαία μέτρα διά να προσδιορίσουν τα καθέκαστα της περί ής ο λόγος συνδιαλλαγής, καθώς και τα σύνορα της γης, και τα ονόματα των νήσων του Αιγαίου πελάγους, αίτινες θέλουν συμπεριληφθή εις τα μέρη εκείνα, τα οποία θέλουν προταθή εις την Πύλην να γνωρίζη υπό το όνομα Ελλάς.

«Ε') Εις τον συμβιβασμόν τούτον, η Βρεττανική και η Αυτοκρατορική Α. Μ. δεν θέλουν ζητήσει καμμίαν αύξησιν

γης, ούτε καμμίαν αποκλειστικήν επιρροήν ή πλεονέκτημα εις το εμπόριον των υπηκόων των, το οποίον να μη απολαμβάνουν επίσης και τα άλλα έθνη.

«ΣΤ') Η Βρεττανική και η Αυτοκρατορική Α. Μ., επιθυμούσαι να συμμετάσχουν και οι σύμμαχοί των εις τον οριστικόν συμβιβασμόν, του οποίου το παρόν πρωτόκολλον περιέχει το σχέδιον, θέλουν κοινοποιήσει εμπιστευτικώς την παρούσαν συνθήκην εις τας Αυλάς της Βιέννης, των Παρισίων και του Βερολίνου, και θέλουν προτείνει εις αυτάς το να στέρξουν να εγγυηθούν, μετά του Αυτοκράτορος της Ρωσίας, την συνθήκην, διά της οποίας θέλει εκτελεσθή η μεταξύ Οθωμανών και Ελλήνων συνδιαλλαγή, επειδή η Α. Βρεττανική Μεγαλειότης δεν δύναται να εγγυηθή παρομοίαν συνθήκην.

«Εν Πετροπόλει, τη 4 Απριλίου (23 Μαρτίου) 1826.

ΟΥΕΛΛΗΓΚΤΩΝ, ΝΕΣΣΕΛΡΩΔ, ΛΙΕΒΕΝ.

Εν τούτοις η μετά Ρωσίας και Τουρκίας συναφθείσα τη 24)6 Οκτωβρίου 1826 προς διευθέτησιν διαφόρων εκκρεμών ζητημάτων συνθήκη του *Άκερμαν* μετέβαλε σημαντικώς υπέρ της Ρωσίας την του Βουκουρεστίου, αναγράψασα ως όρον την: «ελευθεροπλοΐαν του ρωσικού στόλου και πάσης άλλης ευρωπαϊκής σημαίας εν τω Ευξείνω, ανάμιξιν εν τη διοικήσει των παριστρίων ηγεμονιών, αίτινες περιήρχοντο εις το προ του 1821 καθεστώς, επανόρθωσιν των διά της συνθήκης του 1812 καθιερωθέντων προνομίων της Σερβίας, δι' ών οι Τούρκοι

μόνον τα φρούρια εδικαιούνται να κατέχωσι, και σπουδαίας αποζημιώσεις υπέρ Ρώσων υπηκόων, ών τα εμπορικά σκάφη υπεχρεούτο να προστατεύη η Τουρκία κατά των Βερβερίνων πειρατών», η δε Αγγλία, ής εξηγέρθησαν, διά της συνθήκης εμπόριο ταύτης, αι κατά της Ρωσίας υπόνοιαι, μη θέλουσα ν' αφήση τοις Ρώσοις μόνοις ελεύθερον το στάδιον της υπέρ των Ελλήνων επεμβάσεως, απεφάσισε να επέμβη υπέρ αυτών, και διέταξε τον εν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτήν ίνα μεσιτεύση παρά τη Πύλη.

Ο Καποδίστριας βλέπων την Γαλλίαν, ήν αυτός διά της εν Ακυσιγράνω (Αιξ – λα – Σαπέλ) τω 1818 συνθήκης έσωσεν, αδιαφορούσαν προς την τον υπέρ όλων αγώνα αγωνιζομένων Ελλάδα, αφείς την Γενεύην επορεύθη, κατά Μάρτιον 1827, εις Παρισίους, ίνα εξεγείρη την συμπάθειαν του γαλλικού υπουργείου, παρ' ού έλαβε διαβεβαίωσιν περί της τελέσεως των παρακλήσεων αυτού. Επειδή δε η τουρκική κυβέρνησις απέκρουσε τας προτάσεις του Άγγλου πρεσβευτού περί μεσιτείας, αι τρεις δυνάμεις Αγγλία, Ρωσία και Γαλλία υπέγραψαν τη 24)Ιουλίου 1827 συνθήκην εν Λονδίνω, δι' ής παρείχον τη Πύλη *μηνιαίαν προθεσμίαν ίνα συνάψη μετά των Ελλήνων ανακωχήν, κατά την οποίαν ήθελον τεθή αι βάσεις της ειρήνης, και ου ιδιαίτερον και μυστικόν άρθρον διέτασεν όπως, εν περιπτώσει αρνήσεως, εκβιασθή η απόφασις αύτη:*

ΣΥΝΘΗΚΗ ΜΕΤΑΞΥ ΑΓΓΛΙΑΣ, ΓΑΛΛΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΕΙΡΗΝΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

«Εν ονόματι της Αγίας και Αδιαιρέτου Τριάδος

«Η Α. Μ. ο βασιλεύς του Ηνωμένου βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας, και Ιρλανδίας, η Α. Μ. ο βασιλεύς της Γαλλίας και Ναβάρρας, και η Α. Μ. ο Αυτοκράτωρ Πασών των Ρωσιών, γνωρίζοντες την ανάγκην του να επιθέσωσι τέλος εις τον αιματώδη πόλεμον, ο οποίος παραδίδων τας Ελληνικάς επαρχίας και τας νήσους του Αρχιπελάγους εις όλας τας αταξίας της αναρχίας, προξενεί καθ' εκάστην νέα εμπόδια εις το εμπόριον των Ευρωπαϊκών Επικρατειών, και δίδει αφορμήν εις πειρατείας, αι οποίαι όχι μόνον εκθέτουσι τους υπηκόους των Υψηλών συμφωνουσών Δυνάμεων εις σημαντικάς ζημίας, αλλά καθιστώσιν άφευκτον την ανάγκην του να λαμβάνωνται μέτρα πολυέξοδα διά την υπεράσπισιν του εμπορίου και την κατάσχεσιν της πειρατείας.

Και επειδή η Α. Μ. ο Βασιλεύς του Ηνωμένου Βασιλείου

της Μεγάλης Βρετανίας και Ιρλανδίας, και η Α. Μ. ο Βασιλεύς της Γαλλίας και Ναβάρρας, έλαβον, προς τούτοις, εκ μέρους των Ελλήνων την θερμήν παράκλησιν του να μεσολαβήσωσι προς την Οθωμανικήν Πύλην, και επειδή έχουν αι Αυτών Μεγαλειότητες, ως και η Α. Μ. ο Αυτοκράτωρ πασών των Ρωσιών, την επιθυμίαν του να στήσουν την χύσιν του αίματος, και να εμποδίζουν τα κακά παντός είδους, τα οποία εμπορούν να προέλθουν από την εξακολούθησιν τοιαύτης στάσεως των πραγμάτων.

Απεφάσισαν να ενώσουν τας δυνάμεις των, και να ρυθμίσουν τας περί τούτου εργασίας των δι' επισήμου συνθήκης με τον σκοπόν του να ανακαλέσουν την ειρήνην μεταξύ των διαμαχομένων μερών διά συμβιβασμού, τον οποίον υπαγορεύει επίσης η φιλανθρωπία και το συμφέρον της ησυχίας της Ευρώπης.

»Διά τούτο διώρισαν πληρεξουσίους Των να συζητήσουν, εγκρίνουν και υπογράψουν την ρηθείσαν συνθήκην· δηλαδή:

»Η Α. Μ. ο Βασιλεύς του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Ιρλανδίας, τον εντιμότατον Ουιλλιέλμον υποκόμητα Δύδλεϋ, εκ των Ομοτίμων του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Ιρλανδίας, μέλος του μερικού Συμβουλίου της Βρετανικής Α. Μ , και πρώτον Γραμματέα της Επικρατείας επί των εξωτερικών υποθέσεων.

Η Α. Μ. ο Βασιλεύς της Γαλλίας και Ναβάρρας, τον

Πρίγκηπα Ιούλιον, Κόμητα Πολιγνάκ εκ των Ομοτίμων της Γαλλίας, Ιππέα των ταγμάτων της Χρ. Α. Μ., υποστράτηγον των Στρατευμάτων Του μέγαν σταυροφόρον του Τάγματος του Αγίου Μαυρικίου της Σαρδηνίας, και Πρέσβυν Του παρά τη Βρεττανική Α. Μ.

Και η Α. Μ. ο Αυτοκράτωρ πασών των Ρωσιών τον Χριστόφορον Πρίγκηπα του Λίβεν, στρατηγόν του πεζικού των στατευμάτων της Α. Α. Μ., Γενικόν ανθυπασπιστήν Του, Ιππέα των ταγμάτων της Ρωσίας, και των του Μαύρου και Κοκκίνου Αετού της Πρωσσίας, και του Τάγματος των Γουέλφων του Ανοβέρου, Διοικητήν μέγαν σταυροφόρον του Τάγματος της Σπάθης και του Αγίου Ιωάννου της Ιερουσαλήμ, έκτακτον Πρέσβυν και πληρεξούσιον της Α. Α. Μ. παρά τη Βρεττανική Α. Μ.

»Οι οποίοι κοινοποιήσαντες προς αλλήλους τα πληρεξούσια των, και ευρόντες αυτά εν καλή τάξει, εσυμφώνησαν κατά τα εξής:

»Άρθρ. 1. Αι συμφωνούσαι Δυνάμεις θέλουν προσφέρει την μεσιτείαν των εις την Οθωμανικήν Πύλην, με σκοπόν του να κατορθώσουν συμβιβασμόν μεταξύ Αυτής και των Ελλήνων.

»Αυτή η προσφορά της μεσιτείας θέλει γείνει προς την ειρημένην Δύναμιν (την Πύλην) αμέσως μετά την επικύρωσιν της παρούσης συνθήκης διά δηλοποιήσεως εγγράφου, υπογεγραμμένης συμφώνως από τους εν Κωνσταντινουπόλει πληρεξουσίους των συμμάχων

Δυνάμεων, και ταυτοχρόνως θέλει ζητηθή και από τα δύο διαμαχόμενα μέρη άμεσος ανακωχή μεταξύ αυτών, ως προειδοποιητική αναπόφευκτος συμφωνία διά την έναρξιν οποιασδήποτε διαπραγματεύσεως.

»Άρθρ. 2. Ο προβληθησόμενος εις την Οθωμανικήν Πύλην συμβιβασμός θέλει επιστηριχθή εις τας ακολούθους βάσεις:

»Οι Έλληνες θέλουν γνωρίζει την υπεροχήν του Σουλτάνου, ως υπερέχοντος κυρίου (superieur lord suzerain), και κατά συνέπειαν αυτής της υπεροχής θέλουν πληρώνει εις το Οθωμανικόν Βασίλειον φόρον ετήσιον (relief), του οποίου το ποσόν θέλει διορισθή άπαξ διά παντός, διά κοινής συγκαταθέσεως· θέλουν κυβερνάσθαι από τας Αρχάς, τας οποίας αυτοί οι ίδιοι θέλουν εκλέγει και διορίζει· αλλ' εις τον διορισμόν αυτών η Πύλη θέλει έχει προσδιωρισμένην τινά ψήφον.

»Διά να κατορθωθεί εντελής διαχώρισις μεταξύ των προσώπων των δύο εθνών, και διά να προληφθώσιν αι συγκρούσεις, αι οποίαι είναι το αναπόφευκτον επόμενον τόσον πολυχρονίου σφαγής, οι Έλληνες θέλουν κατασταθή κύριοι της Τουρκικής ιδιοκτησίας, της τε επί της Στερεάς και της επί των νήσων της Ελλάδος κειμένης επί συμφωνία του να αποζημιώσουν τους πρώην κτήτορας, ή διά της πληρωμής ετησίας τινός ποσότητος, ήτις θέλει προστεθή εις τον φόρον τον πληρωθησόμενον εις την Πύλην, ή δι' άλλης τινός συμφωνίας της αυτής φύσεως.

» Άρθρ. 3. Τα μερικώτερα αυτού του συμβιβασμού, και τα όρια της γης επί της Στερεάς, και ο προσδιορισμός των νήσων του Αρχιπελάγους, εις τας οποίας θέλει προσαρμοσθή ο συμβιβασμός ούτος, θέλουν αποφασισθή εις επομένην διαπραγματεύσιν μεταξύ των Υψηλών Δυνάμεων, και των δύο αντιφερομένων μερών.

» Άρθρ. 4. Αι συμφωνούσαι Δυνάμεις υποχρεούνται να εξακολουθήσωσι το σωτήριο έργον της ειρηνεύσεως της Ελλάδος επί των βάσεων, αι οποίαι εξετέθησαν εις τα προηγούμενα άρθρα, και να δώσουν άνευ της ελάχιστης αναβολής εις τους εν Κωνσταντινουπόλει Αντιπροσώπους Των όλας τας αναγκαίας οδηγίας διά την εκτέλεσιν της ήδη υπογραφομένης συνθήκης.

» Άρθρ. 5. Αι συμφωνούσαι Δυνάμεις δεν θέλουν ζητήσιν εις αυτάς τας συμφωνίας, οποιανδήποτε αύξησιν ορίων γης, οποιανδήποτε αποκλειστικήν επιρροήν, οποιονδήποτε εμπορικόν πλεονέκτημα διά τους υπηκόους των, το οποίον οι υπήκοοι οποιουδήποτε άλλου έθνους να μη εμπορούν επίσης ν' απολαύουν.

« Άρθρ. 6. Αι συμφωνίαι του συμβιβασμού και ειρήνης, αι οποίαι τελευταίον ήθελον εγκριθή μεταξύ των διαφερομένων μερών, θέλουν ασφαλισθή δι' εγγυήσεως εκείνων των Δυνάμεων, από τας υπογράφουσας την παρούσαν συνθήκην, αι οποίαι ήθελον κριθή ωφέλιμοι, ή ικαναί να δεχθώσιν αυτήν την υποχρέωσιν.

« Το είδος των αποτελεσμάτων αυτής της εγγυήσεως,

θέλει γείνει αντικείμενον επομένων συμφωνιών μεταξύ των Υψηλών Δυνάμεων.

«Άρθρ. 7. Η παρούσα συνθήκη θέλει επικυρωθή, και αι επικυρώσεις θέλουν αλλαχθή εις δύο μήνας, ή ολιγώτερον, ει δυνατόν.

«Εις πίστωσιν τούτων οι αμοιβαίοι πληρεξούσιοι υπέγραψαν και επεσφράγισαν το παρόν.

«Εγράφη εν Λονδίνω, την 6 Ιουλίου 1827

**(υπογρ .) ΔΥΔΛΕΥ, ΠΡΙΓΚΗΨ
ΠΟΛΙΓΝΑΚ, ΛΙΒΕΝ**

Άρθρον συμπληρωτικόν και μυστικόν

«Εάν η Οθωμανική Πύλη δεν ήθελε δεχθή εντός διαστήματος ενός μηνός την προβληθησομένην μεσιτείαν, αι Υψηλαί συμφωνούσαι Δυνάμεις, συμβιβάζονται εις τα ακόλουθα μέτρα:

«1). Θέλει δηλοποιηθή από τους εν Κωνσταντινουπόλει αντιπροσώπους Των εις την Πύλην, ότι τα δυσάρεστα επακόλουθα και τα δεινά, τα οποία δεικνύονται εις την φανεράν συνθήκην, ως αχώριστα από την κατάστασιν των

πραγμάτων, η οποία διαρκεί εις την Ανατολήν κατά τα τελευταία ἑξ ἔτη, και της οποίας καταστάσεως το τέλος διά των μέσων, τα οποία εμπορεί να μεταχειρισθῇ η Υψηλή Πύλη, φαίνεται ακόμη μακράν, υποχρεώνουν τας Υψηλάς συμφωνούσας Δυνάμεις να λάβουν άμεσα μέτρα προσεγγίσεως με τους Έλληνας.

»Πρέπει να εννοηθῇ ότι αυτή η προσέγγις θέλει γείνει διά της συστάσεως εμπορικών σχέσεων με τους Έλληνας, αποστελλομένων προς αυτούς επ' αυτώ τω σκοπώ, και αντιπεμπομένων εκ μέρους αυτών προξένων, καθ' όσον καιρόν ήθελον υπάρχει παρά τοις Έλλησιν αρχαί αρμόδιαι εις την συντήρησιν παρομοίων σχέσεων.

«2). Εάν εν τω ρηθέντι διαστήματι του ενός μηνός η Πύλη δεν ήθελε δεχθῇ την ανακωχήν, την προβαλλομένην εις το 1ον άρθρον της φανεράς συνθήκης, ή εάν οι Έλληνες αρνηθώσι την εκτέλεσιν αυτού του άρθρου, αι Υψηλαί συμφωνούσαι Δυνάμεις θέλουν δηλώσει εις εκείνο των διαμαχομένων μερών, το οποίον ήθελεν επιθυμήσει την εξακολούθησιν των εχθροπραξιών, ή και εις τα δύο μέρη, αν ήναι ανάγκη, ότι αι ρηθείσαι Υψηλαί Δυνάμεις έχουν σκοπόν να βάλουν εις πράξιν όλα τα μέσα, τα οποία αι περιστάσεις ημπορούν να υπαγορεύσουν εις την φρόνησίν των, διά να απολαύσουν το άμεσον αποτέλεσμα της ανακωχής, την οποίαν επιθυμούν, προλαμβάνουσαι καθ' όσον δύνανται κάθε σύγκρουσιν μεταξύ των αντιφερομένων μερών και τω όντι, άμέσως μετά

την ρηθείσαν δήλωσιν, αι συμφωνούσαι Υψηλαί Δυνάμεις θέλουν μεταχειρισθή συμφώνως όλα των τα μέσα διά την εκτέλεσιν τούτου του σκοπού, χωρίς όμως να πάρουν οποιονδήποτε μέρος εις τας μεταξύ των δύο διαφερομένων μερών εχθροπραξίας.

«Επομένως αι Υψηλαί συμφωνούσαι δυνάμεις αμέσως μετά την υπογραφήν του παρόντος συμπληρωτικού και μυστικού άρθρου, θέλουν πέμψει οδηγίας συμπτωματικάς συμφώνους με όσα κατά πρόβλεψιν εσυμφωνήθησαν, προς τους Ναυάρχους τους κυβερνώντας τους στόλους των εις τας θαλάσσας της Ανατολής.

»3). Τελευταίον, εάν, εναντίον πάσης προσδοκίας, αυτά τα μέτρα δεν ήθελον αρκέσει εις το να κάμουν την Οθωμανικήν Πύλην να δεχθή τα προβλήματα των Υψηλών συμφωνουσών Δυνάμεων, ή εάν πάλιν οι Έλληνες απορρίψουν τας υπέρ αυτών συμφωνίας, τας γενομένας εις την σημερινήν συνθήκην, αι Υψηλαί Δυνάμεις ουχ ήττον θέλουν εξακολουθήσει το έργον της ειρηνοποιήσεως επάνω εις τας μεταξύ Αυτών συμφωνηθείσας βάσεις, και κατά συνέπειαν δίδουν από του νυν την άδειαν εις τους αμοιβαίους εν Λονδίνω Αντιπροσώπους Των, να συζητήσουν και προσδιορίσουν τα μετά ταύτα μέτρα, εις τα οποία εμπορεί να γείνη χρεία να καταφύγουν.

»Το παρόν συμπληρωτικόν και μυστικόν άρθρον, θέλει έχει την αυτήν ισχύν, ως αν ήτο κατακεχωρημένον κατά λέξιν εις την σημερινήν Συνθήκην· θέλει δε επικυρωθή, και

αι επικυρώσεις του θέλουν αλλαχθή συγχρόνως μετά της ρηθείσης συνθήκης.

»Εις πίστωσιν τούτων οι αμοιβαίως οι πληρεξούσιοι υπέγραψαν και εσφράγισαν αυτό».

Εγράφη εν Λονδίνω, την 6 Ιουλίου 1827

**(υπογρ.) ΔΥΔΛΕΥ, ΠΡΙΓΚΗΨ
ΠΟΛΙΓΝΑΚ, ΛΙΒΕΝ**

Τοιαύτη ήτο η προσωρινή σωτηριώδης διά την Ελλάδα συνθήκη της 24)6 Ιουλίου 1827, δυνάμει της οποίας αι τρεις ευεργέτιδες δυνάμεις Ρωσία, Γαλλία και Αγγλία απέστειλαν τελεσίγραφον προς την Τουρκίαν προσκαλούσαι αυτήν εις την μετά των Ελλήνων ανακωχήν πολέμου.

Αλλά το περί τούτου επιδοθέν αυτή τελεσίγραφον η Πύλη ουδ' απαντήσεως ηξίωσε, και μικρόν μετά ταύτα νέος Αιγυπτιακός στόλος εξ ογδοήκοντα και εννέα πλοίων απεβίβασε 5,000 ανδρών εις Πελοπόννησον, ίνα δι' αυτών κατενεχθή το τελευταίον κατά της Ελληνικής επαναστάσεως τραύμα. Εν τω μεταξύ όμως, 2)14 Απριλίου 1827, η εν Τροιζήνι Τρίτη Εθνική Συνέλευσις εξέλεξε τον Ιωάννην Α. Καποδίστριαν *Κυβερνήτην της Ελλάδος*²⁶ διά

²⁶ Ήδη από του 1824 εκλήθη επισήμως ο Καποδίστριας υπό του προέδρου

του υπ' αριθμόν ΣΤ' ψηφίσματος αυτής ως εξής:
Αριθμός ΣΤ'.

>Η Γενική Τρίτη των Ελλήνων Συνέλευσις

Θεωρούσα ότι η υψηλή επιστήμη του κυβερνάν την πολιτείαν και φέρειν προς ευδαιμονίαν τα έθνη, η εξωτερική και εσωτερική πολιτική, απαιτεί πολλήν πείραν και πολλά φώτα, τα οποία ο βάρβαρος Οθωμανός δεν επέτρεψε ποτέ εις τους Έλληνας.

Θεωρούσα ότι απαιτείται επί κεφαλής της Ελληνικής πολιτείας ο κατά πράξιν και θεωρείαν πολιτικός Έλλην διά να την κυβερνήση κατά τον σκοπόν της πολιτικής κοινωνίας

Ψηφίζει:

Α'. Ο Κόμης Ιωάννης Καποδίστριας εκλέγεται παρά της συνελεύσεως ταύτης, εν ονόματι του Ελληνικού Έθνους, *Κυβερνήτης της Ελλάδος* και εμπιστεύεται την νομοτελεστικήν αυτής εξουσίαν.

Β'. Ως τοιούτος θέλει κυβερνήσει την Ελληνικήν πολιτείαν κατά τους καθεστώτας νόμους.

Γ. Η διάρκεια της επιτροπείας παρά του έθνους εις αυτόν

του Εκτελεστικού Π. Μαυρομιχάλη εις Ελλάδα όπως συντελέση εις την κοινήν σωτηρίαν, αλλ' απειποιήθη ειπών ότι δεν επετρέπετο αυτό να λάβη μέρος εν τοις πράγμασι της Ελλάδος, εν όσω ο αυτοκράτωρ της Ρωσίας δεν απεδέχετο την από του υπουργού παραίτησιν αυτού. (Ιδέ το από 1 Ιανουαρίου 1824 έγγραφον του Π. Μαυρομιχάλη και την από 12 Δεκεμβρίου 1825 απάντησιν του Καποδιστρίου εν τω Δ' τόμω των Επιστολών αυτού σελ. 427).

εξουσίας προσδιορίζεται *διά επτά χρόνους*, αρχομένους από της σήμερον.

Δ'. Να ειδοποιηθή δι' έγγραφου ενυπογράφου από όλους τους πληρεξουσίους του έθνους προσκαλούμενος να έλθη εις την πατρίδα διά να αναλάβη τας ηνίας της Κυβερνήσεως.

Ε'. Διορίζεται τριμελής επιτροπή γνωριζομένη υπό το όνομα *η αντικυβερνητική επιτροπή*²⁷ διά να κυβερνήση την Ελλάδα εν απουσία του και θέλει παύσει άμα φθάση ο Κυβερνήτης εις την Ελλάδα.

ς'. Το παρόν ψήφισμα να καταχωρηθή εις τον Κώδικα των ψηφισμάτων και κοινοποιηθή διά του τύπου.

Εν Τροιζήνι τη 2 Απριλίου 1827

Ο Πρόεδρος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΙΣΣΙΝΗΣ.

²⁷ Η λέξις αντικυβερνητική δεν εσήμαινεν εναντίον του Κυβερνήτου, αλλά αντί του Κυβερνήτου αι λέξεις αντιβασιλεύς, αντιβασιλεία κτλ. Επίσης βραδύτερον (Δεκέμβριος του 1831) ο Κωλέττης ίδρυσεν εν Περαιώρα την αντισυνταγματικήν (= αντί της συνταγματικής).

*(Ἔπονται αἱ υπογραφαὶ τῶν λοιπῶν
πληρεξουσίων τὸν ἀριθμὸν 115). ²⁸*

*(Τ. Σ.) «Ὁ γραμματεὺς τῆς Συνελεύσεως
Ν. Σπηλιάδης*

Ὡς ἐκ τοῦ ἄνω ψηφίσματος τῆς Εἰκοσυνελεύσεως, ἐμφαίνεται, ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας εἰσθεωρήθη ὡς ὁ μόνος Ἕλλην ὁ δυνάμενος νὰ κυβερνήσῃ χρηστῶς τὸ ἔθνος, οὐτινος ἐτάχθη κυβερνήτης, ἐφ' ᾧ καὶ μετὰ ἑξ ἡμέρας παρέσχεν αὐτῷ τὴν πληρεξουσιότητα νὰ συνάψῃ μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ δάνειον· διότι ὁ τότε πόλεμος εἶχεν ἐξ ολοκλήρου ἐξαντλήσει τὸ ἔθνος χρηματικῶς. Τὸ ψήφισμα δὲ δι' οὗ ἐπληρεξουσιοδοτεῖτο ὁ κυβερνήτης εἶχεν ὥδε:

Ἀριθμὸς IB'.

Ἡ ἐθνικὴ τρίτη τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις

Θεωρούσα ὅτι ὁ πόλεμος ἀπαιτεῖ χρήματα διὰ νὰ εὐτυχήσῃ.

Θεωρούσα ὅτι τὸ ἔθνος ἐνεκα τῶν ἐκ τοῦ πολέμου

²⁸ Ἰδὲ Ἀνδρέου Ζ. Μάμουκα, Τα κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Θ', σελ. 97-98. Ὁ Βρετὸς ἐν τῇ Notice Biographique, τόμ. Α', σελ. 77, ἀναγράφει ὅτι πάντες οἱ πληρεξούσιοι υπέγραψαν πλὴν τῶν τῆς Ὑδρας καὶ τῶν Σπετσῶν. Πρβλ. καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἀνωνύμου: Renseignements sur la Grèce, Paris 1833, Κεφ. IV.

δεινών δεν έχει κατά το παρόν πόρον χρημάτων εσωτερικώς ανάλογον των επειγουσών αναγκών της πατρίδος·

Θεωρούσα ότι διά τα έξοδα του πολέμου έχει ανάγκην από δάνειον εξωτερικόν.

Ψηφίζει:

Α'. Το Ελληνικόν έθνος ανοίγει και δέχεται μέχρι πέντε μιλλιουνίων διστήλων ταλλήρων πραγματικών ήτοι εκκαθαρισμένων δι' υποθήκης της εθνικής γης προς ασφάλειαν των δανειστών.

Β'. Επιτρέπεται η πληρεξουσιότης προς τον Κυβερνήτην της Ελλάδος κόμητα Ιωάννην Καποδίστριαν ναπραγματευθή, όθεν κρίνει συμφερότερον, το τρίτον τούτο δάνειον²⁹ άνευ ζημίας των δανειστών του Α' και Β' δανείου, καθόσον αποβλέπει το δικαίωμα της υποθήκης επάνω εις την εθνικήν γην της Ελλάδος.

Γ'. Ανατίθεται εις τον πατριωτισμόν του Κυβερνήτου ο τρόπος των συμφωνιών του τρίτου τούτου δανείου.

Δ'. Από το τρίτον δάνειον θέλει πληρόνει τον τόκον των δύο προλαβόντων δανείων.

Ε'. Το παρόν ψήφισμα να καταχωρηθή εις τον κώδικα των ψηφισμάτων και κοινοποιηθή διά του τύπου.

²⁹ Τα δύο άλλα ήσαν το του 1824 και το του 1825.

Εξεδόθη τη 8 Απριλίου, εν Τροιζήνι

Ο Πρόεδρος

ΓΕΩΓΙΟΣ ΣΙΣΙΝΗΣ

**(Έπονται αι υπογραφαί των λοιπών
πληρεξουσίων τον αριθμόν 104)**

(Τ. Σ.) Ο γραμματεύς της Συνελεύσεως

Ν. Σπηλιάδης

Κατά τον Βρετόν, ο Καποδίστριας, παρά τας δύο ταύτας ακαταμαχήτους ενδείξεις και τας δύο ταύτας επισήμους μαρτυρίας εμπιστοσύνης, ήν το Ελληνικόν έθνος παρέσχεν αυτώ διά των ψηφισμάτων, εφάνη ενδοιάζων αν έπρεπε να αποδεχθή ή να αρνηθή την υψίστην θέσιν εις ήν το έθνος εκάλεσεν αυτόν. Αλλ' ο τοιούτος αυτού ενδοιασμός προήρχετο εκ της πλήρους γνώσεως της αθλίας

καταστάσεως εν ή διετέλει η Ελλάς, καταστάσεως, ήν προукάλεσαν οι οιόμενοι είναι αναγεννήτορες αυτής. Προς τούτοις δε έβλεπε και την αβεβαιότητα και αδιαφορίαν σχεδόν των μεγάλων ανακτοβουλίών της Ευρώπης ως προς το Ελληνικόν ζήτημα· διότι εισέτι δεν είχεν υπογραφή η σύμβασις του Λονδίνου υπό της Γαλλίας, Ρωσίας και Αγγλίας (24]6 Ιουλίου 1827), η αβεβαιότης εβασίλευεν επί των Ελληνικών πραγμάτων, ο δε ορίζων της Ελλάδος ην κεκαλυμμένος υπό πυκνοτάτων νεφών επαπειλούντων ισχυράν καταιγίδα. Διότι μεθ' όλων την υπό της εν Τροιζήνι Εθνοσυνελεύσεως εκλογήν του Καποδιστρίου, μετά την διάλυσιν αυτής, η συμμορία των ολίγων εκείνων, οίτινες δεν επεθύμουν να έχωσιν επί κεφαλής τον Καποδίστριαν ουχί δι' άλλον λόγον ειμή μόνον διότι, του Καποδιστρίου ερχομένου εις Ελλάδα, δεν ήθελον έχει πλέον την ήν είχαν επιρροήν εν τοις λαοίς της Ελλάδος, τα πάντα μετήλθον όπως την του κυβερνήτου εκλογήν ματαιώσωσιν, επί τούτω δε προσελκύσωσι, διά παντός μέσου, τους ισχύοντας τότε εκ των Ελλήνων και δι' αυτών να καταλύσωσι τα ήδη υπό του έθνους καλώς πεπραγμένα. Είς μάλιστα των βουλευτών της μερίδος αυτών ετόλμησεν εν μέση τη Βουλή να μέμψηται της *αντικυβερνητικής επιτροπής* επί ανυπάρκτοις καταχρήσεσιν εθνικών πραγμάτων και επεκαλείτο την Βουλήν όπως ενεργήση ανακρίσεις επί των καταγγελλομένων. Ταύτα δε λέγων ο υποβεβλημένος εκείνος βουλευτής είχεν εν νω να ζητήσει την κατάργησιν

της υπό της εθνικής πλειονοψηφίας δημιουργηθείσης Αντικυβερνητικής Επιτροπής, και ταύτης τελεσθείσης τον διορισμόν νέας εκ του αντικαποδιστριακού κόμματος αντικυβερνητικής επιτροπής, ήτις συγκαλούσα νέαν Εθνικήν Συνέλευσιν να ζητήση την κατάργησιν του ΣΤ' ψηφίσματος της εν Τροιζήνι Εθνοσυνελεύσεως, δι' ου ο Καποδίστριας εξελέγετο επί επταετίαν Κυβερνήτης της Ελλάδος. Ευτυχώς όμως το βουλευτικόν σώμα, ού προΐστατο ανήρ ευθύφρων και πατριώτης ο *Νικόλαος Ρενιέρης*, απέρριψε περιφρονητικώς την πρότασιν εκείνην και ούτως εματαιώθησαν ολοσχερώς τα αντεθνικά σχέδια της αντιπολιτεύσεως ζητησάσης προς στιγμήν να γεννήση τους εσωτερικούς σπαραγμούς, οίτινες καθ' όλον τον αγώνα ελυμαίνοντο την Ελλάδα.

Εν τούτοις ο Καποδίστριας μόλις μαθών εν Παρισίοις εξωδίκως τον εαυτού διορισμόν, αμέσως έσπευσε να αναχωρήση εις Πετρούπολιν, όπως, ως λέγει ο βιογράφος αυτού Στούρτσας³⁰, ίδη τον τάφον του Αλεξάνδρου, συγχαρή τω νέω Τσάρω και εκφράση ελπίδας και φόβους αυτού περί της Ελλάδος, ής τινος αι τύχαι είπερ ποτέ και άλλοτε νυν αυτώ εναπέκειντο. Καθ' οδόν διήλθε διά Φράγκφουρτ (1 Μαΐου 1817), και εκείθεν διά Βείμαρ όπως ίδη τον φίλον και συναγωνιστήν ιππότην Στάιν. Εκ Βείμαρ μετέβη εις Βερολίνον και εκείθεν εις Πετρούπολιν. Άμα τη αφίξει απουσιάζοντος του Νικολάου εις περιοδείαν,

³⁰ Ιδέ Πρόλογον του Α' τόμου των Επιστολών του Καποδιστρίου, Γενεύη 1839.

επεσκέψατο το μέγαρον Πετρο – Παυλόφσκη, εν ώ εθάπτοντο οι Τσάροι της Ρωσίας και έχυσε δάκρυα θαλερά επί του τάφου του ευεργέτου αυτού Αλεξάνδρου του Α'. Μετ' ολίγον δε καταφθάς εις την πρωτεύουσαν ο Τσάρος Νικόλαος εδέξατο τον Καποδίστριαν, τον πιστόν και αφωσιωμένον υπουργόν του αδελφού, μετά μεγάλης χαράς και πολλών τιμών.

Επίσης μετ' ιδιαιτέρας χαράς είδον αυτόν και τα άλλα μέλη της αυτοκρατορικής οικογενείας και ιδίως η πρώτην αυτοκράτειρα, ήτις και εξώρκισεν αυτόν λέγουσα: «*Μη διά το όνομα Θεού υπάγητε εις την Ελλάδα, κύριε κόμη, διότι ηδύναντο εκεί να αποπειραθώσι κατά της ζωής σας. Σεις δε γνωρίζετε με ποίον τρόπον οι Έλληνες κατατρώγουσιν αλλήλους διά την επιθυμίαν του να εξουσιάζωσι πάντες, αλλά να μη υποτάσσεται ουδείς*». Εις ταύτα όμως ο Καποδίστριας απεκρίθη τα εξής: «Κυρία, εάν εγώ αρνηθώ και η Ελλάς καταπέση, τι θα είπωσι περί εμού; Ιδού ο ανήρ ο οποίος ηδύνατο να την σώση ο οποίος προετίμησεν επιφανή θέσιν εις την Ρωσίαν της σωτηρίας της πατρίδος του, η οποία και εχάθη.. Άλλως τε, Κυρία μου, καθώς αφιέρωσα την νεότητά μου εις την υπηρεσίαν του ενδόξου ευεργέτου μου μακαρίτου υιού της Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητός Σας, ομοίως δύναμαι κάλλιστα να προσφέρω εις την Ελλάδα θυσίαν το γηραλέον σώμα μου». Οι λόγοι της αυτοκράτειρας προφητικώ τινι τρόπω επηλήθευσαν δυστυχώς.

Εν Πετρούπολει μένων έλαβε διά του αδελφού αυτού Βιάρου Καποδιστρίου αντίγραφα των ψηφισμάτων της εν Τροιζήνι Γ' εθνικής συνελεύσεως, ολίγω δε βραδύτερον επισήμως και παρ' αυτής της Εθνοσυνελεύσεως. Καθ' εκάστην σχεδόν εν Πετρούπολει μένων ο Έλλην διπλωμάτης εγίνετο αντικείμενον ιδιαίτερων προκλήσεων εν τοις ανακτόροις, κατά δε την πέμπτην συνέντευξιν μετά του αυτοκράτορος Νικολάου ζητήσας επιμόνως την από της ρωσικής υπηρεσίας παραίτησιν, άνευ της οποίας αδύνατον ην αυτό να τηρήση ανεπηρέαστον την εν Ελλάδαδι νέαν θέσιν, έλαβεν αυτήν διά αυτοκρατορικού Ουκαζίου (διατάγματος), όπερ ο Τσάρος απηύθυνε προς την *διευθύνουσαν Γερουσίαν*, ίνα καταστήση αυτήν επισημοτέραν, ήτις και εδημοσίευσεν αυτήν εν τη *Εφημερίδι της Ρωσικής Κυβερνήσεως* ως εξής:

Τσαρσκοέσελο, τη 12 Ιουλίου 1827

«Καθ' ήν εξέφρασε προς Ημάς ευχήν ο ιδιαίτερος Ημών σύμβουλος κόμης Καποδίστριας ηυδοκήσαμεν να δώσωμεν αυτό την από της Ημετέρας υπηρεσίας πλήρη και τελείαν παραίτησιν. Είναι ευχάριστον Ημίν να εκφράσωμεν αυτό, επί τη ευκαιρία ταύτη, πάσαν Ημών την ευγνωμοσύνην διά τον πεφωτισμένον ζήλον μεθ' ού εξεπλήρωσε τα χρέη αυτού, διά την προς τα συμφέροντα και την δόξαν της Ρωσίας αφοσίωσιν αυτού και διά την αγάπην προς το

σεβαστόν πρόσωπον του αγαπητού ημών αδελφού αιιδίμου αυτοκράτορος Αλεξάνδρου, ού η μνήμη είναι ένδοξος, ούτινος πάντοτε εδικαίωσε την προς αυτόν εμπιστοσύνην.

»Ευδοκούμεν δε να διαβεβαιώσωμεν αυτόν περί της προς αυτόν αμετατρέπτου Ημών ευμενείας.

*»Υπεγράφη ιδία χειρί της Α. Α. Μεγαλειότητος
ΝΙΚΟΛΑΟΣ.*

Ο αυτοκράτωρ συν τη αποδοχή της από της ρωσικής υπηρεσίας παραιτήσεως του Έλληнос διπλωμάτου ηυδόκησε να απονείμη αυτώ σύνταξιν ισόβιον εξ 60,000 φράγκων, αλλ' ο αγέρωχος Καποδίστριας φρονίμως σκεπτόμενος απειποιήθη αυτήν θέλων να έχη πλήρη την από της ρωσικής επιρροής ανεξαρτησίαν και ο Νικόλαος θαυμάσας την αφιλοχρηματίαν του ανδρός εδικαίωσεν αυτόν. Ούτω λοιπόν ο Καποδίστριας ανεγνωρίσθη υπό της ευεργέτιδος Ρωσίας ως κυβερνήτης της Ελλάδος, τούτ' αυτό δε έπραξαν και τα ανακτοβούλια των Παρισίων και του Λονδίνου. Πολλά δε και επανειλημμένως λαλήσας προς τον αυτοκράτορα περί της μελλούσης πορείας αυτού, υπέβαλεν, επί τέλους, αυτώ και *Υπόμνημα* σπουδαίον και πειστικόν, δι' ού περιγράφων την τότε κατάστασιν της Ελλάδος και τας περί αυτής αντιζηλίαις των Δυνάμεων, στέργει μεν την παραχωρηθείσαν ημιανεξαρτησίαν, αλλ' αν οι Έλληνες, λέγει, «λάβουν καί τινας βοηθείας, εξ ών σκεπάζοντες τας πικροτέρας των στερήσεις, θέλουσιν εισαγάγει τάξιν τινά και εις την διοίκησιν και οικονομίαν των. Αν τούτο

ὁμως στερηθῶ το καταπειστικώτατον μέσον, ἅμα ασθενῶς υποκρατούμενος ἐπὶ του τόπου, ἴσως οι Ἕλληνες δεν μοι δώσωσιν ἣν θέλω τους ζητήσῃ πληρεξουσιότητα και παρασυρόμενοι ἀπὸ παραινέσεις ξένας της πολιτικής των επεμβαινουσών αυλῶν, ἴσως και επιμείνωσιν εις το της παντελούς ανεξαρτησίας των. Τούτου γενομένου, η ἀπόφασίς μου θέλει εἶσθαι, ἢ μάλλον ἤδη και εἶναι, να μη λάβω ουδέν μέρος εις τα πράγματά των, ἀλλά ν' αποτρέξω εις την εστίαν μου κατὰ την γενέθλιον γην, και προβλέπων αναπολείπτους συμφοράς, ν' αρκεσθῶ εις εκπλήρωσιν των καθηκόντων της θρησκείας και της φιλανθρωπίας περὶ το εσόμενον πλήθος των δυστυχῶν.

»Και ικετεύω την Υ. Μεγαλειότητα, ν' αποδεχθῇ την παρούσαν ανομολόγησιν, και να πιστεύσῃ ὅτι ουδέποτε θέλω ἀπὸ ταχθῇ ἀπὸ τα εν αὐτῇ. Εγὼ δε μετὰ του φόρου της αἰδίου ευγνωμοσύνης μου ἐπὶ ταις ευεργεσίαις Αὐτῆς, συντάττω και τον του βαθυτάτου σεβασμοῦ μεθ' οὔ εἰμι κτλ.»³¹

Το ἔγγραφον τούτο, δημοσιευθέν βραδύτερον, και περιέχον παράγραφον, δι' ἧς διακηρύττει ὅτι σκοπός και ἀγὼν του μέλλοντος βίου αὐτοῦ ἐσεται το ευγνωμονεῖν, ἀλλά δικαιοῦσαι συνάμα την εμπιστοσύνην των Ελλήνων, το υπόμνημα, λέγομεν, τούτο εσχολίασαν ουχὶ ορθῶς διάφοροι

³¹ Ἰδέ Ἐπιστολὰς Καποδιστρίου, ἐλληνικὴν ἐκδοσιν, Αθήναι 1841, τόμ. Α', σελ. 112-115.

συγγραφείς, ών προεξάρχει ο Γερβίνος³², ισχυριζόμενος, ότι δι' αυτού ο Καποδίστριας τη μεν Ρωσία ωμολόγει τρόπον τινά όρκον πίστεως εις τα ρωσικά συμφέροντα, εαυτώ δε εξησφάλιζεν ηγεμονίαν, συγκειμένην μεν εκ της Πελοποννήσου καί τινων νήσων, εξαρτωμένην δε από της Τουρκίας, ώσπερ η Σερβία, η Μολδαυία και η Βλαχία, και ουδέν μέλλον έχουσαν. Αλλ' ο Γερβίνος φωράται ψευδόμενος, ως πας τις αναγνούς το υπόμνημα τούτο δύναται να κρίνη.

Όπως ποτ' αν η, ο Καποδίστριας απήλθε της ρωσικής πρωτευούσης τη 28 Ιουλίου 1827 ουδέν άλλο αποκομίζων εκ Ρωσίας και δι' ουδενός άλλου δεσμού προς αυτήν συνδεόμενος ή διά του της ευγνωμοσύνης, ήν πας τίμιος και χρηστός ανήρ πρέπει να οφείλη προς τους ευεργέτας αυτού. Έκτοτε δε δεν είδε πλέον την πρωτεύουσαν των Τσάρων, την κονίστραν του ενδόξου διπλωματικού σταδίου, δι' ού και την Ελλάδα ετίμησε και εαυτόν εις το απόγειον της δόξης ανεβίβασεν.

Ο Καποδίστριας τη 4 Αυγούστου κατέφθασε και αύθις εις Βερολίνον, ένθα εγένετο δεκτός μετά χαράς υπό της βασιλικής οικογενείας, παρ' ή απήλauen ιδιαιτέρας όλως αγάπης. Εντεύθεν δε έγγραψε προς τον εν τη εν Βέιμαρ επαύλει αυτού διαμένοντα στενώτατον αυτού φίλον Στάιν

³² Ιδέ G. Gervinus, Insurrection et regeneration de la Grèce. Traduction française, τόμ. Β', σελ. 681. Τα αυτά επαναλαμβάνει και ο μονογραφίαν ιδίαν περί αυτού γράφας Μένδελσον Βαλθόλδus.

την εξής ωραίαν επιστολήν:

«Εν μέσω ενδείας φοβεράς και συμφορών αναριθμήτων, εν μέσω λαού πεινώντος και υπό της κακοδαιμονίας μαστιζομένου, υπό της οθωμανικής δε ρομφαίας απειλουμένου, μέχρι τελείας καταστροφής, και απηλπισμένου να εύρη την δέουσαν βοήθειαν, όπως οδηγηθή εις το πέρας των αγώνων του, υπέρ του οποίου όμως πάσα γενναία ψυχή θα αισθάνεται αιωνίως συμπάθειαν βαθυτάτην, ως μη παύσαντος πώποτε να εμπνέη ζωηρότατον ενδιαφέρον εις όλους τους ανθρώπους, τους συγκινουμένους εκ των ιερών ονομάτων της θρησκείας, της πατρίδος και της ανθρωπότητας, το έργον μου, βεβαίως, θα ήναι δυσχερέστατον. Αν δε τολμώ ν' αποπειραθώ την εκτέλεσίν του, τούτο προέρχεται εκ της συνειδήσεως των εμών καθηκόντων, εκ της σταθεράς θελήσεως του να εκπληρώσω αυτά, και εκ της ελπίδος προσέτι ότι ο Θεός, εν τη δικαιοσύνη και εν τη ευσπλαγχνία του, και οι δυνατοί της γης, εν τη χριστιανική αυτών καλοκαγαθία, δεν θα με αφήσωσιν εγκαταλελειμμένον.»

Εκ Βερολίνου ανεχώρησε και τη 10 του αυτού μηνός έφθασεν εις Χάμβουργ, οπόθεν επιβάς του αγγλικού ατμοπλοίου «*Βο Σόλιφε*» ανεχώρησεν εις Λονδίνον.

Ενταύθα ήλπιζεν επί την καλοκαγαθίαν του φιλέλληνος πρωθυπουργού της Αγγλίας Γεωργίου Κάνιγγ, δι' ού και μόνου ήλπιζε να νικήση πάντα τα επιπροσθούντα εν τω μέλλοντι σταδίω προσκόμματα· αλλ' εις μάτην.

Διότι ο Καποδίστριας κατέφθασεν εις Λονδίνον καθ' ἡν ἡμέραν ενεταφίαζον τον αληθὴ φιλέλληνα Κάνιγγ! Ο θάνατος αὐτοῦ ἦν καίριον τῷ κόμητι τραῦμα· Μόνον ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ ἡ ἀφίξις τοῦ Καποδιστρίου ἐπήνεγκε λαμπρά αποτελέσματα, ὡς λέγει ὁ «Χρόνος» τοῦ Λονδίνου³³. Ἡ ἀνωτέρα διπλωματία προσηνέχθη αὐτῷ ψυχρῶς· ὁ Βέλλιγκτον τὴν αὐτὴν ἐτήρησε διαγωγὴν ὁ δὲ λόρδος Γρέυ δὲν ἐστερξε νὰ ἴδῃ αὐτόν. Ἀλλὰ τὴν ψυχρότητα πάντων υπερέβαλεν ἡ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου τοῦ Δ', ὡς διηγήθη αὐτὴν αὐτοπροσώπως ὁ Καποδίστριας τῷ Σπυρίδωνι Τρικούπη: «Φθάσας ὁ Κυβερνήτης εἰς Ἀγγλίαν, ἐζήτησε νὰ προσκυνήσῃ τον βασιλέα καὶ μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἀφιχθεὶς κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ εἰς Βινδσώρην, ὅπου διέτριβεν, εἰσήχθη εἰς τὴν πινακοθήκην τοῦ παλατίου· μετὰ πολλὴν δὲ ὥραν ἠνεώχθη ἄλλη θύρα, εἰσήλθεν ἄνθρωπος ὑψηλοῦ ἀναστήματος, ἰδιωτικῶς καὶ ἀμελῶς ἐνδεδυμένος, ἐκλείσῃ τὴν θύραν καὶ ἤρχισεν νὰ παρατηρῇ τὰς ἀνακειμένας εἰκόνας καὶ νὰ προχωρῇ, ὅπου ἴστατο ὁ Καποδίστριας. Οὗτος καὶ ἐκ τοῦ προσώπου καὶ ἐκ τοῦ ἀναστήματος ἐπέισθη ὅτι ἦτο ὁ βασιλεὺς, ὃν εἶχεν ἄλλοτε ἰδεῖ, συνοδεύων εἰς Ἀγγλίαν τον αυτοκράτορα Ἀλέξανδρον· ἀπορών δ' ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τούτῳ τρόπῳ τῆς ἐντεύξεως, ἀνέμενε τὸ ἀποβησόμενον ὀρθίος, ἄφωνος καὶ ἀκίνητος. Προχωρών ὁ βασιλεὺς,

³³ Ἰδὲ τὸ φύλλον τῆς 6 Αὐγούστου 1827. The arrival of Cont Kapodistrias led to some inquiry after Greek loans which rose about 4 per cent, leaving off at 15)4.

κατήντησεν, όπου ίστατο ο Καποδίστριας, και ως αν τον συνήντησεν απροσδοκήτως ανεφώνησεν· Ah! vous êtes ici, monsieur le comte! je suis bien aise de vous voir. (Α! είσθε εδώ, κύριε κόμη, είμαι πολύ ευχαριστημένος, διότι σας είδον). Ταύτα είπε και μηδ' απάντησιν αναμείνας απεχαιρέτησεν, απεμακρύνθη ησύχως, παρατηρών τας λοιπάς εικόνας και εξήλθε, δι' ής είχεν εισέλθει θύρας· τούτου γενομένου ήνοιξέ τις την θύραν, δι' ής εισήχθη ο Καποδίστριας, και τον προέπεμψεν εις την άμαξάν του, ως λαβούσης χώραν της μετά του βασιλέως συνεντεύξεώς του. Ο τρόπος ούτος εξεικόνισεν αποχρώντως την διάθεσιν της αγγλικής κυβερνήσεως προς τον Κυβερνήτην της Ελλάδος»³⁴.

Τούτο και μόνον είναι, καθ' ημάς, ικανόν να δείξει το μέγεθος της αφοσιώσεως του Καποδιστρίου εις τα συμφέροντα της Πατρίδος του· διότι διπλωμάτης οξυδερκής οίος εχρημάτισεν εφ' άπαντα αυτού τον βίον, ο Καποδίστριας δεν ήτο δυνατόν να μη ηννόησε την έννοιαν της υποδοχής εκ μέρους του Γεωργίου Α'. Εγίνωσκε, λοιπόν, άριστα ο Καποδίστριας τα τε αίτια και τα αποτελέσματα της τοιαύτης υποδοχής· αλλά χάριν της πατρίδος εγένετο εκούσιον θύμα και ήχθη ως πρόβατον επί σφαγήν³⁵. Περιττόν ίσως δεν είναι να προσθέσωμεν, ότι και εν Αγγλία

³⁴ Ιδέ Ιστορίαν Ελληνικής επανάστασεως Σ. Τρικούπη, τόμ. δ' σελ. 534.

³⁵ Ο Καποδίστριας εν Λονδίνω μένων είδε και τον ψυχορραγούντα, είτα αποθανόντα, τη 14 Σεπτεμβρίου, επιστήθιον φίλον και ποιητή Ούγον Φώσκολον περί τούτου Ugo Foscolo, Epistolario Firenze. Le Momier τόμ. Β' σελ. 401 και Γ' σελ. 270.

υποσχέσεις μόνον έλαβεν, αλλ' ουδέν ούτε περί δανείου, ούτε περί άλλης βοήθειας χρηματικής κατώρθωσεν.

Η τοιαύτη δυσαρέσκεια των Άγγλων κατά του κυβερνήτου Καποδιστρίου παραχωρήσαντος υπό την προστασίαν αυτών κατά το 1814 την Επτάνησον, περί ού έγραφεν ο «Χρόνος» του Λονδίνου της 23 Αυγούστου 1830: «Εδέχθημεν την προστασίαν της Επτανήσου τη αιτήσει ενός Ρώσου υπουργού, καταγωγήν έχοντος ελληνικήν» προήρχετο εκ της μη εκλογής του Λεοπόλδου, όν η Αγγλία εζήτει, και εκ της αποδοχής του Καποδιστρίου του τίτλου: *Κυβερνήτου της Ελλάδος*, δι' ού κατέστρεψε τα αγγλικά σχέδια.

Εκ Λονδίνου απηύθυνεν ο Καποδίστριας και τα πρώτα αυτού έγγραφα προς τον πρόεδρον της Εθνοσυνελεύσεως Γεώργιον Σισσίνην και τον πρόεδρον της προσωρινής Κυβερνήσεως, έχοντα ώδε:

Προς τον Πρόεδρον της Εθνικής Συνελεύσεως

Εν Λ ο ν δ ί ν ω, την 11]23 Αυγούστου 1827

Κύριε!

»Ενώ ητοιμαζόμην ν' αναχωρήσω εκ της ρωσικής πρωτευούσης, έλαβον, διά του αδελφού μου την

διακοίνωσιν της Υμετέρας Εξοχότητος και των πληρεξουσίων του έθνους, δι' ής μ' εγνωστοποιήθησαν δύο ψηφίσματα, το μεν περί της εκλογής εμού, ως προέδρου της ελληνικής κυβερνήσεως, το δε περί της διδομένης εις εμέ πληρεξουσιότητος, όπως διαπραγματευθώ εθνικόν δάνειον.

»Από του Μαΐου, άμα αφίχθην εις Πετρούπολιν, εφημερίδες και ιδιωτικά έπιστολαί μ' έκαμαν γνωστήν την τοσούτον κολακευτικήν και τοσούτον επίσημον διαβεβαίωσιν της εθνικής προς εμέ εμπιστοσύνης.

»Δεν θέλω κάμει λόγον προς την Υμετέραν Εξοχότητα και προς τους συναδέλφους υμών, ούτε περί των αισθημάτων εξ ών εμπνέομαι, υπ' όψει έχων τα περί ών ο λόγος ψηφίσματα, ούτε περί των ευχών ας απευθύνω προς τον Έψιστον όπως επιδαψιλεύση και προς Υμάς, και προς εμέ επίσης, την δύναμιν, ίνα φθάσωμεν εις τον σκοπόν των μακρών και αιμοφύρτων θυσιών, εις άς το Ελληνικόν έθνος υπεβλήθη, και υποβάλλεται ήδη, επί τη ελπίδι της απολυτρώσεώς του.

»Θέλω λοιπόν περιορισθή, σήμερα, να Σας δώσω λόγον των μέχρι τούδε μικρών μου προσπαθειών, συγχρόνως δε και το μέτρον της εις το μέλλον πλήρους αφοσιώσεώς μου.

»Πληροφορηθείς την καταστροφήν των Αθηνών, τας χρηματικάς δυσχερείας της προσωρινής κυβερνήσεως, και την θλιβεράν ανάγκην εις την οποίαν ευρέθη αύτη όπως ζητήση την συνομολόγησιν δανείου, εν Επτανήσω, ικανού μόνον διά τινας ημέρας, έσπευσα, αντί πάσης απαντήσεως,

ν' αποστείλω προς τον αδελφόν μου μέρος της μετριωτάτης περιουσίας μου, και τον παρήγγειλα να λάβη μετοχήν εις το δάνειον αυτό, αν τω όντι εγένετο, άλλως, να καταθέση, εις τας χείρας της προσωρινής κυβερνήσεως, δύο χιλιάδας λίρας στερλίνας. Συγχρόνως κατέφυγα προς τους εν τη αλλοδαπή πλουσίους ομογενείς, παρακαλέσας αυτούς ν' ακολουθήσωσι το παράδειγμα τούτο, και συντρέξωσι και αυτοί το κατά δύναμιν.

»Η προσπάθειά μου αυτή έτυχε, και η προσωρινή κυβέρνησις θα ευκολυνθεί ούτω, επί του παρόντος, προς θεραπείαν των μάλλον κατεπειγουσών αναγκών. Είπον επί του παρόντος, διότι ελπίζω, τη βοήθεια του Θεού και της συνέσεως υμών, το ημέτερον έθνος να λάβη ταχέως άλλην τινά ισχυροτέραν βοήθειαν.

»Κατά την ενεστώσαν των πραγμάτων κατάστασιν, η βοήθεια αυτή, διά να κατασταθεί ζωτική, δέον να έχη διπλούν σκοπόν. Δέον να εξαγάξη την Ελλάδα εκ της ολεθρίας απομονώσεώς της, και προσέτι να θέση αυτήν εις συνάφειαν μετά των κυριωτέρων ευρωπαϊκών Δυνάμεων. Δέον η ισχυροτέρα αυτή βοήθεια να προμηθεύση εις αυτήν τα μέσα της υπάρξεως και της υπερασπίσεως, μέχρις ότου η κυβέρνησις δυνηθή να αποκαταστήση τάξιν τινά εν τη διοικήσει του έθνους, και ευρεθή τούτο εις κατάστασιν να επαρκή αφ' εαυτού εις τας ανάγκας του.

»Διά τούτο, εξαιρετικώς επεμελήθην τα μέγιστα ταύτα συμφέροντα, και θα εξακολουθήσω επιμελούμενος αυτά.

Ἐνεκα δε τούτου, προτοῦ ἀφίχθῳ αὐτόθι, θεωρῶ ἀναγκαῖον
να διέλθω καὶ ἐκ Παρισίων.

» Ἀν ἡ Θεία Πρόνοια εὐλογήσῃ, καὶ εἰς τὸ μέλλον, τὰς
προσπαθείας μου, τολμῶ νὰ ἐλπίσω ὅτι θὰ δυνηθῶ νὰ
Σας παράσχῳ παρηγορίαν τινά, τὸ δε ἔθνος, πιστεύω,
δεν θὰ μου ἀρνηθῇ τὴν ἐξουσίαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν θὰ
τοῦ ζητήσω, ὅπως κανονισθῶσιν, ἐν τῇ νομίμῳ ἐνασκήσει
τῶν προταθέντων μοι σπουδαιοτάτων καθηκόντων ὅλα
τὰ συνδιαλλακτικὰ μέτρα μετὰ τῶν ευρωπαϊκῶν Αὐλῶν,
αἵτινες θὰ παρέμβωσιν υπέρ τῆς ἐθνικῆς σωτηρίας.

» Οὐδέ στιγμὴν μίαν θ' ἀφήσω νὰ παρέλθῃ ἀπρακτος.
Ἀπὸ τὴν εἰς τὴν ἄλλην ἡμέραν, ἡμπορεῖ ν' ἀποφασισθῇ περὶ
τῆς Ἑλλάδος τὸ μέγα ζήτημα τῆς ζωῆς ἢ τοῦ θανάτου. Τί θὰ
γίνῃ μόνος ὁ Θεός το γνωρίζει. Ἀλλ' ἄς μὴν ἀποκρύψωμεν,
κύριοι, ὅτι ἀπὸ υμᾶς εξαρτάται νὰ ἔλθωσιν αἱ περιστάσεις
εὐνοϊκαὶ υπέρ τοῦ ἔθνους· καὶ θὰ ἔλθωσιν (εστέ βεβαιότατοι
περὶ τούτου), ἂν, ἀκλόνητοι μένοντες ἐπὶ τῶν ἀμεταβλήτων
ἀρχῶν τῆς ἀγίας ἡμῶν θρησκείας ἐργασθῆτε ἐν σύμπνοια,
καὶ ἐν ἀγαθοπιστίᾳ εἰς τὸ ἔργον τῆς κοινῆς σωτηρίας, οἱ
μὲν ἐξ υμῶν φέροντες τὰ ὅπλα, ὄχι μόνον μετ' ἀφοσιώσεως
καὶ ἀνδρίας, ἀλλὰ καὶ μετὰ αὐστηρᾶς πειθαρχίας εἰς
τὰς διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων σας, οἱ δὲ διοικούντες τὸν
τόπον υπέρ τοῦ τόπου καὶ ὄχι υπέρ ἢ κατὰ τῶν δεῖνα
συμφερόντων.

» Ἐνταῦθα, κύριοι, παύω τὸν λόγον, ἀφίνων εἰς τὴν
υμετέραν σύνεσιν καὶ εἰς τὴν φιλοπατρίαν σας τὴν

φροντίδα του να καταμετρήσετε την μεγίστην ευθύνην την βαρύνουσαν τας υμετέρας κεφαλάς. Θεωρώ δε τιμήν το να συμμερισθώ μαζί σας την ευθύνην ταύτην, αλλά δεν διστάζω παντάπασι να επαναλάβω και ενταύθα ότι αδύνατον μου είναι να συμμερισθώ αυτήν προτού με ακούσετε, και προτού συγκατατεθήτε να μοι δώσετε όλην σας την εμπιστοσύνην, την οποίαν αισθάνομαι την ανάγκην να εμπνεύσω εις τας καρδίας σας.

«Μετά των διαπύρων ευχών μου, δεχθήτε την διαβεβαίωσιν της εξαιρέτου μου υπολήψεως.

Αυθημερόν δε έγγραψε και προς τον πρόεδρον της προσωρινής κυβερνήσεως τάδε:

Προς τον Πρόεδρον της προσωρινής κυβερνήσεως της Ελλάδος

Εν Λονδίνω, την 14]26 Αυγ. 1827

Κύριε!

«Δεν ηδυνάμην ν' απαντήσω πληρέστερον εις την επιστολήν, ήν η Υμ. Εξοχότης μ' έκαμε την τιμήν να με διευθύνη, παρά μεταβιβάζων προς υμάς ανοικτήν, την προς τον Πρόεδρον της εθνικής συνελεύσεως σημερινήν επιστολήν μου.

Μακρυτέρας εξηγήσεις δεν θα προήγαγον επί τα πρόσω το έργον υπέρ της τελέσεως του οποίου οφείλομεν να μεταχειρισθώμεν και όλον τον χρόνον μας και όλες τας προσπάθειάς μας.

Ας εργασθώμεν υπέρ του ενδόξου αυτού έργου. Ας εργασθώμεν εν αγαθή πίστει, μετ' αφιλοκερδείας, συμπνοίας και συνέσεως. Η κοινή αύτη υποχρέωσις είναι η πρωτίστη των ιδικών μας υποχρεώσεων, και αν ο Θεός μεθ' ημών, η πατρίς θα σωθή.

Μετά την εις την Ελλάδα άφιξίν μου, διαφυλάττομαι να κάμω τη Υμετέρα Εξοχότητι γνωστοποιήσεις υψίστου συμφέροντος, συνοψιζούσας το μέλλον, και, κατά τας ελπίδας μου, την σωτηρίαν της ημετέρας πατρίδος.»

Αι επιστολαί αύται, της εθνοσυνελεύσεως διαλυθείσης ήδη, μετά χαράς ανεγνώσθησαν εν τη Βουλή και προυξένησαν μεγίστην παρηγορίαν και διεβεβαίωσαν περί της προσεχούς αφίξεως του Κυβερνήτου, περί του οποίου τινές διέδιδον ότι δεν απεδέξατο την υψηλήν της πατρίδος πρόσκλησιν. Εκ της πρώτης μάλιστα επιστολής μανθάνομεν ότι το εκ της πωλήσεως των επίπλων αυτού ποσόν εις 2,000 λιρών αγγλικών ανερχόμενον απέστειλε προς τον εν Κερκύρα διαμένοντα αδελφόν Βιάρον όπως εγχειρίση αυτάς τη προσωρινή κυβερνήσει και ότι έγγραψε προς τους εν τω εξωτερικώ (Μόσχαν, Οδησσόν, Λιβόρνον, Τεργέστην και Βενετίαν) Έλληνας, οίτινες έπεμψαν εις Ελλάδα περί τας 100,000 φράγκων, όπως επαρκέσωσιν εις τας πρώτας

ανάγκας της πατρίδος, την *αντικυβερνητικήν επιτροπήν* της οποίας διαβεβαίωσεν ότι προσεχώς αι ευεργέτιδες δυνάμεις θα εφρόντιζον περί του δανείου.

Προς τούτοις, ο Καποδίστριας εν Λονδίνω διαμένων τη 31 Αυγούστου 1827 απηύθυνε προς τα τρία ανακτοβούλια των την σύμβασιν της 24]6 Ιουλίου υπογραψασών δυνάμεων το επόμενον Υπόμνημα δι' ού εξαιτείται χρηματικής βοήθειας, όπως δυνηθή να ενεργήση τα προς διευθέτησιν των της Ελλάδος. Το Υπόμνημα τούτο έχει ὡδε:

«Η εν Λονδίνω συνθήκη της 6 Ιουλίου αναγγέλλει ότι η χύσις του αίματος και τα δυστυχήματα ὅσα ἀπὸ τοῦ 1821 ερημούσι τα πρὸς Ανατολάς, και βάλλουσιν εἰς κίνδυνον τα μέγιστα συμφέροντα, θα παύσωσι, και επομένως δεν θα διαταραχθῇ εκ τούτων η εἰρήνη, την οποίαν η Ευρώπη απολαύει διότι πρὸς τον σκοπὸν τούτον αι δυνάμεις της Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας προσφέρουσι διὰ της μεσιτείας και εγγυήσεώς των, πρὸς μεν τον Σουλτάνον ἔντιμον με την Ελλάδα εἰρηνοποιήσιν, πρὸς δε τους Ἕλληνας τον τρόπον του ν' απαλλαγώσιν ἀπὸ την ολεθρίαν ἀπομόνωσίν των, να βελτιώσωσι την ἐνεστώσαν κατάστασίν των και τέλος να ἐλπίσωσιν ευτυχέστερον μέλλον. Ἀλλὰ τα μυστικοσυμβούλια αὐτῶν, μελετώντα τας περιστάσεις ὅσαι δύνανται να βραδύνωσιν ἢ να ἐπενέγκωσι δυσνίκητα ἐμπόδια εἰς την κατορθώσιν της σωτηριώδους ὅλα θέσεώς των, και ζητούντα να προλάβωσιν ἢ να υπερνικήσωσιν ὅλα ταναντία, θα καταπεισθῶσιν ὅτι δεν

θα φθάσῃ τον σκοπόν των δυνάμεων ευτυχώς πως, εἰμὴ μόνον ἀπαλλάττοντα την Ελλάδα ὅσον τάχιον ἀπὸ την ἀθλιωτάτην και ἀξιοθρήνητον κατάστασιν, εἰς την οποίαν ἐφθασεν ἐξ αἰτίας του οκταετοῦς ἐξολοθρευτικοῦ πολέμου και των ἐξ αὐτοῦ συμφορῶν.

Εν υποθέσει ὅτι οἱ Τούρκοι ἀποδέχονται ἢ ἀπορρίπτουσι την μεσιτείαν των Δυνάμεων, θα ἐξετάσωμεν ἐν συντόμῳ με ποῖον τρόπον αἱ Δυνάμεις αὗται θα κατορθώσωσιν, ὥστε να πληρωθῶσιν αἱ εὐχαὶ των και αἱ εὐχαὶ της Ευρώπης και της ἀνθρωπότητος. Εν υποθέσει ὅτι οἱ Τούρκοι και οἱ Ἕλληνες ἀποδέχονται την συνθήκην της 6 Ιουλίου, ὅτε ἤρχισαν αἱ πραγματικά διαπραγματεύσεις μεταξύ αὐτῶν, και τέλος ἐγένετο σύμβασις διὰ της μεσιτείας και ὑπὸ την ἐγγύησιν των τριῶν Δυνάμεων. Εἰς την παρούσαν κατάστασιν της Ελλάδος, και καθ' ἣν θα εὐρεθῇ αὕτη ἀφ' οὗ παύσωσιν αἱ ἐχθροπραξίαι, ποῖαν ἠθικὴν ἢ υλικὴν ἐγγύησιν θα δυνηθῇ να προσενέγκῃ ἀμοιβαίως εἰς τας Δυνάμεις η Κυβέρνησίς της, και πῶς θα τολμήσῃ να τας βεβαιώσῃ ὅτι θα εκπληρώσῃ τα ὑπεσχημένα; Καὶ ἀν θα ὑποσχεθῇ με τον ἐπισημότερον τρόπον κατὰ τούτο, ποῖους τρόπους ἔχει εἰς την διάθεσίν της, ὥστε να δυνηθῇ να τα εκπληρώσῃ; Προ τριῶν οἱ Ἕλληνες δὲν ὑπάρχουσιν, οὐδέ πολεμοῦσιν, εἰμὴ διὰ των βοηθημάτων, τα ὁποῖα χρεωστουσίεν εἰς την ἐλεημοσύνην των Χριστιανῶν της Ευρώπης. Αἱ γαίαι των εἰς τε την Πελοπόννησον και εἰς την Ἀνατολικὴν και Δυτικὴν Ελλάδα εἶναι ἀγεώργητοι,

αφ' ότου οι Τούρκοι φέρουσιν εκεί την ερήμωσιν και τον θάνατον διότι οι γεωργοί φέρουσι τα όπλα, και αι οικογένειά των ή ηχημαλωτίσθησαν ή διεσκορπίσθησαν εις τας νήσους, ή κατέφυγον εις βράχους απροσίτους. Αι κώμαι, τα χωρία και αι πόλεις της Ελλάδος κατεστράφησαν και κατήντησαν ερείπια και ερημιαί· άλλο δεν έμεινεν εις τους κατοίκους της, ειμή ο αρχαίος χαρακτήρ αυτών, και η ομόφωνος και αμετάθετος απόφασίς των, να μη υποκύψωσιν εις τον ζυγόν του Τούρκου ή άλλου τινός ξένου. Αλλ' οι ούτως ευγενώς διατεθειμένοι Έλληνες, λαός και αρχηγοί, εξ αιτίας του πολέμου, και των εξ αυτού δεινών και της αναρχίας δεν θέλουσι να κατασταθή Κυβέρνησις ισχυρά, και δυναμένη να διομολόγηση και να εκπληρώση τα διωμολογημένα σύμφωνα με την συνθήκην της 6 Ιουλίου, και την απόφασιν των μεσιτευουσών Δυνάμεων. Και από ποίαν εντόπιον πηγήν ηθικήν ή χρηματικήν οποιαδήποτε Κυβέρνησις θα εξαρτύση εις την Ελλάδα σήμερον την επιρροήν της, την υπόληψίν της, την εξουσίαν της, και τους τρόπους να ενεργήση τα χρέη της; Είναι το αυτό ή ως αν ήθελε να μη γνωρίση τις την φύσιν των ανθρώπων, ή να κρίνη προκατειλημμένως και αδίκως περί του φονικού πολέμου των Ελλήνων, αν θελήση να τους ονειδίση διά την εξ αυτών αθλίαν κατάστασίν των; ή να βάλη βάσιν εις εγγύησίν τινα συνισταμένην εις πράξιν υπογεγραμμένην από την Κυβέρνησίν του, Κυβέρνησιν πολιορκουμένην από παντοίας επειγούσας ανάγκας, και κατακυριευμένην

από την αυτογνώμονα θέλησιν παληκαρίων, των οποίων η κακομοιρία αποτελεί την δύναμιν, και των οποίων η απελπισία δικαιώνει πολλάκις τας καταχρήσεις. Και όμως ποίαν εγγύησιν ηδύναντο αι δυνάμεις να λάβωσιν από την Ελλάδα διά να εγγυηθώσιν ωσαύτως εκ μέρους των εις τους Τούρκους, ότι οι Έλληνες θα εκτελέσωσι τας αποφάσεις, τας οποίας θα κάμωσι μεσολαβούσαι; Άλλον τρόπον δεν έχουσι προς τούτο, ειμή να καταλάβωσι στρατιωτικώς ωχυρουμένας τινάς θέσεις, ή κανέν φρούριον, ή καμμίαν νήσον. Αλλά τούτο δεν συμβιβάζεται με την συνθήκην της 6 Ιουλίου και με τον ειρηνοποιόν σκοπόν των. Οι αυτοί στοχασμοί γίνονται εναργέστεροι εν υποθέσει ότι η Πύλη θ' απορρίψη την μεσιτείαν των.

«Είμεθα πεπεισμένοι ότι οι Έλληνες θα προθυμηθώσι να συναινέσωσιν εις την ειρηνένην συνθήκην, έχοντες εντελή εμπιστοσύνην εις τους χριστιανικούς και καλοκάγαθους σκοπούς των συμμάχων Δυνάμεων.

«Αλλά εις την παρούσαν κατάστασιν των όλως γυμνοί και άποροι όντες θα παρέβαινον το πρώτον και ιερώτερον χρέος των, αν δεν εξήτουν από τους βασιλείς βοήθειάν τινα, διά ν' αποφύγωσι τους απείρους κινδύνους, εις τους οποίους τους ρίπτουσιν αφ' ενός η παντελής έλλειψις τροφών, και αφ' ετέρου αι προσπάθειαι των Τούρκων να κατακτήσωσι την Πελοπόννησον, εν ώ χωρίς της ετοιμού βοηθείας των Δυνάμεων θ' απολεσθώσιν ήδη, ότε αύται απεφάσισαν να τους σώσωσιν. Είναι δε πιθανόν να τους φυλάξη

και τώρα η θεία Πρόνοια θαυματουργούσα· πλην αυτοί
θα εξακολουθήσωσι παλαίοντες εναντίον τριών εχθρών
επίσης φοβερών, της παμπτωχείας, της αναρχίας και των
Τούρκων, αλλ' όχι βέβαια μη προξενούντες λίαν δεινά
και κινδυνώδη αποτελέσματα τόσοι δι' εαυτούς, όσον και
διά την διατήρησιν της ειρήνης εις τον Βόσπορον. Και
αν δε οι συμμαχικοί στόλοι εμποδίσωσι τον Ιμπραχίμ να
λάβη νέας δυνάμεις από την Αίγυπτον, τάχα δεν είναι
φόβος μη λάβη από την Ήπειρον και την Αλβανίαν
βοήθειαν στρατευμάτων, διά ν' εξακολουθήση ακμαίως
τον πόλεμον, και να καταθραύση τα λείψανα των λαών,
των καταφυγόντων υπό τα τείχη του Ναυπλίου και δύο
άλλων φρουρίων, και τότε να παραδοθώσιν εις αυτόν αι
πεινώσαι φρουραί παραδίδουσαι τα φρούρια αυτά; Εν
υποθέσει τέλος ότι, ο Ιμπραχίμ θα βιασθή να σταθή ή και
να φύγη από την Πελοπόννησον, τάχα τα φρούρια όσα
μένουσιν εις την εξουσίαν των Τούρκων είναι δυνατόν
να παραδοθώσιν επί συνθήκη εις την Κυβέρνησιν, μη
δυναμένην να τους υποχρεώση εις τούτο, και ως εκ
των προτέρων μη έχουσαν καμμίαν υπόληψιν εις τους
πλουσίους και δυνατούς των Τούρκων, οίτινες είναι τα
νεύρα των φρουρών των; μενόντων άρα φρουρίων εν τη
Πελοποννήσω εις την εξουσίαν των Τούρκων, δύνανται
ποτε να ελπίσωσιν αι Δυνάμεις να εκτελεσθή διά μέσου
διαπραγματεύσεων το β' άρθρον της συνθήκης, το ορίζον
παντελή διαχωρισμόν των δύο εθνών προς αποφυγήν νέων

μεταξύ αυτών συγκρούσεων;

«Αν αφ' ετέρου οι Τούρκοι ισχυρογνωμόντες εξακολουθήσωσι τον κατά των Ελλήνων πόλεμον, και αν νέαι καταστροφαί εφελκύσωσι την συμπάθειαν της Ευρώπης επί τους Έλληνας, δεν θα αναγκασθώσιν αι Δυνάμεις να παραδεχθώσι δραστηριώτερα μέτρα, τα οποία θα αποτελέσωσιν ό,τι αύται επιθυμούσι να αποφύγωσιν, ό εστι τον πόλεμον;

«Αλλ' αι Δυνάμεις δεν έχουσι να φοβηθώσι τοιούτον τι, αν προμηθεύσωσιν ολίγα βοηθήματα εις τους Έλληνας, ώστε να δυνηθώσιν ούτοι να συστήσωσι κυβέρνησιν, δυναμένην να ενεργή σταθερώς και προς ένα σκοπόν αμετάτρεπτον τα τε στρατιωτικά και ιδιωτικά χρέη της, ήτις, αφ' ού ανακαλύψη εις το έθνος τους κεκρυμμένους πόρους του, να τω χορηγήση τους τρόπους του να επαρκέση εντός ολίγου εις εαυτό, και να εκπληρώση εντίμως ό,τι αν ήθελεν υποσχεθή η Κυβέρνησίς του, καίτοι εξακολουθούσα τον κατά των Τούρκων πόλεμον.

«Αφ' όλα τα εκβιαστικά μέτρα, όσα απαιτούνται να εκπληρωθεί η συνθήκη της 6 Ιουλίου, το να δώσωσιν εις τους Έλληνας διά τινων βοηθημάτων την δύναμιν να την εκτελέσωσι, θα ήτο το μόνον όπερ συνάδει παντελώς με το πνεύμα και με τον σκοπόν της. Τούτο μόνον θα καταπείση τον Σουλτάνον ότι αι σύμμαχοι Δυνάμεις θέλουσιν αφεύκτως την ειρήνην της Ανατολής διά της σωτηρίας των Ελλήνων. Τούτο μόνον δύναται να βιάση τους

Τούρκους να συναινέσωσιν εις ὅ,τι θέλουσιν αι Δυνάμεις, και επομένως να μη χρειασθῶσιν αὐται ἄλλα μέτρα, τα οποία δύνανται να κινήσωσιν εις αμέσους εχθροπραξίας την Αγγλίαν, Γαλλίαν, Ρωσίαν και Τουρκίαν.

«Τούτου δοθέντος, τα Μυστικοσυμβούλια των συμμάχων θα ἔκρινον εύλογον να δηλοποιήσωσιν εις την Πύλην ὅτι αι Δυνάμεις σέβονται τας αποφάσεις της, και δεν θέλουναι να την βιάσει να τας μεταβάλει· πλην διά τους αυτούς λόγους δεν μεταβάλλουσα και αὐται τας ιδικάς των, και επομένως θα εκπληρώσωσι τα της συνθήκης πιστῶς, διατηρούσαι φιλικὰς σχέσεις με τους Ἕλληνας. Αν δε τούτο θεωρηθῇ ἀπό την Πύλην ὡς εχθροπραξία, αὕτη δύναται να κηρύξη τον πόλεμον εις τας μεσολαβούσας Δυνάμεις και τότε θα λάβωσι και αὐται αμυντικά μέτρα υπέρ εαυτῶν· ἀλλ' εἶναι δυνατόν να υποτεθῇ ὅτι ετυφλώθη τόσον, ὥστε να κηρύξη τῷ ὄντι πόλεμον κατὰ της Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας, και οὕτω να εκθέσῃ την μητρόπολιν της εις το να πάθῃ ὑπὸ της πείνης ἐντὸς ολίγου και ἴσως να προκαλέσῃ την πτώσιν της αυτοκρατορίας; τι ἄρα μέλλει να πράξῃ; ἢ θα φυλάξῃ σιωπὴν, ἢ θ' ἀποκάμῃ απαιτούσα να παύσωσιν αι τοιαῦται σχέσεις, και τούτο θα συντελέσῃ ἐπὶ πλέον να διατηρηθῇ η εἰρήνη εις τον Βόσπορον· ο δε χρόνος θα δώσῃ τέλος εις τα της συνθήκης και ἴσως θα δώσῃ τέλος αναγκάζων και ὅλας τας Δυνάμεις της Ευρώπης να συναινέσωσιν εκουσίως εις αὐτήν.

«Ἀλλὰ χορηγούσαι εις τους Ἕλληνας τ' απαιτούμενα

βοηθήματα αι Δυνάμεις δεν λαμβάνουσι τάχα πραγματικῶς μέρος ενεργόν εις τας μεταξύ Τούρκων και Ελλήνων εχθροπραξίας, αντιβαίνουσαι εις την συνθήκην, και δεν εκτρέπονται από τον οποίον εχάραξαν εις εαυτάς όρον, επ' ελπίδι να υποχρεώσωσι τους Τούρκους να δεχθώσι την μεσιτείαν των; Η παρουσία εις το Αρχιπέλαγος των συμμαχικών στόλων, και η εκ τούτων συνάφεια και αι σχέσεις των Δυνάμεων με τους Έλληνας απαντώσιν εις αυτάς τας ενστάσεις, και μάλιστα φαίνεται ότι νομιμοποιούσιν εις τα όμματα των Τούρκων την οποίαν οι Έλληνες επικαλούνται βοήθειαν. Πλην και διατί αι Δυνάμεις δεν δηλοποιούσιν εις τους Τούρκους, ότι θέλουσι να επιτύχωσι τον σκοπόν, θέλουσι σταθερώς και αμεταθέτως τα προς τον σκοπόν αυτόν φέροντα, και ότι επομένως εχορήγησαν βοηθήματα εις τους Έλληνας, είτε διά να τους βάλωσιν εις θέσιν να εκπληρώσωσι προς την Πύλην αυτήν (αν δεχθή την μεσιτείαν) ό,τι αν υποσχεθώσι δυνάμει της συνθήκης, είτε διά να τους προμηθεύσωσι τους τρόπους του να υπάρξωσι και υπερασπίσωσιν εαυτούς εις περίπτωσιν, καθ' ήν η Πύλη τυφλώπτουσα ως προς τα διά της συμφέροντα, ήθελεν απωθήσει την οποίαν αι Δυνάμεις τη ορέγουσι χείρα βοηθείας;

«Η αλήθεια, αν και λυπηρά, πλήττει όλας τας διανοίας, και οι Τούρκοι αυτοί, τέλος πάντων, θα την γνωρίσωσιν, ώστε, αν ήναι τρόπος να τους βιάσει να υποχωρήσωσιν εις την ανάγκην χωρίς πολέμου, άλλος τρόπος δεν φαίνεται

ειμή μόνος ο παρ' ημών προβαλλόμενος· ούτως αι σύμμαχοι Δυνάμεις με ένα μόνον λόγον και διά τινος βοηθείας, ήτις θα τας επιβάλη θυσίας ακαριαίας και μη ανάλογους με τους οποίους θα προκαταλάβη κινδύνους, θ' αποσκεδάσωσι τους φόβους του πολέμου εις τον Βόσπορον, και θα σώσωσι την Ελλάδα. Εξηγούμεν τον στοχασμόν μας. Τραπεζίται αξιосέβαστοι είναι έτοιμοι να συμφωνήσωσι με την Ελλάδα δάνειον ενός εκατομμυρίου λιρών στερλινών προς ογδοήντα ή ογδοήντα πέντε καθ' εκατόν και με τόκον προς πέντε καθ' εκατόν· όμως απαιτούσι την εγγύησιν της Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας διά τα επιμερίσματα του αυτού δανείου. Αν λοιπόν αι Δυνάμεις δώσωσι την εγγύησίν των, θα υποχρεωθώσι να πληρώσωσιν είκοσι χιλιάδας λίρας κατ' έτος εκάστη, και εκτός των τόκων χρεώλυτρον προς έν καθ' εκατόν, και η δόσις αυτή δεν θ' απαιτήται εις χρήματα, διότι οι Τραπεζίται δανεισταί υπόσχονται να την πληρώνωσιν αυτοί, λαμβάνοντες αναγραφάς ισαξίας επί του μεγάλου βιβλίου του Δημοσίου χρέους εκάστης κυβερνήσεως. Το δ' εκ τούτου κεφάλαιον εις την διάθεσιν της Ελλάδος τιθέμενον, αφ' ενός μεν θα χρησιμεύση εις εξόφλησιν των δύο δανείων του Λονδίνου, αφ' ετέρου δε θα χορηγήση εις την Ελληνικήν Κυβέρνησιν τα μέσα να διευθετήση τα προς άμυναν της Ελλάδος, και να βάλη εις ενέργειαν τους πόρους της.

«Η δε διάρκεια της εγγυήσεως αυτών θα είναι πραγματικώς ολιγοετής· διότι δεν θα επεκταθή ειμή άχρι

της ημέρας εκείνης, καθ' ἣν η Ἑλλάς απολαύουσα πάλιν δημοσίας πίστεως και χρήσιμα τα σημαντικά πλούτη των γαιών της κατασταίνουσα, θα εύρη ευκόλως τους τρόπους να συμφωνήση υπό την ιδίαν της εγγύησιν νέον δάνειον, ὅτε και θα εκπληρώσῃ τας υποχρεώσεις της προς τας Δυνάμεις. Αν ὅμως προτιμήσωσιν αὐται να δανείσωσιν αμέσως εἰς τους Ἕλληνας ποσότητά τινα, ἀπαξ πληρωτέαν, και να λάβωσιν ευλογοφανή τόκον και εγγύησιν ὁποῖαν εγκρίνουνσι, τότε η ποσότης αὕτη, διὰ να ἐπαρκέσῃ εἰς τας σημερινάς ανάγκας και εἰς τους ανωτέρω ἐκτεθειμένους σκοπούς, δεν πρέπει να εἶναι ὀλιγωτέρα των εννεακοσίων χιλιάδων λιρών στερλινών, τριακοσίων δηλαδή χιλιάδων δι' ἐκάστην δύναμιν. Αν τέλος πάντων αι Δυνάμεις δεν δέχονται οὔτε το ἓν οὔτε το ἄλλο, πάλιν ευεργετοῦσι την Ἑλλάδα μεγάλως, αν παραδεχθῶσιν ἀπὸ της σήμερον την ἀνάγκην και το κατεπείγον βοηθείας τινός χορηγηθησομένης εἰς αὐτήν, και θελήσωσι να δηλοποιήσωσιν εἰς το πρωτόκολλον των συνδιαλέξεων των εν Λονδίνῳ πληρεξουσίων των ὅτι, ἀφ' οὐ δεχθῶσιν οι Ἕλληνες την συνθήκην της 6 Ιουλίου, τους δανείζουσιν ὁμοῦ και αι τρεῖς την ποσότητα.. ἢ προσφέρουσιν εἰς την Κυβέρνησίν των το υποστήριγμα της ιδίας αὐτῶν πίστεως διὰ να τους βάλωσιν εἰς θέσιν να συμφωνήσωσι νέον δάνειον. Η δηλοποίησίς των θα μένη προς ὥρας μυστική γενομένη δε προς το ενδεχόμενον δεν θα βάλῃ εἰς κίνδυνον ουδενός τα συμφέροντα, και η ελληνική

κυβέρνησις θα την μεταχειρισθή εἰς τινὰς τραπεζίτας τιμίους καὶ διακριτικούς, νὰ λάβῃ παρ' αὐτῶν ἄμεσα βοηθήματα, τὰ ὁποῖα ἤδη ἠθέλον συντελέσει οὐσιωδῶς εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν Ἑλλήνων. Τούτων μὴ γενομένων, ἄλλο δὲν μένει εἰς αὐτοὺς εἰμὴ νὰ επικαλεσθῶσι τὴν Θεῖαν πρόνοιαν, καὶ ν' ἀφεθῶσιν εἰς τὴν τύχην τῶν· ἀλλὰ τότε δὲν θα βαρύνῃ ἐπ' αὐτοὺς οὐδεμία εὐθύνη συνεπείας τῆς παντελοῦς στέρησεως καὶ ἀπελπισίας τῶν. Αποφεύγομεν τοὺς λόγους, δι' ὧν θα ἀπεδεικνύομεν πόσον θα ὠφέλει, ἀν ἐδίδετο σήμερον βοήθεια τις εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ μόνον λέγομεν ὅτι θα προελάμβανε μεγαλειτέρας θυσίας τόσον εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν οὗτοι δεχθέντες μεσιτείαν, δὲν θα εὐρίσκοντο εἰς κατάστασιν νὰ εκπληρώσωσιν ὅ,τι υποσχεθῶσιν, ὅσον εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν αἱ Δυνάμεις θα ἠναγκάζοντο νὰ καταφύγωσιν εἰς ἄμεσα ἐκβιαστικά μέτρα ὥστε νὰ υποχρεώσωσι τὴν Πύλῃν νὰ δεχθῇ τὴν μεσιτείαν. Αποφεύγομεν τέλος ν' ἀναπτύξωμεν ὅλας τὰς ὠφελείας, ὅσαι θα πηγᾶσιν μετ' ὀλίγον ἀπὸ τὴν τοιαύτην βοήθειαν, καὶ μόνον λέγομεν ὅτι αὕτη θα ἐπενέγκει τὰς ἐκ τῆς συνθήκης τῆς 6 Ιουλίου ἐμπορικὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν μεγάλων Δυνάμεων καὶ τῆς Ἑλλάδος.»

Μετά ταῦτα δὲ μεταβάς ἐκ Λονδίνου εἰς Βρυξέλλας ἐκείθεν εἰς Παρισίους τῇ 20 Σεπτεμβρίου 1827 ἀπηύθυνε πρὸς τὰ μυστικοσυμβούλια τῶν τριῶν Δυνάμεων τὴν ἐπομένην διακοίνωσιν:

«Αἱ Αὐλαὶ τῆς Μεγάλῃς Βρεττανίας, τῆς Γαλλίας καὶ

της Ρωσίας, την μεσιτείαν των προσφέρουσαι εις τους Τούρκους τους Έλληνας, κατά την συνθήκην της 6 Ιουλίου, επρότειναν και άμεσον ανακωχήν όπλων. Και οι μεν Έλληνες εδέχθησαν την μεσιτείαν, ειπόντες ότι ήσαν έτοιμοι να συμφωνήσωσι μετά των Τούρκων περί της ανακωχής αυτής. Η δε Πύλη απέρριψε τας προτάσεις των αντιπροσώπων των μεσιτευσουσών αυλών, ο Αιγυπτιακός στόλος συγκείμενος από ογδοήντα τέσσαρα πλοία, εξ ών τα σαράντα Αυστριακά, έφθασε την 28 Αυγούστου, εις Νεόκαστρον. Αι σύμμαχοι αυλαί προνοούσαι, εφρόντισαν από τον Ιούνιον να εμποδίσωσι διά φιλικών εισηγήσεων τον Αιγυπτιακόν στόλον εις τον λιμένα της Αλεξανδρείας· αλλ' ο στόλος αυτός απέπλευσε, και χιλιάδες Αράβων υπάγουσι να συντελέσωσι της Πελοποννήσου τον όλεθρον, καθ' όν καιρόν οι συμμαχικοί στόλοι έλαβον διαταγάς να περιπλέωσιν ηνωμένοι τα παράλια της Ελλάδος, διά να τον προλάβωσι. Το Διβάνιον έχει υπ' όψιν την συνθήκην και την ομόφωνον δηλοποίησιν των αντιπροσώπων Μεγάλης Βρεττανίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας. Όθεν ειξεύρει ότι και ο περίπλους των ειρημένων στόλων ηδύνατο να βιάση την Πύλην, ηθικώς τε και φυσικώς, να δεχθή την μεσιτείαν των, και ήδη γαυριά ότι υπεξέφυγε πάσαν βίαν διά της επιμονής, και μάλιστα διά της αυθαιρεσίας, δι' ής ο Σατράπης της Αιγύπτου ηδυνήθη να ματαιώση τα κινήματα των πρακτόρων της τριπλής συμμαχίας. Πώς λοιπόν να υποθέσωμεν ότι εις το εξής η Πύλη, υπείκουσα

εις τας συμβουλὰς των Δυνάμεων, θα κλίνη τον αυχένα; Τούτου μη διδομένου, πώς θα δυνηθώσι να ανθέξωσιν οι Πελοποννήσιοι Ἕλληνες; Αν δε κατ' αυτήν την ώραν υποκύπτωσι, πώς είναι δυνατόν να ελπίσωσιν αι Δυνάμεις να φθάσωσι τον σκοπόν της συνθήκης των, φυλλάττουσαι την ειρήνην, ή τουλάχιστον μη λαμβάνουσαι μέτρα, άτινα ως εκ των περιστάσεων ήθελον προκαλέσει τον πόλεμον, τον οποίον θέλουσι ν' αποφύγωσι; Δεν ανήκει εις ημάς να συζητήσωμεν αυτά τα βαρέα ζητήματα, ειμή κατά μόνην την έποψιν, ήν κατεδείξαμεν εις το υπόμνημα της 31 Αυγούστου.

Και δυνάμεθα να βεβαιώσωμεν ότι, καίτοι έλαβεν ο Ιμπραχίμ νέας δυνάμεις αξιολόγους, δύναται ακόμη και η Πελοπόννησος να σωθή και η Πύλη να βιασθή βραδύτερον να δεχθή την μεσιτείαν των Δυνάμεων χωρίς πόλεμον, αν αύται χορηγήσωσιν από της σήμερον εις τους Ἕλληνας τα ζητηθέντα χρηματικά βοηθήματα. Λέγομεν δ' από της σήμερον, διότι το παν συνίσταται εις τον αρμόδιον καιρόν· και τούτο αποδεικνύεται εναργώς από την άφιξιν των Αιγυπτίων εις τα Μεθοκόρωνα, οίτινες δεν θα ήρχοντο, αν οι στόλοι της Αγγλίας και της Γαλλίας ήρχιζον να περιπλέωσι διά να τους εμποδίσωσιν, άμ' αφ' ού η Πύλη διεδήλωσεν επισήμως ότι δεν εδέχετο ποτέ μεσιτείαν ξένων εις τα της Ελλάδος· ότε και ο Μεχμεταλής φειδόμενος της απαιτουμένης διά την εκστρατείαν ταύτην δαπάνης, δεν θα επέτρεπε να εκπλεύση ο στόλος του από τον

λιμένα της Αλεξανδρείας, και τα Αυστριακά πλοία δεν θα προσεφέροντο ευκόλως εις την υπηρεσίαν του υπό ναύλον. Ὅθεν αι σύμμαχοι Δυνάμεις, εφαρμόζουσαι την παρατήρησιν ταύτην εις τας παρούσας περιστάσεις, θα καταπεισθώσιν ότι δεν είναι δυνατόν να εκπληρωθῇ η συνθήκη εν ειρήνῃ, ἔκτος αν παραιτήσωσι την τύχην της Ελλάδος εις το επί τοσούτον αβέβαιον και κινδυνώδες του χρόνου, καθόσον οι Ἕλληνες δεν υπάρχουναι την σήμερον, εἰμὴ διὰ των ολίγων βοηθημάτων, τα οποία τους ἔστειλαν, μετὰ την πτώσιν των Αθηνών, οι εις τα ξένα ομογενεῖς των, και καθ' ὅσον τα μένοντα εισέτι φρούρια εἰν' εφωδιασμένα μόλις δι' ολίγας ημέρας. Αφ' οὐ δε οι Ἀραβες θερίσωσι τα γεννήματα των Ελλήνων, τότε ποία ἐλπίς μένει να πολεμήσῃ προς τόσον ανωτέρας δυνάμεις και να νικήσῃ αὐτός ο κακόμοιρος λαός; ἀλλὰ και αν, ως διὰ θαύματος, σωθῇ, διατηρούμενος υπό τα τείχη του Ναυπλίου, της Μονεμβασίας και της Κορίνθου, ο τόπος πάλιν θα κατερημωθῇ και θα μείνῃ διὰ πολὺν καιρὸν ἄφορος. Και ὁμως ἀπὸ μόνῃν αὐτοῦ του τόπου την ὑπαρξιν εξαρτάται το πλήρωμα των συντηρητικῶν σκοπῶν, οἵτινες χαρακτηρίζουσι την γενομένην διὰ της συνθήκης της 6 Ιουλίου συμμαχίαν.

Αν μας ἐρωτήσωσι πῶς εις την παρούσαν κρίσιν των πραγμάτων τα ζητούμενα υπέρ της Ελλάδος δύνανται να την προμηθεύσωσι τους τρόπους, να ἐξέλθῃ νικητρία ἀπὸ το στάδιον του πολέμου; ἀποκρινόμεθα ὅτι, ἀφ' οὐ

μεταχειρισθώμεν μέρος αυτών των βοηθημάτων εις το να συλλέξωμεν λόχους τινάς αγαθών Ελβετών, διά να την βοηθήσωσι με τους βραχίονάς των και με την τάξιν των, βοηθουμένη άλλως τε από τους συμμαχικούς στόλους ως εμποδίζοντας την συγκοινωνίαν του Ιμπραχίμ με την Αίγυπτον, η Ελλάς, όχι μόνον θα αντιτάξη αντίστασιν ισχυράν εις τα στρατεύματά του, αλλά και θα τα βιάση να ρίψωσι κάτω τα όπλα. Η δε συλλογή των Ελβετών θα εκτελεσθή ευκόλως και αμέσως, αν αι μεσιτεύουσαι Δυνάμεις υποστηρίξωσιν εμπιστευτικώς διά της επιρροής των τας περί τούτου ενεργείας της Ελληνικής Κυβερνήσεως εις την Ελβετίαν. Τελεστώντες επικαλούμεθα και αύθις τας μεσολαβούσας Δυνάμεις να λάβωσιν εις σκέψιν τας παρατηρήσεις όσας εκτίθεμεν είς τε το υπόμνημα και εις ταύτην την διακοίνωσίν μας. Παρακαλούμεν δε να τας δεχθώσιν ευμενώς διά τε το συμφέρον του δυστυχούς Ελληνικού Έθνους και διά την διατήρησιν της ειρήνης».

Μετά το εκ Λονδίνου υπόμνημα και την εκ Παρισίων διακοίνωσιν ο φιλόπατρις Καποδίστριας εις την ανάγκην της εξευρέσεως δανείου αποβλέπων, τη 1η Οκτωβρίου απηύθυνε τήν δε την διακοίνωσιν προς τα ανακτοβούλια των τριών ευεργετίδων δυνάμεων:

«Η Ελλάς ήδη τεθειμένη, καθ' ό δεχθείσα την συνθήκην της 6 Ιουλίου, υπό την σκέπην της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας, ελπίζει να απολαύση εντός ολίγου τας εκ της συνθήκης αυτής παρεπομένας σχέσεις με τας ειρημέναις

Δυνάμεις· αλλά πιεζομένη από τας ανάγκας, τας οποίας οφείλει να θεραπεύση όσον τάχος, καθυποβάλλει από τούδε τας ευχάς εις τα τρία μυστικοσυμβούλια αυτών, θαρρούσα ότι αι Δυνάμεις εν τη ευμενεία των θα μεριμνήσωσι να τας εκπληρώσωσι. Μη θέλουσα, μηδέ δυναμένη πλέον να προσδράμη εις τας φιλελληνικάς εταιρίας, αίτινες προ έξ ετών συνεστήθησαν εις την Ευρώπην και την εβοήθησαν, θα παραδεχθή ως αρχήν και κανόνα της πολιτείας της απaráτρεπτον τα να εντείνη όλας τας προσπάθειάς της, διά να εξασφαλίση εις εαυτήν μόνας τας βοηθείας των τριών μεσιτευουσών Δυνάμεων, και όλων των άλλων, όσαι θελήσωσιν εφεξής να γίνωσιν ωσαύτως μεσίτριαι και να φανή αξία των επικουριών των. Απ' αυτήν την αρχήν η Ελλάς ορμωμένη, ελπίζει να λάβη από σήμερα την συνδρομήν των τριών Δυνάμεων, αν η Ελληνική Κυβέρνησις θελήση να διαπραγματευθεί προς τους Ελβετούς στρατιωτικήν τινα σύμβασιν. Την δε σημερινήν συνδρομήν των δύνανται να ενεργήσωσιν οι πράκτορες αυτών, εμπιστευτικώς εξηγούμενοι προς τους σχετικούς των, εις τας συναναστροφάς περί ως ειρημένης συμβάσεως· αρκεί δε να έχωσιν άδειαν να φανερώσωσιν ότι οι Βασιλείς των ευχαρίστως θ' ακούσωσιν ότι οι Ελβετοί προσφέρουσιν όλας τας ευκολίας εις τα της συμβάσεως, και μάλιστα θα τους γνωρίσωσι χάριν διά τούτο· ούτω θα ενεργήσωσι δραστηρίως οι φιλέλληνες, θα συμπράξωσι θαρρήσαντες και όσοι δειλοί, και θ' αρθώσιν εκ μέσου

πολλά μικρά εμπόδια τα οποία είναι ενδεχόμενον να παρεμπέσωσι και ν' αντικόψωσιν ή να βραδύνωσι την έκβασιν της συμβάσεως».

Θεωρήσας δε ως ανεπαρκή την ανωτέρω διακοίνωσιν αυθημερόν (1 Οκτωβρίου) πέμπει και την εξής:

«Εν ώ αι Δυνάμεις ασχολούνται αναμφιβόλως να διορίσωσιν αντιπροσώπους των εις την Ελλάδα, ίσως συμφέρει να θεωρηθή τούτο ως προς την σκοπόν αυτών. Εις την ενεστώσαν κατάστασιν των πραγμάτων ο σκοπός των δεν αφορά επί του παρόντος να οργανώσωσι διά των αντιπροσώπων των εμπορικάς σχέσεις, αλλά να λάβωσιν όλα τα μέτρα, διά να θέσωσι την Ελλάδα εις κατάστασιν να τους συστήση επωφελώς διά τε εαυτήν και τας ειρημένας Δυνάμεις. Δεν πρέπει διά τούτο να διορίσωσι προξένους, αλλά να διορίσωσι πολιτικούς πράκτορας, προς ούς θα διαπιστεύσωσιν εις το εξής αύται τους στοχασμούς και τους σκοπούς των. Αν δε τους ονομάζωσιν αντιπρέσβεις ή επιτετραμμένους τας υποθέσεις των, θα πράξωσιν άξια ευχής και θα ωφελήσωσι· διότι οι Έλληνες θα γνωρίσωσι διά των τίτλων αυτών πράκτορας, έχοντας εντολήν να επαγρυπνώσιν εις την εκτέλεσιν της συνθήκης, και προσέτι θα νομίσωσι δυνατόν ν' αντιπροσωπευθώσι και αυτοί παρά τρισί Δυναμέσι παρά τινων ομογενών των, δυναμένων να εκπληρώσωσιν αυτά τα χρέη αξιοπρεπώς με ευχαρίστησιν των αυλών και της ιδίας πατρίδος των. Ο τίτλος του προξένου ίσως εις την αρχήν θα βλάβη ως προς την

υπόληψιν, την οποίαν πρέπει να απολαύωσιν οι ξένοι πράκτορες, οι μέλλοντες να έλθωσιν εις την Ελλάδα· διότι οι Έλληνες έχουσι προ πολλού συνειθισμένους τους τοιούτον τίτλον φέροντας πράκτορας, ό εστι τους προξένους. Διά την αυτήν αιτίαν ο τίτλος αυτός δεν αρκεί ίσως να υποχρεώση τους Έλληνας, όσοι ευρίσκονται εις την αλλοτρίαν ν' αφήσωσι τας υποθέσεις των και να υπάγωσιν εξ ιδίων δαπανώντες εις το Λονδίνον, εις τους Παρισίους και εις την Πετρούπολιν.

Η δε Ελλάς πτωχή ούσα δεν δύναται να πληρώση πράκτορας εις το εξωτερικόν, εν ώ η παρουσία τούτων είναι αναγκαία, διότι τα συμφέροντα του δυστυχούς έθνους, άνευ αυτών δεν θα υπεξαيرهθώσιν από την επιρροήν των ιδιωτών».

Ταύτα δε γράφων ο κυβερνήτης εφρόνει ότι η Ελλάς, ήτο ανάγκη να πέμπη και να δέχεται πρέσβεις, ών το πρακτικόν αποτέλεσμα εγίνωσκεν εκ των προτέρων διπλωματικώτατος αυτός γενόμενος, ως είδομεν εν τοις έμπροσθεν. Διό και εγκαίρως φροντίζων περί τούτου, έγραψε μετ' ολίγον προς τον εν Βουκουρεστίω διαμένοντα Έλληνα έμπορον *Χριστόφορον Σακελλάριον* τάδε:

«Πολλάς μεν έχει σήμερον η Ελλάς ανάγκας, αλλ' έχει ουχ ήττον ανάγκην και ανθρώπων τινών να την αντιπροσωπεύσωσι και να την υπερασπίσωσιν εις το εξωτερικόν και παρά ταις συμμάχοις Αυλαίς. Υμείς, επειδή ο θεός σας εχάρισε πλούτη, δύνασθε να την υπερασπίσητε

εντιμότητα άνευ αντιμισθίας· διά δε της εξόχου υπολήψεως, την οποίαν απολαύετε δικαιοτάτα εις τον εμπορικόν κόσμον, θα δυνηθήτε να διευθετήσητε ωφελίμως τα του χρέους, της δημοσίας πίστεως, όθεν και του προορισμού της Ελλάδος. Και γνωρίζετε ότι άνευ πίστεως δεν υπάρχουν χρήματα, και άνευ πολλών χρημάτων ουδεμία βελτίωσις των πραγμάτων ελπίζεται εις την Ελλάδα, στερηθείσαν ήδη και καταξηρανθείσαν από τον πόλεμον και από την αναρχίαν» .

Φοβούμενος δε μη τυχόν αι Δυνάμεις δεν αποφασίσωσι ταχέως περί της εκδόσεως του αιτουμένου δανείου διά τε του υπομνήματος και των διακοινώσεων αυτού της 1 Οκτωβρίου, έγγραψεν επίσης και ετέραν διακοίνωσιν, ως συμπληρωματικήν τρόπον τινά του υπομνήματος, δι' ής ζητεί πρόχειρόν τι δάνειον διά τας ανάγκας της πατρίδος, εις ήν έσπευδε να κατέλθη· διότι η επί εννέα μήνας βραδύτης του εκλεγέντος κυβερνήτου της Ελλάδος Καποδιστρίου, καθ' ούς περιερχόμενος τας Αυλάς της Ευρώπης εξήτει δάνεια δι' ών κατερχόμενος εις Ελλάδα να δυνηθή να διοικήση καλώς αυτήν, έδωκαν λαβήν εις διαδόσεις ήκιστα αληθείς περί της μη αποδοχής του Καποδιστρίου της κυβερνήσεως της Ελλάδος και περί της μη μελλούσης καθόδου αυτού εις Ελλάδα· αι τοιαύται δε φήμαι διεδίδοντο υπό των φίλα φρονούντων τω Αλεξάνδρω Μαυροκορδάτω, όν εσκεπτοντο πολλοί να εκλέξωσι Κυβερνήτην· διότι δυστυχώς οι χρυσοί

εκείνοι λόγοι οι αποτελούντες το δικαιολογητικόν της του Καποδιστρίου εκλογής ως κυβερνήτου εγράφοντο μεν, δεν ετηρούντο όμως· πολλοί μεταξύ των υπογραψάντων το ψήφισμα εκείνο, ίνα μη είπωμεν πάντες σχεδόν, ταχέως ελησμόνησαν τα ορθότατα αυτών έπη, ελησμόνησαν *ότι η πολιτική επιστήμη απαιτεί πολλήν πείραν και πολλά φώτα, τα οποία φυσικώς οι πλείστοι αυτών εστερούντο, διότι ο βάρβαρος Τούρκος δεν επέτρεψε τοις Έλλησι να αποκτήσωσι, και εγένοντο οι λυσσώδεις του κυβερνήτου αντιπολιτευόμενοι, ούτως ώστε μετά τινας μήνας «ο κατά πράξιν και θεωρίαν Έλλην πολιτικός» εκηρύσσετο αδίκως ανίκανος να κυβερνήση την Ελλάδα. Ουχ ήττον ο καλός καγαθός Καποδίστριας εξηκολούθει την ανά την Ευρώπην, προς όφελος της Ελλάδος, περιοδείαν αυτού, ελπίζων να εξεύρη δάνειόν τι, άνευ του οποίου, ως ενόμιζεν εικότως, δεν ήτο δυνατόν να διοικήση την καθόλου εξηντλημένην χώραν. Εν άπασι δε τοις εκτεθείσιν εγγράφοις του Καποδιστρίου, ως είδον οι αναγνώσται, και εν άπάσαις αυτού ταις προσπαθείαις και εν τη παρά πόδας διακοινώσει, διαλάμπει η άγαν του ανδρός φιλοπατρία:*

«Και αν γίνη δεκτόν από τας τρεις Αυλάς ότι, η Ελλάς έχει κατεπείγουσαν ανάγκην ετοίμης χρηματικής βοηθείας, και κριθή δίκαιον, ίσως και υποχρεωτικόν, να την βοηθήσωσι, πλην ενδέχεται ν' αντιλέξωσιν ότι εις την συνθήκην της 6 Ιουλίου δεν προείδον το πράγμα, και διά τούτο είν' αδύνατον σήμεραν να λάβωσι το νέον

τούτο μέτρον διά το κατεπείγον της ανάγκης άνευ κοινής των μυστικοσυμβουλίων προηγουμένης συνδιασκέψεως. Ενδέχεται ν' αντιλέξωσιν ότι η Ελληνική Κυβέρνησις δεν συνεστήθη εισέτι κατά τας πράξεις της εν Τροιζήνι συνελεύσεως, και δεν γνωρίζουσιν εις ποίας χείρας θα διαπιστεύσωσι την χρηματικήν βοήθειαν. Αλλ' αι Αυλαί δύνανται και τας δύο ταύτας δυσκολίας να υπερπηδήσωσιν, εις το κατεπείγον των περιστάσεων αποβλέπουσαι, δύνανται να διορίσωσιν ευθύς κατά την συνθήκην τους αντιπρέσβεις των, και να τους στείλωσιν την Ελλάδα φέροντας χρήματα, και έχοντας άδειαν να χωρηγώσιν εξ αυτών προσωρινώς εις την Κυβέρνησίν της οσάκις γνωρίσωσι την αναπόδραστον ανάγκην του να την βοηθήσωσιν».

Εκ Λονδίνου, ένθα ουδέν περί του δανείου κατώρθωσεν, αλλά μόνον την υπόσχεσιν του τον Κάνιγγ διαδεξαμένου πρωθυπουργού λόρδου Γκόδεριχ έλαβεν, ο Καποδίστριας μετέβη τη 20 Σεπτεμβρίου 1827, ως είπομεν, εις Βρυξέλλας και εκείθεν εις Παρισίους τη 27 του αυτού μηνός, ένθα διέτριπεν επί ένα και πλέον μήνα και δι' άλλους μεν σπουδαίους υπέρ του έθνους λόγους, ίσως δε και επί τη ελπίδι να εξευμενίση εκείθεν την Αγγλίαν διά των φίλων αυτού και ιδίως διά του φιλανθρώπου και αληθούς φιλέλληνος βασιλέως Καρόλου του Γ, τον βασιλέα Γεώργιον τον Δ'. Αλλά τα πάντα δυστυχώς απέβησαν εις μάτην· διότι αμφότεραι αι Κυβερνήσεις της Δύσεως δεν είδον

μετ' ευχαριστήσεως την εκλογήν του Καποδιστρίου ως κυβερνήτου της Ελλάδος. Ενταύθα διαμένων συνενοήθη μετά των διαφόρων φιλελληνικών κοιμιτάτων και των άλλων συνηγόρων του Ελληνισμού. Αλλά και ενταύθα αποτυχών των περί δανείου διαπραγματεύσεων, υπέρ ών ειργάζοντο και οι της Ελλάδος προστάται, ηναγκάσθη να αρκεσθή εις γλίσχρα τινά χρηματικά ποσά, δι' ών έμελλε να κυβερνήση την αναγεννωμένην Ελλάδα. Εκ Παρισίων ο Καποδίστριας διηυθύνθη, κατά τας αρχάς Νοεμβρίου, εις Βασιλείαν, Ζυρίχην Βέρνην και εκείθεν εις Γενεύην ένθα διέμεινεν επτά περίπου ημέρας. Αποχαιρετήσας δε τους φίλους και συστήσας εις την εύνοιαν αυτών την Ελλάδα, ανέθηκεν εις την φροντίδα του καθηγητού Αλεξ. Ι. Ραδινού³⁶ τριάκοντα ορφανούς ελληνόπαιδας, αναλώμασιν ιδιαιτέρου ταμείου συστηθέντος υπό των φίλων του Καποδιστρίου παρακαλέσας τον φίλον αυτού Χ. Βερνέ να συντάξη σχέδιον ποινικού Νόμου και πολιτικής δικονομίας και Εμπορικού, το μεν κατά τον πρωσσικόν νόμον, τα δε κατά τον Γαλλικόν, απήλθεν εις Βενετίαν, ένθα διά νέων προσφορών των ομογενών, ών το πρώτιστον παράδειγμα έδωκαν οι παρεπιδημούντες εκεί Κερκυραίοι, συνέστησε δεύτερον ταμείον προς περίθαλψιν και διάσωσιν των ανά την Ιταλίαν άνευ προστασίας περιπλανωμένων

³⁶ Ούτος είναι ο κατόπιν γυμνασιάρχης Πατρών, ο εν έτει 1836 εν Αθήναις εκδούς τον Ηρόδοτον. Πρβλ R. Nicolai, Geschichte der neugriechischen Literatur, Leipzig 1876 σελ. 116, 139, 201.

ενδεών Ελλήνων, την δε διαχείρισιν του ταμείου τούτου ενεπιστεύθη τῷ φιλογενεῖ εμπόρῳ *Αλεξίῳ Νικολαΐδῃ*. Ἰδρύσας δε αὐτόθι καὶ Σχολεῖον Ἑλληνικόν, ὅπερ ἐπλούτησε καὶ διὰ βιβλιοθήκης, μετέβη εἰς Τουρίνον καὶ Βολωνίαν πρὸς συνάντησιν τοῦ *Ανδρέου Μουστοξύδου* καὶ ἐκείθεν μετέβη εἰς Αγκώνα (20 Νοεμβρίου) ὁπόθεν ἐξητήσατο παρὰ τοῦ ἐν Ἑπτανήσῳ ἀρμοστοῦ *Αδάμ* τὴν ἄδειαν νὰ μεταβῇ διὰ τοῦ Ἰονίου ατμοπλοίου ἡ «Ἑπτάνησος» εἰς Κέρκυραν καὶ ἐκείθεν εἰς τὴν Ελλάδα· ἀλλ' ὁ ἀρμοστής ἠρνήθη τούτο, προφασιζόμενος, ὅτι τὸ Ἰονικόν ατμόπλοιον, ἀν τεθῇ εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ, ὠφελεῖ ν' ἀνυψώσῃ τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν, ἥτις οὔτε ἀνεγνωρισμένη εἰσέτι ἦτο καὶ ἐρεθισμὸν μέγαν ἤθελε προξενήσῃ ἐν Κερκύρα. Ἡ ἄρνησις αὕτη ἦτο, καθ' ἡμᾶς, δευτέρα τις εἰδοποίησις πρὸς τὸν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος περὶ τῆς δυσαρεσκείας τῆς Ἀγγλίας· ἀλλ' ὁ Καποδίστριας, ἀποβλέπων μόνον εἰς τὸ καθήκον, προσεποιήθη ὅτι δὲν ἐνόησε τὴν ἄρνησιν ταύτην.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τὰ ἐν Ἑλλάδι ὁλονέν ἐβαινον ἐπὶ τὰ χεῖρω· διότι ἡ Τουρκία μὴ ὑπακούσασα εἰς τὸ ὑπὸ τῶν τριῶν εὐεργετίδων δυνάμεων τῇ 24)6 Ἰουλίου 1827 ἀπὸ κοινού γενόμενον πρὸς αὐτὴν πρωτόκολλον περὶ τῆς μετὰ τῶν Ελλήνων ἀνακωχῆς, ἐστείλεν, ὡς εἶδομεν, στρατὸν καὶ στόλον εἰς Ελλάδα. Τὸ τοιοῦτον εθεωρήθη ὡς προσβολὴ καὶ κατὰ τὸ μυστικὸν ἄρθρον τοῦ πρωτοκόλλου ἐκείνου ἀπεφάσισαν νὰ ἐκβιάσωσι τὴν Πύλιν εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς ἀνακωχῆς.

Οι εν τω Αιγαίω περιπλέοντες στόλοι των τριών μεγάλων δυνάμεων, Ρωσίας υπό τον ναύαρχον Έιδεν, Αγγλίας υπό τον ναύαρχον *Εδουάρδον Κόδριγκτον* και Γαλλίας υπό τον αντιναύαρχον *Δεριγνύ* κατέπλευσαν πάραυτα εις τον όρμον του Ναυαρίνου, ένθα είχαν αποβιβασθή οι Αιγύπτιοι, παρά την διακοίνωσιν των οικείων Κυβερνήσεων, και υπεχρέωσαν αυτούς να δεχθώσιν ανακωχήν μέχρις επιστροφής των απεσταλμένων, ούς ο Ιβραήμ είχε αποστείλει εις Κωνσταντινούπολιν και εις Αλεξάνδρειαν αιτούμενος οδηγίας· ότε δε ο Ιβραήμ, αθετήσας την δοθείσαν υπόσχεσιν, εξηκολούθει καταδιώκων τους επαναστάτας, οι ναύαρχοι εισήλθον εντός του όρμου, ελπίζοντες να πείσωσι διά φιλικής γλώσσης αυτόν ίνα δεχθή τας προτάσεις των οικείων κυβερνήσεων άνευ περαιτέρω αιματοχυσίας.

Αι διαπραγματεύσεις έβαινον καλώς και ο σκοπός ήθελεν επιτευχθή, ίσως άνευ συγκρούσεως, ότε συνέβη τότε το απρόοπτον γεγονός: Τη 8)20 Οκτωβρίου 1827, ότε η λέμβος αγγλικής τινος φρεγάτας εστάλη, ίνα προσκαλέση τουρκικόν πυρπολικόν να μένη εις απόστασιν, οι Τούρκοι επυροβόλησαν κατ' αυτής. Το πυρ εξηκολούθει και καθ' ετέρας αγγλικής λέμβου, σταλείσης προς βοήθειαν της πρώτης, και αυτή δε η γαλλική φρεγάτα προσεβλήθη υπό σφαίρας. Τούτο ιδόντες οι σύμμαχοι και την προσγενομένην υπό των Τούρκων προσβολήν ζητούντες ν' εκπλύνωσιν, ήρξαντο πυροβολούντες. Το πυρ ήρξατο τότε όλην την

γραμμήν και ο όρμος του Ναυαρίνου εγένετο θέατρον ναυμαχίας, καθ' ήν τα πλοία, ως εκ του στενού του χώρου, εμάχοντο σχεδόν εκ του συστάδην, του συμμαχικού στόλου διατελούντος υπό τας διαταγάς του άγγλου ναυάρχου *Κόδριγκτον*. μετά τρίωρον πάλην, η νίκη έκλινε προς τον συμμαχικόν των Χριστιανών στόλον. Αλλά το γεγονός τούτο το σώσαν από μεγάλου κινδύνου την Ελλάδα, ηδύνατο συνάμα ν' επενέγκη και τον θρίαμβον της Ρωσίας· διά τούτο εν Αγγλία υπεδέχθησαν την περί τούτου είδησιν μετά κατηφείας, και ο βασιλεύς της Αγγλίας Γεώργιος ο Δ', κατά την έναρξιν Κοινοβουλίου, εχαρακτήρισεν αυτό ως *αξιοθρήνητον συμβάν*. Την τοιαύτην του Τουρκικού στόλου καταστροφήν ήκουσε μετ' ευχαριστήσεως ο Καποδίστριας εν Τουρίνω ευρισκόμενος και ολονέν επετάχυνε την εις Ελλάδα κάθοδον μη παραμελών, εν τούτοις, να φροντίζη αείποτε περί εξευρέσεως πόρων παρά τε των ομογενών και των ξένων φιλελλήνων.

Ο Καποδίστριας αφίκετο, ως είπομεν, εις Αγκώνα τη 8]20 Νοεμβρίου 1827 συνοδευόμενος υπό του Γεωργίου Δουρούτη απελθόντος εις Σενεγαλλίαν μετά του υιού αυτού Κωνσταντίνου προς προϋπάντησιν του Κυβερνήτου κατά την επιστολήν του μητροπολίτου Άρτης Ιγνατίου του Σκαλιόρα και κατέλυσαν εν τω *Ξενοδοχείω της Ειρήνης*.

Η συνοδεία του κυβερνήτου συνέκειτο εκ του Ιακώβου Ρίζου του Νερουλού, του Ιταλού Γεωργίου Μπέτσου, του ελβετού Σ. Μπετάν, του Νικολάου Μαυρομμάτη, του

Σταματίου Βούλγαρη, του είτα μεγάλου εθνικού ευεργέτου γενομένου Ιωάννου Δομπόλη ή Τομπόλη ηπειρώτου, καταλιπόντος εν Ρωσία τω 1850 285,744 ρουβλίων αργυρών όπως τω 1906 ιδρυθή *Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον* εν τη τότε πρωτεύουση της Ελλάδος, περί ού εγράψαμεν τα εικότα³⁷, του θαλαμηπόλου Φεδερίκου και του υπηρέτου Νικολέτου.

Του κυβερνήτου εις Αγκώνα ελθόντος, βαρύς επεκράτησε χειμών. Η πόλις και τα πέριξ εκαλύφθησαν υπό παχείας χιόνος, ο δ' Αδρίας εξαγριωθείς εμαίνετο επί μακρόν κωλύων την των πλοίων εις Αγκώνα προσέγγισιν. Η αδημονία του Καποδιστρίου οσημέραι ηύξανε· μετά παρέλευσιν δ' εικοσαημέρου, της τρικυμίας καταπαυσάσης και του προσδιορισθέντος Αγγλικού πλοίου μη καταπλέοντος, η ανυπομονησία του κυβερνήτου εκορυφώθη εις τοσούτον, ώστε καθ' εκάστην επεσκέπτετο τον εκεί άγγλον πρόξενον *Ερρίκον Κεν*, ίνα μάθη τι περί του αναμενομένου αγγλικού πλοίου και ανερχόμενος είτα επί της υψηλής πλατείας του ναού του *Αγίου Κυριακού*, πολιούχου του Αγκώνος παρετήρει ανά το αχανές πέλαγος διά του τηλεσκοπίου μη τυχόν ίδη το αναμενόμενον πλοίον. Την τοιαύτην δε αδημονίαν του κυβερνήτου εν Αγκώνι επί τοσαύτας ημέρας αργούντος, της πατρίδος

³⁷ Ιδέ την ημετέραν πραγματείαν εν τη «Νέα Εφημερίδι» της 20 Μαΐου 1894, δι' ής συμπληρούμεν τα εν τη «Ακροπόλει» της 11 του αυτού μηνός εκ Κερκύρας δημοσιευθέντα. Πρβλ. και τα εν τη «Ακροπόλει» της 19 και 30 του αυτού μηνός υπό του ανεψιού του Δομπόλη Νικολάου Πάρκα γραφέντα.

ήδη αγωνιζομένης, περιέγραψεν άριστα ο συνοδεύων αυτό
Ιάκωβος Ρίζος Νερουλός εν τω εξής ποιήματι αυτού: «Ο
κυβερνήτης εν Αγκώνι» διά των δε των στίχων:

Τι τάχα; θα περάσωμεν ερημιτών χειμώνα
Εις όχθην Αδριατικήν, 'στον βροχερόν Αγκώνα;
Από τα ύψη των κρημνών και των χαρακωμάτων
Θα βλέπωμεν 'στο πέλαγος τους λόφους των κυμάτων;
Κι' από την γην θ' ακούωμεν με βάσιν στηριγμένην
Την θάλασσαν 'στα σύννεφα υπερτινασσομένην;
Δεν θέλομεν ασφάλειαν τοιαύτην ολεθρίαν
Αισχράν μισούμεν των δειλών φιλαύτων ησυχίαν.
Με ηδονήν του θεωρεί κινδύνους καταιγίδος
'Οστις ορμά 'στό πέλαγος δι' έρωτα πατρίδος.
Τις ήχος τόσοσν λιγυρός, μελών τις αρμονία
'Στην ακοήν του φαίνεται τόσοσν βαθμόν γλυκεία,
'Η όταν τάρμενα ηχούν και τα κατάρτια τρίζουν
Κι' εις τα πανιά οι άνεμοι οι πτερωτοί συρίζουν;

Πού είσαι και δεν φαίνεσαι δελφινοδρόμον πλοίον,
'Σ' το ιερόν ταξιίδι σου το εναντίον ποίον;
Τάχα Κροάτης Αίολος, και αν λυσσά κι αφρίζη
Την τόλμην σου, την τέχνην σου ποτέ την εμποδίζει;
Οξύπτερον, ατρόμητον, θαλασσινόν ιεράκι
Ωκεανούς δεν τρόμαξες, θα φοβηθής αυλάκι;
Στον ναύτην τον αγέρωχον της κραταιάς Αγγλίας
Ωσάν λεκάνη φαίνεται ο κομπαστής Αδρίας.
Ελθέ λοιπόν, ω Πάραλε, 'στόν Δωρικόν Αγκώνα
Στήσε και συ μιαν εποχήν 'στόν τωρινόν αιώνα.

Ο Ουρανός εἶν' ευμενής, ο Ποσειδών φιλέλλην
Κι' ο μέλλων επιβάτης σου πρώτος Ελλήνων Ἕλλην.³⁸

Ουχ ἦττον ἐν Αγκώνι μένων ὁ Καποδίστριας καὶ τῆς ἐκ τῆς ἀργίας ἀνίας θέλων νὰ κατισχύσῃ, ἐφρόντισε περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐκεῖ ἐγκατοίκων καὶ προσφύγων Ελλήνων, ὧν οἱ παῖδες δὲν ἐτύγχανον τῆς δεούσης μορφώσεως ἐλλείπει μέσων· διότι, καίπερ οἱ αὐτόθι ἔμποροι ἀπὸ τοῦ 1823 ἐπέβαλλον ἐαυτοῖς, καθὼς καὶ οἱ ἐν Βενετία καὶ Λειψία καὶ Τεργέστη δικαίωμα τῆς Ἐκκλησίας 1 0)0 ἐπὶ τῶν κατὰ παραγγελίαν ἀγοροπωλησιῶν, ἐν τούτοις, οἱ πόροι τῆς κοινότητος δὲν ἐξήρκουν διὰ τὴν συντήρησιν σχολείου. Ὁ Καποδίστριας ὁμῶς συστήσας πενταμελὴ ἐπιτροπὴν, ἀνέθηκε τῷ πρεσβυτέρῳ αὐτῆς Γεωργίῳ Φραγκιάδῃ, Χίῳ πρόσφυγι, τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ σχολείου, χορηγήσας τῇ ἐπιτροπῇ 300 δίστηλα καὶ πολλὰ διδακτικὰ βιβλία, υποσχεθεὶς νὰ παρέχῃ τὸ αὐτὸ ποσὸν κατ' ἔτος, δι' ὧν διωρίσθησαν διδάσκαλοι ὁ Λέσβιος Δημ. Βρανάς, ὁ Ἰωσήφ Γκινάκας καὶ ὁ Ἰταλὸς Δομένικος Ρέκης.

Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἐκκλησίας ἐπιμέλειαν ἐποιήσατο ὁ Κυβερνήτης, γράψας εἰς Βαρλέτταν καὶ ζητῶν τὸν ἐκεῖ ἐφημέριον Νεόφυτον Βιάντην, παραιτηθέντος τοῦ τέως τοιούτου ἐν Αγκώνι καὶ περὶ ἀποστολῆς τροφίμων εἰς Ἑλλάδα διὰ τοῦ παπικοῦ πλοίου «Νίκη» ἀξίας 2,550 διστήλων.

³⁸ Ἰδέ Ἐθν. Ἡμερολόγιον Μ. Π. Βρετοῦ τοῦ 1866 σελ. 260-261.

Τέλος του αναμενομένου πλοίου καταφθάσαντος, ανεχώρησε τη 26η Δεκεμβρίου εις Μελίτην διά της αγγλικῆς φρεγάτας «Λύκου»³⁹, υπό τον πλοίαρχον Χίες, ακολουθούμενος υπό μικράς συνοδείας, ως είπομεν, προσώπων, μεταξύ των οποίων ἦτο και ο Κερκυραίος Σταμάτιος Βούλγαρης, λοχαγός του Γαλλικοῦ Επιτελείου, ὃν προσέλαβεν ὅπως αναθέσῃ αὐτῷ διαφόρους υπηρεσίας αναγομένας εις τον οικεῖον κλάδον. Το πλοῖον περιπλέν την νησίδα Σαζένον μεταξύ Οτράντου και Αυλώνος, συνηντήθη μετὰ δικρότου, ὅπερ προς μείζονα τιμὴν ὁ Ἀγγλος ναύαρχος Κόδριγκτον ἐστείλεν ὅπως επιβιβασθῇ ὁ Κυβερνήτης. Εν μέσω δε της θαλάσσης ὁ Καποδίστριας ἀπὸ της φρεγάτας μεταβιβασθεὶς εις το ἐπὶ του μεσαίου ἰστού ἔχον αναπεπταμένην την *Ελληνικὴν σημαίαν*, *δίκροτον «Ουάρσπιτ»*⁴⁰ υπό τον πλοίαρχον Πάρκερ ἐφθασεν εις Μελίτην περί τα τέλη του αὐτοῦ μηνός (28 Δεκεμβρίου) ἐν μέσω των κανονιοβολισμῶν των φρουρίων. Εν Μελίτῃ ἐτυχεν ἐπισήμου υποδοχῆς υπό της Διοικήσεως, ἣτις χάρις αὐτοῦ ἀπηλευθέρωσεν 100 περίπου Ἑλληνας, οἵτινες ὡς υπόδικοι πειρατείας κατεκρατοῦντο προς ἐκδίκασιν.

Αὐτόθι ἡ αγγλικὴ διοίκησις εἶχε παρασκευάσει αὐτῷ ἀνάλογον κατάλυμα, ἀλλ' ὁ Καποδίστριας, εὐχαριστήσας αὐτὴν προὔτιμῃσε νὰ καταλύσῃ παρὰ τῷ Ἑλληνι ἐμπόρῳ Α.

³⁹ Κατ' ἄλλους Λέοντος.

⁴⁰ Τούτο ὁ μεν Στέφανος Ξένος μετέφρασε; «Πολεμοπείσμων», ἄλλοι δε «Πολεμοπτύων» Ἡμεῖς ἀφίεμεν την αγγλικὴν ὀνομασίαν.

Κοντοσταύλω. Παρέμειναν αυτόθι επί πενθήμερον, καθ' ο εγένετο αντικείμενον πολλών περιποιήσεων και τιμών εκ των Άγγλων και των Ελλήνων. Εις τιμήν δ' αυτού απελύθη προσέτι και το Ελληνικόν βρίκιον «Έκτωρ» του εκ Ψαρρών ιδιώτου *Νικολάου Γιαννίτση* το υπό της *αντικυβερνητικής επιτροπής* αποσταλέν προς παραλαβήν του Καποδιστρίου, όπερ οι έμποροι ως εθνικόν υπολαβόντας είχαν κατάσχει. Τέλος ο κυβερνήτης αναχωρήσας εκ Μελίτης επί του «Ουάρσπιτ» συνοδευομένου και υπό δύο φρεγατών τη 2)14 Ιανουαρίου 1828 εντός πέντε ή έξ ημερών, ως εκ των επικρατουςών τρικυμιών κατέφθασε προ του γενναίου της Πελοποννήσου προμαχώνος, του Ναυπλίου, κωλυθέντος του πλοίου να πλεύση προς την έδραν της *αντικυβερνητικής επιτροπής*, την Αίγινα.

Τοιαύτη υπήρξεν, εν ολίγοις, η ιστορία του Ιωάννου Καποδιστρίου κατά τον, προ της εκλογής και μετά την εκλογήν αυτού ως κυβερνήτου, μέχρι της μετά εννεάμηνον καθόδου αυτού εις Ελλάδα, μακρόν χρόνον, ήν εν είδει Εισαγωγής ανεγράψαμεν. Ήδη εισερχόμεθα εις την κυρίως ιστορίαν του κυβερνήτου Καποδιστρίου (6 Ιανουαρίου 1828 – 27 Σεπτεμβρίου 1831) μεθ' ήν θέλομεν, ως εν Παραρτήματι, συνεχίσει την ιστορίαν του έθνους ημών, κατά την ολεθρίαν, μετά την δολοφονίαν του Κυβερνήτου, αναρχίαν μέχρι της αφίξεως του πρώτου βασιλέως ημών Όθωνος του Α', ούτινος πέρυσιν εξεδώκαμεν την ιστορίαν, εις ήν παραπέμπομεν τους ημετέρους αναγνώστας, ως

συνεχίζουσαν την παρούσαν ιστορίαν.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Άφιξις Κυβερνήτου εις Ναύπλιον. – Ελεεινή
του Ναυπλίου ιδίως και εν γένει της Ελλάδος
κατάστασις. – Εισβολή Στερεοελλαδιτών εις
Πελοπόννησον – Απαιτήσεις του Θ. Γρίβα
και φόβος των Ναυπλιέων. – Έγκαιρος άφιξις
Καποδιστρίου προς πρόληψιν των εμφυλίων
σπαραγμών. – Ανακούφισις Ναυπλιέων επί
τη αφίξει του Κυβερνήτου. – Αποβίβασις
Καποδιστρίου εις Ναύπλιον. – Χαρά του λαού.
– Επίσκεψις των κατεχόντων τα φρούρια
Ναυπλίου Γρίβα και Στράτου και των άλλων
προυχόντων. – Συμφιλίωσις αυτών. – Επιστολαί
Καποδιστρίου προς τε τον Γρίβαν, τον Στράτον
και τον Κωλέττην. – Αναχώρησις Καποδιστρίου
διά την έδραν της αντικυβερνητικής
επιτροπής, την Αίγιναν. – Η εν Αιγίνη υποδοχή
του Κυβερνήτου. – Πανηγυρικός λόγος

διὰ τον Ελληνισμόν σύμπαντα· διότι άνευ της αφίξεως του εννεαμήνου, από της εκλογής αυτού, αναμενομένου Μεσσίου του κυβερνήτου Καποδιστρίου, η τύχη της Ελλάδος θα ήτο κατεστραμμένη. Την επαύριον ακριβώς της αφίξεως αυτού, 7 Ιανουαρίου, εσκόπει ο τα φρούρια του Ναυπλίου κατέχων Θ. Γρίβας να λεηλατήση και διαρπάση την πόλιν. Ήτο ημέρα εορτής του «Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου» και ο κόσμος άπας εν εορτασίμω περιβολή περιέμενε την εκ του πλοίου έξοδον του Κυβερνήτου. Άμα τη ημέρα εν μέσω των πυκνών κανονιοβολισμών του τε Αγγλικού «Ουάρσπιτ» χαιρετώντος την εν τω μέσω ιστώ ελληνικήν σημαίαν, του γαλλικού και του ρωσικού πλοίου και του φρουρίου του Ναυπλίου, ο Καποδίστριας απεβιβάσθη εις την ξηράν. Ο λαός σύσσωμος έσπευσεν εις υποδοχήν αυτού εν ευφημίαις και ζητωκραυγαίς κρατών κλάδους ελαίας εις ένδειξιν της επελθούσης ειρήνης. Ο Κυβερνήτης ωδηγήθη εις τον ναόν του Αγίου Γεωργίου και ψαλείσης της επί τη οσία ελεύσει αυτού δοξολογίας ως και υπέρ των τριών ευεργετίδων δυνάμενων, επορεύθη εις τον ευπρεπέστερον του Ναυπλίου οίκον, τον του Εμμανουήλ Ξένου, εν ώ εδέξατο τους θέλοντας να ίδωσιν αυτόν. Ο Γρίβας δεν κατήλθε του Παλαμηδίου αλλ' είς των του Ναυπλίου προυχόντων, ο Σ. Σκούφος αφανισθείς προ του Κυβερνήτου, είπεν αυτό: «Ότι ο Γρίβας δεν τολμά να εμφανισθή προ της Υ. Εξοχότητος· εν τούτοις είναι εις τας διαταγάς σας· έχετε εις την διάθεσίν σας αυτόν τε και

τους υπ' αυτόν. Εάν μοι είναι επιτραμμένον να εκφράσω μίαν ευχήν, παρακαλώ την Υ. Εξοχότητα να ευδοκήση να με καταστήση εντολοδόχον αυτής· διότι κολακεύομαι ότι γινώσκω τον Γρίβαν ειπέρ τις και άλλος κάλλιον».

Ο Κυβερνήτης ηρνήθη την αυτεπάγγελτον του Σ. Σκούφου προσφοράν και απεκρίθη ότι επιθυμεί να ίδη αυτοπροσώπως τον Γρίβαν και συνομιλήση μετ' αυτού άνευ μεσίτου τινός. Ο Γρίβας παρουσιάσθη προς τον Καποδίστριαν ευσεβάστως και εγένετο δεκτός λίαν φιλοστόργως και ενθαρρυντικώς παρά του Κυβερνήτου, εις ού τας χείρας παρέδωκε τας κλεις των φρουρίων, καταληφθέντων αμέσως υπό φρουράς εκ νησιωτών αποτελουμένης. Ομοίως υπεδέξατο τον Στράτον και τον Κωλέττην και πάντας όσοι επεθύμουν να επισκεφθώσιν αυτόν και είτα επεβιβάσθη επί του *Ουάροπιτ*, οπόθεν την επαύριον, 8 Ιανουαρίου, έγραψε προς τε τον Γρίβαν και τον Στράτον τάδε: «Δέχομαι ευγνωμόνως την οποίαν μου edώκατε υπόσχεσιν εκάτερος υμών ου να φυλάξητε την ησυχίαν και ευταξίαν και να αφήσητε ελευθέρους όσους έχετε φυλακισμένους ένεκα της εις Άργος γενομένης ρήξεως». Προς δε τον *Ιωάννην Κωλλέττην* έγραψεν αυθημερόν τα εξής: «Είσαι ρουμελιώτης και έχεις φιλίαν με τους εμπιστευμένους τα φρούρια ταύτα και την ασφάλειαν των κατοίκων· επειδή θέλεις να παύσωσιν αι αταξίαι και επειδή, ως μοι εξηγήθης, έχεις επιρροήν εις αυτούς τους δύο φρουράρχους, δεν αμφιβάλλω ότι θα συνεργήσης να

παύσωσιν αι αταξίαι και να ησυχάσωσιν ασφαλιζόμενοι οι κάτοικοι της πόλεως ταύτης και επαρχίας ως και των πέριξ επαρχιών».

Ούτω δε συμβιβάσας τα διεστώτα εν Ναυπλίω διά της πατριωτικής αυτού φρονήσεως, ής πρώτον τούτο σημείον κατέδειξεν άμα τη εις Ελλάδα καθόδω ο Κυβερνήτης και του σφοδροτάτου εναντίου ανέμου κοπάσαντος, τη επαύριον 9 Ιανουαρίου επί του αυτού αγγλικού *Ουάρσπιτ* επιβαίνων και παρακολουθούμενος και υπό πολλών άλλων πλοίων απέπλευσεν εν μέσω των κανονιοβολισμών και επευφημιών του λαού δι' Αίγιναν, καταλιπών εν Ναυπλίω τον *Σταμάτιον Βούλγαρη* μετά διαταγών να ανακαινίση την πόλιν ερείπια ούσαν, και ένεκα των ανυποφόρων μiasματικών αναθυμιάσεων της ατμοσφαιρας αυτής ακατοίκητον, να θεμελιώση το προάστειον, όπερ και θεμελιωθέν ωνομάσθη *Πρόνοια*, εις ένδειξιν της ήν επεδείξατο προνοίας να κτίση στρατώνας και οικήματα διά τας πολυαρίθμους πτωχάς οικογενείας, άς ο της Τουρκικής αιχμαλωσίας φόβος και τα δεινά της επαναστάσεων ηνάγκασαν να συγκεντρωθώσιν εν μια μόνον πόλει, εν ή πολλοί απέθνησκον ή εκ πείνης, ή εκ της αναπτυχθείσης κακής ατμοσφαιρας. Ταύτα δε πάντα ο Βούλγαρης κατά γράμμα εκπληρώσας εστάλη μετά ταύτα εις Πάτρας, ίνα και ταύτας ανακαινίση. Τότε δε προς τοις άλλοις εποίησε και το λαμπρότατον σχέδιον της ωραίας πόλεως των Πατρών, επί τη βάσει του οποίου έτι και σήμεραν οικοδομείται η νέα

δευτερεύουσα του Κράτους πόλις.

Μετά διήμερον πλουν ο Κυβερνήτης κατέπλευσεν εις την έδραν της αντικυβερνητικής επιτροπής, την νήσον του Αιακού Αίγιναν, εν ή, κατά την μαρτυρίαν των συγχρόνων, επέκεινα των 100,000 ψυχών είχαν συγκεντρωθή. Το πλοίον ώρμισε περί λύχνων αφάς εν τω ορμίσκω της νήσου· τη επαύριον δε 12 Ιανουαρίου άπαντα τα πολεμικά Ελληνικά σκάφη και η γαλλική φρεγάτα *Ήρα* εχαιρέτησαν την επί του μεσαίου ιστού του *Ουάρσπιτ* κυματίζουσαν κυανόλευκον Ελληνικήν σημαίαν.

Τα τρία μέλη της αντικυβερνητικής επιτροπής, ο *Γεώργιος Μαυρομιχάλης* αυτός εκείνος, όστις μετά τρία έτη έμελλε να απόστειλε εις τον Άδην τον εκλεκτόν της εν Τροιζήνι Γ' Εθνικής συνελεύσεως, ο *Ι. Μιλαίτης* και ο *Ι. Νάκος*, οι γραμματείς του Κράτους, και η Δημογεροντία ανήλθον επί του Αγγλικού πλοίου ίνα προσφέρωσι τω Κυβερνήτη την υποταγήν αυτών.

Περί την 11ην δε της πρωίας ο Καποδίστριας συνοδευόμενος υπό τε του πλοιάρχου του αγγλικού *Ουάρσπιτ* Πάρκερ, του Γαλλικής *Ήρας* Λεβλάν και του της ρωσικής «Ελένης» Πέτροβιτς, άνευ ουδενός στρατιωτικού ακολούθου⁴¹, απεβιβάσθη εν μέσω κανονιοβολισμών εις

⁴¹ Τούτο εγένετο κατ' απαίτησιν αυτού του Κυβερνήτου, όστις προς τους γράψαντας εκ τε Κερκύρας και αλλαχόθεν να λάβη πρόνοιαν περί της προσωπικής ασφαλείας απήντησε: «Δεν φρονώ ότι η νέα Ελληνική κυβέρνησις πρέπει να έλθη εις την Ελλάδα επί κεφαλής λόχων και πυροβόλων· τούτο είναι έξω των δυνάμεών μου αλλά και αν ηδυνάμην, δεν θα ηρχόμην τοιουτοτρόπως»

Αίγιναν επί λέμβου Ελληνικού πολεμικού πλοίου, φέροντος την δίχροον Ελληνικήν σημαίαν. Ἄμα τη αποβιβάσει εγένετο δεκτός υπό της Βουλῆς και του απανταχόθεν της νήσου προσδραμόντος πλήθους εν ευφημίαις και ζητωκραυγαῖς μέχρι του καθεδρικοῦ ναοῦ της Παναγίας (Βουλευτηρίου) ἔνθα, ψαλείσης επισήμου δοξολογίας ἐπὶ τη αἰσίᾳ ἀφίξει του αναμενομένου Μεσσίου της αναγεννωμένης Ελλάδος, ο διάσημος της εποχῆς ιεροκήρυξ *Θεόφιλος Καΐρης* ἐξ υπογύου ἐξεφώνησε τὸν δε τον πολυσήμαντον και ρητορικώτατον πανηγυρικόν:

«Οὐκ ἄρξω ἐγώ, οὐκ ἄρξει ο υἱός μου ἐν υμῖν,
Κύριος ἄρξει υμῶν, Κύριος κυβερνήσει υμᾶς».

(Κριτῶν Κεφάλαιον ΙΓ', 23).

«Εἰς τοιαύτην λαμπράν και ἐπίσημον ἡμέραν, Κυβερνήτα της Ελλάδος, κατὰ την οποίαν σε υπήντησε και σε υπεδέχθη η πατρίς, ἐν τῷ μέσῳ ἀνεκφράστου χαράς και ἀγαλλιᾶσεως, εἰς τοιαύτην λαοῦ των Ελλήνων ομήγυριν, ἐν ᾧ υψώνει φωνήν ευχαριστήριον προς τον Ὑψιστον διὰ την τόσην ἐπιθυμητὴν και ευκταίαν ἔλευσίν σου, ποίαν ἀγγελίαν πλέον χαροποιᾶν ἠδύνατο τις να φέρῃ εἰς το μέσον ἐκ μέρους σου,

και ἄλλοτε: «Ὅλα τα γραφόμενα εἶναι καλὰ εἰς γνώσιν, ἀλλὰ καθὼς και προ ολίγου το εἶπον (ἐννοεῖ τα ἀνωτέρω γραφέντα τη 27 Νοεμβρίου 1827) δὲν εἶναι ἐπ' ἐμοὶ να φθάσω εἰς την Ελλάδα παραπεμπόμενος ἀπὸ Πραιτοριανὴν φρουράν και ἐπ' ἐμοὶ δ' ἀν ἦτο, πάλιν θα το ἀπέφευγον και ἴσως ἀπατώμαι, ὅμως δὲν πταίω ἐγώ.» Τὰῦτα ἔγραψε κατὰ την 7 Δεκεμβρίου 1827.

σύμφωνον τω ὄντι με τα φρονήματα της ψυχῆς σου, με τα συναισθήματα της καρδιάς σου, με τας εγκαρδίους ευχάς ὅλων των αληθινῶν τέκνων της Ελλάδος και με τας μεγάλας ἐλπίδας, τας ὁποίας ἔχουσιν εἰς σε! Τι ἄλλο ἠδύνατο να αναγγεῖλη πλέον χαρμόσουνον, κατάλληλον μάλιστα εἰς τας παρούσας της πατρίδος περιστάσεις, και ἐχέγγυον της διά σου ἐλπιζομένης ευτυχίας της, παρ' ὅ,τι ἀρχηγός λαοῦ ἐλευθέρου, ἐλευθέρως ἐκλεχθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, και ὑπέσχετο πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον και ἐπροσπάθησε να φέρῃ εἰς ἐκβασιν!

» Ακούσατε λοιπόν, λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου, ἀκούσατε, σεβάσμιε Πρόεδρε και Βουλευταί, ἀκούσατε, πολιτικοί, στρατιωτικοί, ὅλος ὁ λαὸς της Ελλάδος, ἀκούσατε: «Κύριος ἄρξει ὑμῶν Κύριος κυβερνήσει ὑμᾶς». Δεν θέλουσιν ἐξουσιάζει εἰς τὸ ἐξῆς πλέον ολέθρια πάθη, ὄχι χαμερπεῖς ιδιοτέλειαι, ὄχι ραδιουργίαι, ὄχι οἰκείος, εἴαν δεν εἶναι ἄξιος, ὄχι συγγενής, εἴαν εἶναι ἀνεπιτήδειος, ὄχι φίλος τοῦ Κυβερνήτου, εἴαν δεν ἔχῃ ικανότητα, ἀλλ' ἡ ἱερὰ δικαιοσύνη και οἱ αἰῶνιοι και ἀμετάβλητοι νόμοι τοῦ Θεοῦ, οἱ πρὸς κυβέρνησιν ἐλευθέρου ἀνθρώπου διορισθέντες, θέλουσι κυβερνά.

»Τὸ συμφέρον της πατρίδος, ἡ εὐνομία της, ἡ ευτυχία της, ἡ δόξα της, ὁ θρίαμβος της θέλουσι διευθύνει και τὸν νουν και τὴν καρδίαν και τοὺς σκοποὺς και τοὺς λόγους και τὰς πράξεις τοῦ Κυβερνήτου: «Κύριος ἄρξει ὑμῶν Κύριος κυβερνήσει ὑμᾶς».

» Ὅσοι εἶδετε τὴν γῆν της γεννήσεώς σας πυρποληθεῖσαν

και καταστραφείσαν, τους γεννήτορας σφαγέντας έμπροσθέν σας, τα φίλτατά σας από τας αγκάλας σας αρπαγέντα και αιχμαλωτισθέντα, όσοι εγείνατε θύματα της παρανομίας και της αναρχίας των ιδίων αδελφών σας, ακούσατε και χαίρετε. Χαίρετε, διότι παύουσιν εις το εξής τα δεινά μας· διότι θέλομεν ιδεί την δικαιοσύνην ισχύουσαν, τους νόμους ενεργουμένους, την κακίαν τιμωρουμένην, την αρετήν βραβευομένην και ευδαιμονούσαν εις τα έσω, τροπαιούχον και θριαμβεύουσαν εις τα έξω· την πίστιν όχι πενθούσαν αλλά λαμπροφορούσαν και χαίρουσαν.

»Χαίρε και συ Κυβερνήτα της Ελλάδος· διότι μετά τοσούτον πολυχρόνιον αποδημίαν επιστρέφεις εις την κοινήν πατρίδα, την βλέπεις, την χαιρετάς όχι πλέον δούλην και στενάζουσαν υπό τον ζυγόν, αλλ' ελευθέραν, αλλά δεχομένην σέ κυβερνήτην και περιμένουσαν να σε ίδη να οδηγήσης τα τέκνα της εις την αληθινήν ευδαιμονίαν και εις την αληθινήν δόξαν. Ζήθι! αλλ' έχων ιερόν έμβλημα: «ο Θεός και η Δικαιοσύνη κυβερνήσουσι την Ελλάδα». Ζήθι! αλλά κυβερνών ούτως, ώστε να αισθανθή η πατρίς, να καταλάβωμεν και ημείς, να επαναλάβη η αδέκαστος ιστορία, να αντηχήσωσιν όλοι οι αιώνες ότι ου συ, ουδέ ο υιός σου, ουδέ ο οικείος σου, ουδέ ο φίλος σου, ουδέ πνεύμα φατρίας, αλλ' αληθώς αυτός ο νόμος του Θεού, αυτό το δίκαιον, αυτοί της Ελλάδος οι θεσμοί κυβερνήσουσι την Ελλάδα διά σου.

Και τω όντι, εάν οποιονδήποτε έθνος διά να υπάρχη

ελευθέρον, διά να συντηρήται κραταιούμενον, διά να ευτυχή βελτιούμενον είναι ανάγκη να κυβερνάται διά μόνων των νόμων, τους οποίους ο θεός διέταξεν ως κανόνας ελευθέρας ελευθέρου λαού κυβερνήσεως, πολύ μεγαλειότεραν ανάγκην έχει σήμερον η Ελλάς να διευθύνηται υπό μόνων των τοιούτων νόμων διά σου.

»Αλλ', ω σεβάσμιε Πρόεδρε και βουλευταί, ω ευτυχή της Ελλάδος λαέ! τι άρα γε δύναται να δικαιώση την τοσαύτην χαράν μας! Τι να υποστηρίξη τας ελπίδας μας! τι να μας παραστήση τον άνδρα, εις τον οποίον η πατρίς επιστεύθη την υποστήριξιν και ενέργειαν των νόμων της! Τι να μας δείξη την επιρροήν, την οποίαν θέλει μεταχειρισθή προς εκτέλεσιν όλων όσα και εις την γενικήν και εις την μερικήν ενός εκάστου ευδαιμονίαν συντείνουνσιν!

»Η πολιτική σύνεσίς του και εμπειρία, ο λαμπρός δρόμος, τον οποίον εις τον πολιτικόν κόσμον διέτρεξεν, ο υψηλός βαθμός τον οποίον εις ένα των δυνατωτέρων θρόνων της οικουμένης είχε και τον οποίον διά την πατρίδα παρέβλεψεν, η προς αυτήν αγάπη και αφοσίωσίς του μας βεβαιώνουσι τα πρώτα· το δε τελευταίον μας πιστοποιούσι και άλλα μεν πολλά, και μάλιστα δε όσα εις την εν Τροιζήνι συνέλευσιν συνέβησαν.

»Τίποτε αληθώς δεν ημπορεί να παραστήση λαμπρότερον την προς αυτόν όλου του έθνους μεγάλην και υπόληψιν και πεποίθησιν, παρά το αξιομνημόνευτον εκείνο ψήφισμα, διά του οποίου ομοφώνως εκλήθη Κυβερνήτης

της Ελλάδος.

»Όσοι ευρέθητε εις την Εθνικήν εκείνην συνέλευσιν, ενθυμείσθε ακόμη ποια άγρια πάθη ηγέρθησαν διά να καταστρέψωσιν ό,τι η μανία των τυράννων ή παρέβλεψεν ή δεν ηδυνήθη να αφανίση. Ποία φλοξ διχονοιών εξήφθη διά να κατακαύση όσα το εχθρικόν πυρ δεν ημπόρεσε να καταφλέξη· πώς ο Έλλην κατά του Έλληнос, ο συγγενής κατά του συγγενούς, ο αδελφός κατά του αδελφού καθωπλίζετο και ο άσπλαχνος και αδυσώπητος εμφύλιος πόλεμος ητοιμάζετο να καταφέρει εις την πνέουσαν τα λοίσθια πατρίδα πληγήν. Τότε μόλις το όνομα προφέρεται του Καποδίστρια και όλα καταπραΰνονται· η ορμή των αγρίων παθών κατέπαυσε και τα ολέθρια των διχονοιών αποτελέσματα ημποδίσθησαν. Φέρετε ακόμη κατά νουν πόσην χαράν επροξένησεν η εκλογή του, με ποίαν αγαλλίασιν την εδέχθησαν οι εκεί ευρεθέντες, πόσην ταχύτητα διεδόθη εις όλον το έθνος και ποίας ελπίδα του ενέπνευσεν.

»Αλλ' αν, ω κυβερνήτα της Ελλάδος, αι λαμπρότεραι στιγμαί της εις αυτήν πολιτικής ζωής σου εφάνησαν από την εν Τροιζήνι Συνέλευσιν, το μεγαλείτερον όμως του βίου σου κατόρθωμα αρχίζει από την σήμερον και μέλλει ακόμη να κατορθωθή.

»Και είναι η κατάπαυσις των διχονοιών, η διάλυσις των φατριών, η ορθή, η δικαία, και μη ψευδομένη το όνομα κυβέρνησις της Ελλάδος, η αναγέννησις ανθρώπων,

η ανάπλασις αληθινών Ελλήνων. Κατόρθωμα, τω ὄντι, ὅσον δύσκολον, ὅσον εργώδες, ὅσον μέγα, ἀλλὰ τόσον περιφανές, λαμπρόν, ἐνδοξόν. Διὰ να επιτύχης δε τον υψηλόν τούτον και μόνον σκοπόν, ἀκουσον την αλήθειαν και ἀπό ἄνθρωπον, ὅστις δεν ἔχει καμμίαν πρόφασιν να σε εἴπη ψεύδος.

»Αφού αποβλέψης πρώτον εις εκείνον, ὅστις κυβερνά τα σύμπαντα, αφού στοχασθῇς ὅσα η μετ' επιμελείας ἔρευνα του και της καρδίας του ἀνθρώπου, και μάλιστα του Ἑλληνο, ὅσα η ἀκριβή παρατήρησις της ιστορίας των ἐλευθέρων ἐθνῶν, η ἀρχή, η πρόοδος, η ἀκμή και παρακμή των, τα αἷτια της επιτυχίας ἢ ἀποτυχίας των, της δόξης ἢ ἀδοξίας των, της κακοδαιμονίας ἢ ευδαιμονίας των, ὅσα τέλος αι βαθεῖαι πολιτικά σου γνώσεις σε υπαγορεύουσιν, αφού συλλογισθῇς ὅλα τα ἀναγκαῖα μέσα, τα ὁποῖα πρέπει να βάλῃς εις πράξιν διὰ την καλήν ἐκβασιν του μεγάλου αὐτοῦ ἐγχειρήματος, ἐνθυμού προσέτι, ὅτι αν στρέψης ὀλίγον μόνον τους ὀφθαλμούς προς το μέρος τούτο, βλέπεις την γην του Σόλωνος και του Ἀριστείδου· εἰάν προς ἐκείνο, την γη του Λυκούργου και του Λεωνίδα· ὅτι ευρίσκεσαι εις το μέρος ἐκείνο της Ἑλλάδος, ὅπου ηφανίσθησαν ὅλαι του μεγαλειτέρου τυράννου του κόσμου αι δυνάμεις, ἐτάφησαν ὅλαι της τυραννίας αι ἐλπίδες και εστερεώθη η φαινή, η λαμπρά της ἐλευθερίας κρηπίς, εις την ὁποίαν ὅποιον ἔθνος θέλει ἀναβαίνει και μένει ἐλεύθερον· ὅτι το ἔδαφος το ὁποῖον πατεῖς, εἶναι ἐρείπια ἐπισήμου και

ελευθέρας πόλεως της Ελλάδος· αυτή την οποίαν τώρα βλέπεις, ανηγέρθη παραδόξως από την τέφραν τόσων υπέρ της ελευθερίας πυρποληθεισών πόλεων· ο λαός όστις σε περικυκλώνει έμεινεν άπολις και άοικος δι' αυτήν.

»Ενθυμού, ότι έμπροσθεν του Θεού, όλων των ανθρώπων όλων των αιώνων, αυτής της συνειδήσεώς σου, ανεδέχθης να κυβερνήσης τους αδελφούς σου, το έθνος σου, έθνος τα οποίον πρώτον edίδαξε τους ανθρώπους ότι έχουσι δικαιώματα και πρώτον έδειξεν εις αυτούς ότι είναι δυνατόν να ζώσιν ελεύθεροι και ευτυχείς, το οποίον εις τον καιρόν της ελευθέρας κυβερνήσεώς του εγέννησε τους μεγαλειτέρους άνδρας όλου του κόσμου και το οποίον όλας τας δυστυχίας και τας συμφοράς ημπορεί να υποφέρει, όχι όμως και να μένη διά παντός δεδουλωμένον.

»Φέρε πάντοτε κατά νουν, ότι προ ολίγων ήδη ετών συνέτριψε τας αλύσεις με τας οποίας ήτο δεμένον και ετίναξε τον βαρύτερον της δουλείας ζυγόν, ότι απεφάσισεν ή να ζήση αυτόνομον και ανεξάρτητον, ή να ταφή υπό τα ερείπια της επισημοτέρας διά την ελευθερίαν γης του κόσμου, ότι διά να την αναλάβη πάλιν, είδε τους ιερείς της ιεράς θρησκείας του κρεμαμένους και συρομένους εις την γην ως καταδίκους, την Σμύρνην, πολλάί της Ασίας, της Ευρώπης και τας των περί αυτάς νήσων χώρας, βαμμένας με το αίμα των τέκνων του, τας Κυδωνίας, πρώτην των ελληνίδων πόλεων, θύμα γενομένην της μανίας των τυράννων, πυρποληθείσας και καταστραφείσας. Από την

Θράκην ἕως την Ἑπειρον, και από την Ἑπειρον ἕως εις το ἑσχατον της Πελοποννήσου ακρωτήριον, τας επισημοτέρας πόλεις και κωμοπόλεις κατηδαφισμένας και ηρημωμένας, ὅτι με ὅλας τας ταλαιπωρίας, με ὅλας τας ελλείψεις και τας πολυειδεῖς εναντιώσεις, με ὅλην την φρίκην, την οποίαν εμπνέουσιν αι τρομεραί σκηναί των πυρπολήσεων, των αναστατώσεων, του ανδραποδισμού, των σφαγών, εθριάμβευσε και κατά ξηράν και κατά θάλασσαν· και διά την ανδρίαν του στρατιωτικού και ναυτικού του, ἔσεισεν εκ θεμελίων τον θρόνον του Σουλτάνου, και το θαυμασιώτερον, ὅτι εν τῷ μέσω των φλογών και της συγκρούσεως των παθών, εσυλλογίσθη και ηδυνήθη να συντάξῃ πολιτικόν Σύνταγμα, κατά το οποίον ηθέλησε να πολιτεύηται και το οποίον με το αίμα του απεφάσισε να υπερασπίζηται.

»Μη λησμονήσης ποτέ, ὅτι ἔπειτα το ψεύδος, η διαβολή, αι συκοφαντίαι, η ὑπουλος και ραδιούργος αντενέργεια, αι κατά χάριν και κατά βίαν γενόμεναι εκλογαί, η παράβασις αυτού του ιδίου συντάγματος, οι εμφύλιοι πόλεμοι μας ἔκαμαν να θρηνήσωμεν διά την Χίον, να κλαύσωμεν διά την Κρήτην, διά την Κάσσον, διά τα Ψαρρά, διά το Νεόκαστρον, να στενάζωμεν ἀκόμη πικρά διά το Μεσολόγγι και διά τας Αθήνας, να χύνωμεν δάκρυα δι' ὅσα εις την Στερεάν Ελλάδα και εις την Πελοπόννησον συνέβησαν και συμβαίνουνσι κακά, βλέπομεν εκ του ενός μέρους τον Αιγύπτιον και εκ του ἄλλου τους Τούρκους, περιφερομένους, πυρπολούντας,

αιχμαλωτίζοντας, σφάζοντας και το χειρότερον και το πολλής λύπης και αθυμίας και πολλών δακρύων άξιον ως να επρόκειτο αγών όχι της ελευθερίας και της σωτηρίας της πατρίδος, όχι της δόξης, αλλά της αρπαγής, της καταδυναστείας των ιδίων αδελφών μας, να βλέπωμεν εν ταυτώ αυτούς εκείνους εις των οποίων την δύναμιν και επιρροήν και σύνεσιν είχομεν τας ελπίδας μας, συνεριζομένους τις τίνα να υποσκελίση, τις τίνα να καταβάλη και να αφανίση· αυτούς εκείνους εις των οποίων τον βραχίονα και την ανδρίαν ηλπίζομεν· φιλοτιμουμένους τις τίνα να υπερβή κατά την κακουργίαν και κατά την εις τους νόμους απείθειαν, τας δε συμφοράς της πατρίδος να κορυφωθώσι τόσον και τας πληγάς της να γίνωσι τόσον αφόρητοι και η δόξα και η τιμή και η λαμπρότης του υπέρ πάντας τους υπέρ ελευθερίας αγώνας ιερωτέρου και δικαιότερου αγώνος μας, να αμαυρωθή τόσον, ώστε ολόκληρον το Ελληνικόν έθνος εις σέ μόνον να αποβλέπη και σέ από ημέρας εις ημέραν και από στιγμής εις στιγμήν να περιμένη διά να φθάση, να παύσης τα δεινά του, να θεραπεύσης τας πληγάς του, να το εκβάλη από το χάος της αναρχίας και ακοσμίας, διά του οποίου περιεκαλύφθη και να το αναδείξης ευνοούμενον, λαμπρόν και περίδοξον.

»Έχε λοιπόν πάντοτε προ οφθαλμών ότι όσον αι συμφοραί του είναι δεινάί, αι πληγαί του δυσίατοι, ο κίνδυνος προφανής, όσον η διά την εκλογήν σου χαρά μας, η διά την έλευσίν σου αγαλλίασίς μας, αι εις σέ ελπίδες μας

υπάρχουσι μεγάλοι, τόσον μεγαλειτέρας και προσοχής και προφυλακής είναι χρεία, μην εύρη χώραν εις την ψυχήν, εις την καρδίαν σου, εις τας πράξεις σου, εις τας εκλογάς τας οποίας μέλλεις να κάμης των διαφόρων υπουργών σου, καμμία από τας ολεθρίας εκείνας αφορμάς διά τας οποίας εκινδύνευον να ματαιωθώσι βέβαια όλαι αι θυσίαι, όλοι οι αγώνες, όλα τα αίματα, τα οποία εχύθησαν υπέρ της ελευθερίας του έθνους μας, εάν μεγάλοι και σεβασταί δυνάμεις δεν το ευσπλαγχνίζοντο και δεν το ελάμβανον υπό την ιδίαν προστασίαν και υπεράσπισιν.

»Μη συγχωρήσης εις κανένα να πράξη μηδέ το παραμικρόν όσα έκαμαν να κινδυνεύη να σπαραχθή η Ελλάς και εν τω των υπέρ αυτής θριάμβων αυτών των σεβαστών μεγάλων δυνάμεων.

»Ενθυμού τελευταίον, ότι η Ευρώπη, όλος ο κόσμος, όλοι οι φίλοι της δικαιοσύνης, της ανθρωπότητας, αυτή εκείνη η Ελλάς διευθύνουσιν εις σε τα όμματα, ως εις το ωραιότερον, το λαμπρότερον και ενδοξότερον στάδιον κατά της βαρβαρότητας της ανομίας πρωταγωνιζόμενον.

»Εάν ταύτα και τα τοιαύτα ενθυμούμενος κατορθώσης, ώστε να παύσωσιν αι διχόνοiai, να διαλυθώσιν αι φατρίαι, να ενεργώνται και να ισχύωσιν οι νόμοι, να ασφαλισθή εκάστου η ζωή, η τιμή, η ιδιοκτησία· εάν εμπνεύσης την ομόνοιαν, την συμφωνίαν και την προς την πατρίδα αγάπην· εάν οδηγήσης τους πολιτικούς της εις τα αληθινά αυτής συμφέροντα και τους πολεμικούς της εις την

αληθινήν αυτής δόξαν· εάν κάμης ώστε να ευδαιμονή
εσωτερικώς ευνομουμένη και να θριαμβεύσωσι τα όπλα
κατά του ασπόνδου εχθρού της, να μένη ασάλευτος και
ακλόνητος η ανεξαρτησία της, άθικτος η αυτονομία της,
ω, ποία δόξα τότε!, αλλά τότε και μόνον σε περιμένει,
ποίοι στέφανοι σου ετοιμάζονται! ποίοι αιώνες θέλουνσι
παραλάβει το όνομά σου!

»Εάν άνθρωπος δεν ανεδέχθη ακόμη κυβέρνησιν έθνους
με οποίας και εις οποίας περιστάσεις αναδέχεσαι συ την
κυβέρνησιν του Έθνους σου, ήξευρε ότι και άνθρωπος
δεν εδοξάσθη ακόμη, ως συ μέλλεις να δοξασθής, εάν
κατορθώσης το μέγα τούτο κατόρθωμα..

»Αλλ, ω κυβερνήτα του παντός! σε από το βάθος της
καρδίας επικαλούμεθα! διαφύλαξε τον κυβερνητών ημών
καθαρόν από το ολέθριον των φατριών, μίσημα! φώτισέ τον
να μάθη όλες τας αληθινάς των μεγάλων δυστυχιών και
συμφορών μας αιτίας και να τας εξαλείψη· να γνωρίση όλες
τας πληγάς μας και να τας θεραπεύση· να μη απατάται
από τους λόγους μηδέ από το φαινόμενον, αλλά να ερευνά
και τους σκοπούς και τα έργα και την ικανότητα όλων
εκείνων, εις τους οποίους μέλλει να εμπιστευθή τα ιερά της
πατρίδος υπουργήματα, ενίσχυνέ τον να βάλη εις πράξιν
όλα όσα εις την ευνομίαν και αληθινήν αυτής ευδαιμονίαν
συντείνουνσιν. Αξίωσε δε και ημάς να ίδωμεν τελευταίον
τας τόσον επιθυμητάς και ευκταίας ημέρας της δικαίας και
αληθινής κυβερνήσεως, την πατρίδα αληθώς ελευθέραν,

αυτόνομον ανεξάρτητον και να καυχώμεθα ότι ουχί πάθος χαμερπές, ουδ' ιδιοτέλεια, ουδέ πνεύμα φατρίας, αλλ' αυτό το δίκαιον, αυτό της Ελλάδος το πολιτικόν Σύνταγμα, αυτός συ κυβερνάς την Ελλάδα διά του αυτής Κυβερνήτου. Γένοιτο»⁴².

Τοιούτος τις ήτο ο πανηγυρικός λόγος του διασήμου της εποχής φιλοσόφου Θεοφίλου Καΐρου και τοιαύτην εντύπωσιν ενεποίησε τώ τε κυβερνήτη, τοις πολιτικοίς και τοις λοιποίς κλησιαζομένοις Έλλησιν, ώστε οι πάντες εν συγκινήσει προήρχοντο εκ του ναού υπό την ζωηράν επιρροήν του λόγου διατελούντες.

Μετά την εκφώνησιν του λαμπρού και φιλοσοφικού τουτού όντως λόγου του Καΐρου, ο Καποδίστριας εξήλθε του ιερού ναού συνοδευόμενος υπό της αυτής ακολουθίας και σύμπαντος σχεδόν του Αιγιναιίου λαού μέχρι της προς κατοικίαν αυτού ορισθείσης μικράς οικίας της μόλις τότε ηρξαμένης οικοδομείσθαι πόλεως της Αιγίνης.

Ο Καποδίστριας ηθέλησεν ίνα η τελετή γίνη ως απλουστάτη. «Πάσα πομπή, είπε, συνεπαγομένη δαπάνας είναι ασυμβίβαστος προς την δυστυχή κατάστασιν της Πατρίδος. Αν δυνάμεθα να διαθέσωμεν χρήματά τινα, έχομεν πολλές πληγάς να επουλώσωμεν». Εκ του προοιμίου τούτου φανερά γίνεται η κατάστασις

⁴² Ιδέ Γενικήν Εφημερίδα της Ελλάδος 1828 αριθμός 7 και 8 Ημερολόγιον Βρετού του 1871 σελ. 497-506 και Α. Γούδα. Παραλλήλους βίους. Τόμ. β' σελ 175-182.

του Κράτους, όπερ ανελάμβανε να συντάξη. Επτά έτη πολέμου και εσωτερικής ανωμαλίας κατέλιπον την Ελλάδα έρμαιον τριακοντακισχιλίων περίπου στρατιωτών διεσπαρμένων και είκοσι σχεδόν χιλιάδων ναυτών άνευ εργασίας. Τα οικονομικά ήσαν κατεστραμμένα. Στερεά και Πελοπόννησος ουδεμίαν παρείχον πρόσοδον· ό,τι δε ηδύνατο το Κράτος να συναγάγη εν τω Αιγαίω είχεν εκ των προτέρων καταναλωθή προς εκτέλεσιν σχεδίων ήκιστα συναρμοζομένων προς τα γενικά συμφέροντα της Ελλάδος. «Ο λαός, έγγραφεν ο Καποδίστριας τω ναυάρχω Δε Ρινύ, υφίσταται τα πάνδεινα· ο στρατιώτης, χωρίς να μάχεται, κατατρώγει τα προς το ζην αναγκαία αυτώ· ο ναύτης καταθλίβει αυτόν διά των συνεπειών πειρατείας. Μεγάλη ευθύνη βαρύνει, επ' εμέ, και κατά τοσούτον βαρυτέρα, καθ' όσον εκουσίως ανέλαβον αυτήν. Όσω και αν είναι απεριόριστος η εμπιστοσύνη δι' ής με τιμά το έθνος, η δοκιμή ήν επιχειρώ, δεν δύναται ν' αχθή εις πέρας, εάν δεν ευρεθώ ταχέως εις θέσιν να πληρώνω τακτικώς τον στρατόν και το ναυτικόν, και παράσχω μέσα τινά εις τον καταλιπόντα τας εστίας αυτού λαόν, όπως επαναγάγω ούτω τον γεωργόν εις τα μόνα έργα, άπερ δύνανται να παράσχωσι βάσιν εις πραγματικόν κοινωνικόν οργανισμόν».

Τοιαύτη ήτο η απαίτησις του Κυβερνήτου, όπως η τελετή γίνη απλουστάτη, αλλ' ο λαός, ο ενθουσιώδης λαός επέδειξε και αύθις τα καταφλέγοντα αυτόν αισθήματα υπέρ του πρώτου της αναγεννωμένης Πατρίδος Κυβερνήτου.

Της μέχρις αποθεώσεως ταύτης υποδοχής αποπερατωθείσης και των πάντων εις τα ίδια απελθόντων και μόνων των γραμματέων (υπουργών) της Κυβερνήσεως απομεινάντων παρ' αυτώ, ο Καποδίστριας και εξ όσων είδεν εν Ναυπλίω έκρινεν αμέσως περί της οικτράς καταστάσεως εν ή ευρίσκετο η Ελλάς, και περί ής διεβεβαίωσαν αυτόν οι γραμματείς.

Και ο μεν γραμματεύς του τμήματος των Εσωτερικών και της Αστυνομίας Α. Λόντος είπε προς αυτόν: «Εξοχώτατε, το Κράτος δεν είναι άλλο εμμή η Αίγινα, ο Πόρος, η Σαλαμίς, η Ελευσίς και τα Μέγαρα. Έχομεν ακόμη καί τινες νήσους εις το Αρχιπέλαγος, αλλ' εις μικράς σχέσεις μεθ' ημών ευρίσκονται οι εκεί Νομάρχαι· διότι οι Ολυμπιείς και οι πειραταί έγιναν πραγματικοί δεσπόται αυτών των νήσων».

Ο Γραμματεύς του τμήματος των Οικονομικών, Π. Ν. Λοιδωρίκης: «Εξοχώτατε, όχι μόνον χρήματα δεν υπάρχουν εις το ταμείον, αλλ' ούτε ταμείον είναι· ουδέποτε υπήρξεν. Η οικονομική διαχείρισις δεν συνίσταται παρά μόνον εις κονδύλια απλά. Μη θαυμάση η Υψηλότης Σας, εάν εις τα βιβλία μου δεν είναι όλα γεγραμμένα. Πολλά πράγματα έγιναν εν καλή τη πίστει, άλλως τε και αι περιστάσεις εμπόδισαν να βάλη τις εις τάξιν τα κατάστιχα. Πρέπει να προσθέσω, ότι ηναγκάσθημεν να προπωλήσωμεν την δεκάτην εις το Αρχιπέλαγος προ του έτους. Τα μέλη του Νομοθετικού Σώματος ήθελον τους μισθούς των, αλλ' ημείς δεν είχομεν άλλο μέσον διά να τους πληρώσωμεν.

Επί τέλους, το λέγω με εντροπήν, δεν ήμην εις θέσιν να πληρώσω εις τους κτίστας και τους ξυλουργούς, τα έξοδα των επισκευών, αίτινες έγιναν εις το οίκημα το οποίον κατέχει η Υψηλότης Σας και παρακαλώ αυτήν να λάβη οίκτον περί των ανθρώπων τούτων, οίτινες απαιτούσι τα ημερομίσθιά των.

Ο δε γραμματεὺς των στρατιωτικῶν *Α. Βλαχόπουλος*: «Δεν έχομεν στρατόν, είπεν, ουδέ πολεμεφόδια· διότι το Ναύπλιον και ο Ναύσταθμος ευρίσκονται εις τας χείρας του Γρίβα. Δεν έχω λοιπόν τίποτε να είπω προς την Υ. Εξοχότητα, όσον αφορά το υπουργείον, όπερ εγώ διευθύνω».

Η προφορική έκθεσις του γραματέως των Ναυτικῶν και των Εξωτερικῶν *Γ. Γλαράκη*, υπήρξε λακωνικωτέρα: «Η φρεγάτα «Ελλάς» ευρίσκεται εν Πόρω καθώς και η κορβέττα «Ύδρα» αμφοτέραι άνευ εξαρτημάτων».

Ο γραμματεὺς της Δικαιοσύνης *Μ. Σούτσος* ουδέν είχε να είπη· διότι δεν υφίσταντο ούτε δικαστήρια ούτε δικασταί.

Ως προς δε τον επί των Εξωτερικῶν γραμματέα *Γ. Γλαράκη*ν το μόνον έγγραφον όπερ ηδυνήθη να διασώση εν τοις αρχείοις αυτού, ήτο η επιστολή των Ναυάρχων⁴³.

Τοιαύτη ήτο η κατάστασις, εν ή ευρίσκετο η Ελλάς και τοιούτον το χάος εξ ού έμελλε να εξαγάγη αυτήν η ισχυρά χειρ του Καποδιστρίου.

⁴³ Ιδέ Renseignement sur la Grèce et sur l' administration du Compte Capodistrias par un Grec.

Αυθημερόν τα μέλη της αντικυβερνητικής επιτροπής έσπευσαν να υποβάλωσι την οικείαν παραίτησιν συμφώνως τω άρθρω 5 του ΣΤ' ψηφίσματος της Γ' εν Τροιζήνι συνελεύσεως λέγοντι: «Διορίζεται τριμελής επιτροπή γνωριζομένη υπό το όνομα *Αντικυβερνητική Επιτροπή*, διά να κυβερνήση την Ελλάδα εν απουσία του και θέλει παύσει άμα φθάση ο κυβερνήτης εις την Πατρίδα», διά διακηρύξεως αυτών προς το Πανελλήνιον, εν ή λέγουσιν ότι χαίρουσιν ότι παραδίδουσι τας ηνίας της Κυβερνήσεως εις χείρας ανδρός σεβαστού, εμπείρου και μόνου δυναμένου να φέρη το Έθνος εις την απόλαυσιν των αγαθών της διά τοςούτων αιμάτων κτηθείσης ελευθερίας, αλλ' ο Καποδίστριας ανέβαλε την παραδοχήν της παραιτήσεως μέχρι της εκδόσεως Ψηφίσματος υπό της Βουλής, τροποποιούντος κατά τι το Σύνταγμα εν Τροιζήνι Εθνοσυνελεύσεως.

Και όντως ο Καποδίστριας κατελθών εις Ελλάδα εύρεν ισχύον το «*Πολιτικόν Σύνταγμα της Ελλάδος*» (Μάιος 1827), όπερ συνέταξεν η Γ' εν Τροιζήνι εθνική συνέλευσις εις αντικατάστασιν του «*Νόμου της Επιδάυρου*» (Απρίλιος 1823). Και κατά μεν τον Νόμον της Επιδάυρου, όσον αφορά τον τρόπον του προσδιορισμού του *Βουλευτικού* και του *Εκτελεστικού* εισήχθη η καθολική ψηφοφορία διά την εκλογήν του βουλευτικού, αλλά κατά σύστημα εκλογής εμμέσου, συνεστήθη τουτέστιν εκλογή *εκλεκτόρων*. κατ' επαρχίας, οίτινες συνερχόμενοι επί το αυτό εξέλεγον

του *Βουλευτικού* τα μέλη. Όσον αφορά το *Εκτελεστικόν* και πάλιν εις υπερίσχυσιν της δημοτικής ιδέας εν τω πολιτεύματι τούτω, ο Νόμος της Επιδαύρου προσδιώριζε την εκλογήν αυτών, ουχί αμέσως υπό του λαού, αλλ' από της θελήσεως του Βουλευτικού.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.